תלמוד בבלי · ראשונים · רא״ש · סדר נזיקין

פסקי הרא"ש על עבודה זרה

רבנו אשר ב"ר יחיאל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פסקי הרא"ש על עבודה זרה

רבנו אשר ב"ר יחיאל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פסקי-הראש-על-עבודה-זרה/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
הלכה א 6
הלכה ב 9
הלכה ג 9
הלכה ד 10
הלכה ה 10
הלכה ו 11
הלכה ז 11
הלכה ח 13
הלכה ט 13
הלכה י 14
הלכה יא 15
הלכה יג 16
הלכה יד 17
הלכה טו 17
הלכה טז 18
הלכה יז 19
הלכה יח 20
הלכה יט 21
הלכה כ 21
הלכה כא 21
הלכה כב 22
הלכה כג 23
הלכה כד 24
הלכה כה 24
פרק ב 25
הלכה א 25
הלכה ב 26
הלכה ג 27
הלכה ד 27
הלכה ה 27
הלכה ו 28
הלכה ז 28
הלכה ח 29
הלכה ט 30
הלכה י 32
הלכה יא 33
הלכה יב 33
הלכה יג 33
הלכה יד 36
הלכה טו 38
הלכה טז 39
הלכה יז 39
הלכה יח 39
הלכה יט 39
הלכה כ 40
הלכה כא 41
הלכה כב 44
הלכה כג 44
הלכה כד 46
הלכה כה 46
הלכה כו 47
הלכה כז 48
הלכה כח 49
הלכה כט 50
הלכה ל 50
הלכה לא 50
הלכה לב 51
הלכה לג 51
הלכה לד 52
הלכה לה 53
הלכה לו 53

הלכה לז 54
הלכה לח 54
הלכה לט 54
הלכה מ 55
הלכה מא 55
הלכה מב 56
הלכה מג 57
הלכה מד 58
פרק ג 58
הלכה א 58
הלכה ב 58
הלכה ג 58
הלכה ד 59
הלכה ה 59
הלכה ו 60
הלכה ז 61
הלכה ח 61
הלכה ט 62
פרק ד 64
הלכה א 64
הלכה ב 65
הלכה ג 66
הלכה ד 68
הלכה ה 69
הלכה ו 70
הלכה ז 71
הלכה ח 72
הלכה ט 74
הלכה י 75
הלכה יא 76
הלכה יב 76
הלכה יג 77
הלכה יד 78
הלכה טו 78
הלכה טז 78
הלכה יז 78
הלכה יח 79
הלכה יט 79
הלכה כ 81
פרק ה 82
הלכה א 82
הלכה ב 82
הלכה ג 83
הלכה ד 83
הלכה ה 84
הלכה ו 85
הלכה ז 85
הלכה ח 86
הלכה ט 86
הלכה י 86
הלכה יא 87
הלכה יב 87
הלכה יג 89
הלכה יד 89
הלכה טו 89
הלכה טז 89
הלכה יז 90
הלכה יח 90
הלכה יט 91
הלכה כ 91
הלכה כא 91
הלכה כב 91
הלכה כג 92
הלכה כד 92

הלכה כה 92
הלכה כו 92
הלכה כז 94
הלכה כח 94
הלכה כט 97
הלכה ל 98
הלכה לא 100
הלכה לב 101
הלכה לג 102
הלכה לד 103
הלכה לה 104
הלכה לו 105

פרק א

הלכה א

לפני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמהן להשאילן ולשאול מהן. להלוותם וללוות מהן לפורען ולפרוע מהן רבי יהודה אומר נפרעין מהן מפני שהוא מיצר אמרו לו אע"פ שמיצר עכשיו שמח הוא לאחר זמן ר' ישמעאל אומר שלשה לפניהם ושלשה לאחריהם אסור וחכ"א לפני אידיהן אסור לאחר אידיהן מותר. אסור לשאת ולתת עמהן. פירש"י דאיירי במשא ומתן של מקח וממכר כך מוכיח מתוך פירושו שפירש לקמן בפירקין משום דאזיל ומודי לעבודת כוכבים ואסור משום לא ישמע על פיך דעל ידו מזכיר העובד כוכבים שם עבודת כוכבים והקשה ר"ת דבגמרא מוכח דלא אייריי בכל. מו"מ אלא דווקא במידי דחזי להקרבה דפריך עלה. בגמ' ומי בעינן כולי האי והתנן בד' פרקים וכו' ומסיק התם דלאכילה סגי בחד יומא הכא דלהקרבה בעינן תלתא יומי ומיהו י"ל כל זמן שעוסק בתקרובת עבודת כוכבים אזיל ומודה בכל הנאה שתבוא לו כי אומר שסייעתו עבודת כוכבים שלו לפי שעוסק בצרכיה ועוד הקשה מהא דקאמר בגמ' איבעיא להו אסור לשאת ולתת עמהן משום הרווחה או משום לפני עור לא תתן מכשול ופירש"י משום הרווחה דרווח ואזיל ומודי ולא איפשיטא הך בעיא ועוד קשה דקאמר למאי נפקא מיניה דאית ליה בהמה לדידיה וכו' ואמאי לא קאמר נ"מ במידי דלא חזי להקרבה דמשום הרווחה אסור ומשום לפני עור לא תתן מכשול שרי ופר"ת ז"ל דלא שייך אזיל ומודי אלא בלהשאילו ולהלוותו ולפורעו דאית ליה רווחא סגי וכן לשאול מהן וללוות מהן דחשיבא להו מילתא דישראל צריך לו ואזיל ומודי אבל במשא ומתן של מקח וממכר לא חשיב ליה רווחא כולי האי שכן הוא ריוח הישראל כמו ריוח שלו וגם כשהוא קונה עדיין אינו יודע אם ירויח במקחו וכשהוא מוכר הוא דואג שמא יוציא המעות קודם שמוצא לקנות סחורה אחרת ולא אזיל ומודי והרמב"ם ז"ל כתב דאסור ליקח מהן כל דבר שהמעות הם מתקיימין בידו ולשאת ולתת דמתני' מפרש ר"ת למכור להם דבר הראוי לתקרובת' עבודת כוכבים וה"פ לשאת מהן המעות ולתת להן חילופיהן וקמיבעיא ליה האי דאסרו למכור להם מידי דחזי לתקרובת עבודת כוכבים משום הרווחה דכשיש לו הרבה להקריב לעבודת כוכבים הוא מקריב בריוח ומן המובחר ומשבח לעבודת כוכבים שלו שזימנה לידו להקריב בריוח ומן המובחר ואפי' יש לו כראוי להקריב אסור למכור לו או דלמא דוקא משום לפני עור ואי אית ליה בהמה לדידיה שרי והא דתניא בגמ' בברייתא דרב זביד מוכרין להן דבר שאינו מתקיים אבל לא לוקחין מהן לאו במקח אייריי אלא בקבלת דורון דומיא דמייתי התם

ההוא מינאה דשדר דינרא קיסרינא לר' יהודה נשיאה ולפירש"י שפי' אין לוקחין מהן דבר שאין מתקיים משום דמתאוה למוכרו ואזיל ומודי קשה דא"כ תפשוט מינה דטעמא דלשאת ולתת משום הרווחה הוא דלטעמא דלפני עור אמאי אין לוקחין מהן וי"ל לפרש"י דלשאת ולתת דמתני' לא מיירי אלא במכירה והכי פירושו לשאת מהן המעות ולתת להן המקח אבל לקיחה לא אסרה מתני' דסתם מוכר עצב הוא. וכן פרש"י לקמן על מתני' דחנויות מעוטרות. ובעי' דלעיל אמכירה דמתני' קאי. וכן ברייתא דתני דבר שאין מתקיים אין לוקחין מהן דשמח המוכר במכירתו ומיהו ק' הא דקתני בברייתא דתניא כוותיה דר"ל כשאמרו אסור לשאת ולתת עמהן לא אמרו אלא בדבר המתקיים אבל דבר שאין מתקיים מותר והלא בכל אחד מהן יש צד אחד היתר וצד אחד איסור דבר שמתקיים אסור לימכור ומותר ליקח ודבר שאין מתקיים אסור ליקח ומותר למכור וי"ל דהך ברייתא קיימא אמתני' דלא איירי אלא במכירה ואשמועינן דדבר שאינו מתקיים מותר למכור ואף ע"פ שיש גם בלקיחה צד היתר וצד איסור לא נחתא הברייתא לפרושי דין לקיחה ובברייתא דרב זביד מפרש דין לקיחה והשתא לפירוש רש"י במשא ומתן של מקח וממכר יש במכירה צד איסור וצד היתר וכן בלקיחה ולפר"ת כל מקח וממכר שרי ואין אסור למכור להן אלא מידי דבר הקרבה המתקיים עד יום אידו וקבלת דורון ואפשר דר"ת מודה דדבר שאינו מתקיים אין לוקחין מהן דכיון דמתאוה למוכרו שמח ואזיל ומודי אע"פ שפירש דבמקח וממכר לא שייך אזיל ומודי בדבר שאין מתקיים שמח בו כי דוחק הוא לפרש אבל אין לוקחין מהן דאיירי בקבלת דורון דמשמע דאיירי דומיא דמוכרין דרישא דהוי דבר וחילופו: להלוותן פר"ת דהיינו דווקא בלא רבית אבל ברבית מותר דצערא אית ליה ולא אזיל ומודי כדאמר פ"ק דקידושין (דף כ.) לזבין איניש ברתיה ולא לוזיף ברבית וכן משמע בגמ' דקאמר בשלמא להלוותן דקא מרווח להו ואי ברבית אייריי מאי קאמר דקמרווח להו אדרבה קממעט להו ואף את"ל דקחשיב ליה רווחא כיון שצריך עתה למעות מ"מ לא הוה ליה למימר אלא ללוות מהן מעוטי קא ממעט להו כיון שלוה ממנו ברבית: איבעיא להו ג' ימים הן ואידיהן או דלמא הן בלא אידיהן ומסיק הן בלא אידיהן: אמר שמואל בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד. ויום אידם מי אסור והא ר"י שרא ליה לרב נחמן לזבוני חמרא ולרב גידל לזבוני חיטא בחגתא דטייעי שאני חגתא דטייעי דלא קביע. ותימה על מנהג שלנו שאין אנו נמנעין מלישא וליתן עמהן וללוות ולהלוותן לפורען וליפרע מהן אפי' ביום אידם ופירשב"ם בשם זקינו רש"י דעכשיו אין הגוים שבינינו עובדי כוכבים ולא אזלי ומודי כדאמר בפ' קמא דחולין (דף יג:) גוים שבח"ל לאו עובדי כוכבים הם אלא מנהג אבותיהם בידיהם ואין לאסור

משום דכל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו (ביצה ה:) דהא מהאי טעמא שרי לקמן בפ"ב (דף סד:) דקאמר רב יהודה שדר קורבנא לאבודרינא אמר ידענא ביה דלא פלח לעבודת בוכבים ורבא שדר קורבנא לבר שישך אמר ידענא ביה דלא פלח לעבודת כוכבים אלמא מעיקרא לא היתה גזירה אלא לפי המקומות שעובדים עבודת כוכבים שם דהא דקאמר שמואל בגולה אין אסור אלא יום אידם בלבד משום דלא הוו אדוקי כולי האי והשתא דחזינן דגוים שבח"ל לא אדוקי כלל אפי' ביום אידם יש להתיר ועוי"ל כיון דעיקר פרנסתינו מהם ואנו נושאין ונותנין עמהם כל ימות השנה אי פרשינן מינייהו ביום אידם איכא איבה והכי אמר לקמן בהאי פירקא (דף ו:) ההוא מינאה דשדר ליה לר' יהודה נשיאה דינרא קיסרינא ביום אידו הוה יתיב ריש לקיש קמיה אמר היכי נעביד נשקליה אזיל ומודי לא נשקליה הויא ליה איבה א"ל ר"ל טול וזרקו לפניו כלאחר יד אלמא אי לא מצי לאישתמוטי דלא ליהוי ליה איבה הוה שקיל אע"ג דאזיל ומודי. והכי נמי אמר בפרק אין מעמידין (דף כו.) סבר רב יוסף למימר אולודי בשכר שרי משום איבה וכן להניק בנה של כותית ולהעלות לעובד כוכבים מן הבור ואביי דדחי ליה התם משום שיכול לעשות באותו ענין שלא תהיה לו איבה אבל אי לא הוה אפשר לישמיט בלא איבה אפי' אביי מודה דשרי וכן תניא בתוספתא ומייתי לה בירושלמי בד"א בעובד כוכבים שאין מכירו אבל בעובד כוכבים שהוא מכירו מותר מפני שהוא נראה כמחניף לו. ותניא נכנס לעיר ומצאן שמחין שמח עמהם שאינו אלא כמחניף להם. וא"ת אפ"ה אמאי אנו קונין מהן ומלוין להן ביום אידם ואותו מעות הם מתנדבים ונותנין לכומרים ויש לומר דמה שנותנין לכומרים אינן קונין מהם לא לנויי עבודת כוכבים ולא לתקרובת עבודת כוכבים אלא אוכלין ושותין אותו ולהכי שרי איבעיא להו נשא ונתן לפני אידיהן מהו. ר' יוחנן אמר אם נשא ונתן אסור ור"ל אמר נשא ונתן מותר והלכתא כר"ל דתניא כוותיה. כשאמרו אסור לשאת ולתת עמהן לא אמרו אלא בדבר המתקיים אבל דבר שאין מתקיים מותר ואפי' בדבר המתקיים אם נשא ונתן מותר. אבל נשא ונתן ביום אידם ד"ה אסור ור"י ז"ל פסק דהלכה כר' יוחנן כיון דלא מני ליה בהדין הני תלת דהלכתא כר"ל (יבמות לו.) וכ"ת משום דתניא כוותיה לא חשש למנותו הא חשיב החולץ למעוברת אע"ג דתניא כוותיה ומהך ברייתא דתניא כוותיה דר"ל לא תקשי לר"י דס"ל כהך תירוצא לקמן נשא ונתן איכא בינייהו וסבר כמאן דאסר וכן מסתבר: לפורען וליפרע מהן. מתני' דלא כרבי יהושע בן קרחה. דתניא ר"י בן קרחה אומר מלוה בשטר אין נפרעין מהן מלוה על פה נפרעין מהן מפני שהוא כמציל מידן. פי' דהאידנא דבר ידוע הוא דאפי' מלוה בשטר כספק מלוה הוא דידם תקיפה ובקל מעלילין להפקיע אפי' מלוה בשטר

וחשיב הכל כמציל מידן ועוד אני אומר דכל פרעון והלואות דמתניי איירי בלא רבית אלא בהלואה של גמילות חסד הלכך מלוה בשטר לא חשיב כמציל מידו אבל מלוה בשטר ברבית כל מחשבותם להפקיע הכל כמציל מפי ארי חשיב והיכא דאיכא משכון משמע בירושלי שאסור דקאמר אשכחן מלוה אובדת שלא במשכון ואין מלוה אובדת במשכון והאידנא נהיגין היתירא בכל ענין מהלין טעמא דפרשינן:

הלכה ב

תניא ר' נתן אומר מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח ת"ל לפני עור לא תתן מכשול תימה אמאי נקט כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח טפי מנבילה לישראל בשלמא אבר מן החי לבני נח איצטריך לאשמועינן דשייך ביה לפני עור לא תתן מכשול וי"ל דנקט כוס יין לנזיר לפי שאינו נזהר כל כך מלשתות יין כי הורגל כל ימיו בשתייתו גם רואה את הכל שותין יין הלכך אפי' שואל בסתם לא יתנו לו אולי ישכח גזירתו וישתה אבל מותר להושיט נבילה לישראל בסתם כל זמן שאינו יודע בודאי שהוא רוצה לאוכלה הלכך אסור להושיט למומרים דבר איסור אפי' שלהן היכא דקאי() בתרי עברי דנהרא:

הלכה ג

ת"ר נשאל לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטהר לחכם ואסר לא ישאל לחכם. ויתיר תימה למה לא ישאל לחכם אחר אולי טעה הראשון ומחזירהו השני ופר"י דה"ק לא ישאל לחכם אחר בסתם כדי שיתיר לו ויסמוך על הוראתו דכיון דכבר אסרו הראשון ושויא חתיכה דאיסורא אין לו לסמוך על אחר שיתירנו לו. אבל יכול הוא לומר לחכם אחר דבר זה שאלתי לחכם פלוני ואסרו לי מה נראה לך בזה ואם יראה לשני שטעה הראשון ילך ויתווכח עמו ואם יוכל להוכיח שטעה בדבר משנה יחזורהו. ואם חלוק עליו בשקול הדעת שסברתו נוטה להתיר מה שאסר הראשון ואין יכול להוכיחו מתוך המשנה או מדברי אמורא. יאמר אני אומר כך אבל איני מתיר מה שאסרת מאחר שיצא מפיך לאסור ושויתיה חתיכה דאיסורא ואין בידי להחזירך מתוך דבר משנה או אמורא: והא דאמר לקמן בפרק אין מעמידין (דף מ.) ובפרק ר"י (דף נז:) נפקי שפורי דרב ושרי ושפורי דמר ואסר. התם מיירי בדבר שבא הדבר לפני שניהם יחד בבית המדרש. או היו דברי המתיר תחילה. ומיהו בירושלמי אמר חכם שטיהר אין חבירו רשאי לטמא התיר אין חבירו רשאי לאסור וצריך לאוקומי שכבר חלה הוראת הראשון טרם שנחלק חבירו עליו. וכגון שלא טעה בדבר משנה. ולפי זה לא מיתוקם הא דנפקא שיפורי אלא כגון שבא הדבר לפני שניהם יחד בבית המדרש. ואם היו שנים אחד מטמא ואחד מטהר

אחד אוסר ואחד מתיר אם היה אחד מהן גדול מחבירו בחכמה ובמנין הלך אחריו ואם לאו הלך אחר המחמיר. רבי יהושע בן קרחה אומר בשל תורה הלך אחר המחמיר. בשל סופרים הלך אחר המיקל. אמר רב יוסף הלכה כרי יהושע בן קרחה. מכאן היה פוסק ר"ת ז"ל דכל איכא דאמרי בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר המיקל. ורש"י פסק דהלך אחר המחמיר [בשל תורה ובשל סופרים הלך אחר האחרון] וריב"א אומר דכל איכא דאמרי טפל ללשון ראשון כי רב אשי סידר לשון המרובים והעיקר תחילה וכל לשון היחידים והטפל אומר יש אומרים. ורי"ץ גיאות ז"ל כתב דלעולם הלכה כאיכא דאמרי ומקצת הגאונים פסקו בממונא כאיכא דאמרי ובאיסורא לחומרא:

הלכה ד

ת"ר וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותן עולמית דברי ר"מ. ור' יהודה אומר חזרו בהן. במטמוניות אין מקבלין אותם בפרהסיא מקבלין אותם איכא דאמרי עשו חיזוק במטמוניות מקבלין אותן בפרהסיא אין מקבלין אותן ר"ש ורבי יהושע בן קרחה אומר בין כך ובין כך מקבלין אותן שנאמר שובו בנים שובבים. א"ר יצחק איש כפר עכו שאמר משום ר' יוחנן הלכה כאותו הזוג:

הלכה ה

א **מתני'** אילו הן אידיהן של עובדי כוכבים. קלנדרא וסרטריא וקרסטים יום גינוסיא של מלכי עובדי כוכבים ויום הלידה ויום המיתה דברי ר"מ וחכ"א מיתה שיש בה שריפה יש בה עבודת כוכבים ושאין בה שריפה אין בה עבודת כוכבים יום תגלחתו זקנו ובלוריתו ויום שעלה בו מן הים ויום שיצא בו מבית האסורים ועובד כוכבים שעשה משתה לבנו אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש. פירש הראב"ד ז"ל דיום תגלחת זקנו ובלוריתו ועלה בו מן הים ויצא בו מבית האסורין אמלכים קאי אבל שאר עובדי כוכבים אינם עושים יום איד בכל הני ודקדק מדנקט בסיפא עובד כוכבים שעשה משתה לבנו מכלל דעד השתא במלך איירי ועוד הביא ראיה מהא דאמר לקמן פרק רבי ישמעאל (דף ס:) על מתני' דנפל לבור ועלה לא שנו אלא שעלה מת אבל חי אסור דבהדי דסליק מנסיך ליה דדמי ליה כיום אידו ומדקאמר דדמי ליה כיום אידו ולא קאמר דהוה ליה יום אידו אלמא לאו יום אידו ממש הוא ואם לא שהיין מזומן הוא לידו לא היה עובד בו בעבודת כוכבים ואין לך יציאה מבית האסורין גדול מזה ועוד כתב מתני' דקתני אין אסור אלא אותו היום ואותו האיש אכולהו מתגלחת זקנו ואילך קאי מדקפסיק כולהו בחדא פיסקא וכן נראה דלא מסתבר כלל דכל בני מלכותו יעשו יום איד בשביל תגלחתו זקן המלך וכן מוכח בגמרא דקאמר מתניתין נמי דיקא דקתני יום תגלחת זקנו ובלוריתו ויום שעלה בו

מן הים ויום שיצא בו מבית האסורין ועובד כוכבים שעשה משתה לבנו אין אסור אלא אותו היום ואותו האיש אלמא דאכולהו קאי דאי לאו הכי הל"ל מתני' נמי דיקא דקתני עובד כוכבים שעשה משתה לבנו אין אסור וכו':

ב **גמ'** בעי רב מתנה עיר שעשתה קלנדרא וכל עיירות הסמוכות לה משתעבדות לה אותן העיירות הסמוכות אם אסורות או מותרות ריב"ל אומר קלנדרא לכל אסורה ורבי יוחנן אמר קלנדרא אינה אסורה אלא לעובדיה בלבד והלכתא כר' יוחנן דתניא כוותיה:

הלכה ו

תניא ר"ש בן אלעזר אומר ישראל שבח"ל עובדי עבודת כוכבים בטהרה הם כיצד עובד כוכבים שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו אע"פ שאוכלין ושותין משלהן ושמש שלהן עומד עליהן מעלה עליהן הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחו ואימא עד דאכיל אמר רבא אם כן לימא קרא ואכלת מזבחו מאי וקרא לך משעת קריאה. כל תלתין יומין בין אמר ליה משום הילולא בין דלא אמר ליה משום הילולא אסור מכאן ואילך אי לא א"ל משום הילולא מותר וכי אמר ליה משום הילולא עד אימת אסור אמר רב פפא עד תריסר ירחי שתא ומעיקרא מאימת אסור א"ר פפא מכי רמו שערי באסינתי:

הלכה ז

אמר רב הונא בריה דרב יהושע האי מאן דלא ידע כמה שנין בשבוע למנין סדר שמיטות שהיו מונין בזמן הבית דקי"ל שביעית נוהגת בזה"ז ואפילו לרבי דאמר בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים מודי הוא דמדרבנן נהגו כדאמר בגיטין פרק השולח (גיטין דף לו.) ובפ"ק דמו"ק (דף ב:) לישייליה לתנא כמה שנים הוא מונה אחר החורבן ונטפי עלייהו חדא שתא דבמוצאי שביעית שהיא שנה ראשונה לשמיטה חרב הבית בתשעה באב בשנת ת"ך לבנינו ולרבי יהודה אייתי תמני שנין מד' מאות ושדי אפרטא דעשרים ויהיו עשרים ושמונה דל מינייהו שית שנין עד דסליק עזרא ובנה בית המקדש שאז התחילו למנות שמיטין פשו להו עשרין ותרתין שנין אשתכח דבמוצאי שביעית חרב הבית ובט' באב חרב ונפק ליה רובא דשתא הלכך אותה שנה שהיא תחילת שמיטה נכללת עם שנות הבית ובמנין שנים שאחר החורבן מתחילין משנה שניה של שמיטה הלכך צריך להוסיף שנה אחת על מנין שאחר החורבן ואז יתחיל מנינו מראש שמיטה. ונחשב כללי ביובלי ופרטי בשבועי ונשקל מכל מאה תרתי ונשדיא אפרטא היינו כרבי יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן ומדנקט רב הונא בריה דרב יהושע דהוא אמורא בתרא לכלליה אליבא דר' יהודה אלמא דהלכתא כוותיה ואע"ג דבפרק ב' דערכין

(וע' בתוס' ר"ה דף ט. ד"ה ולאפוקי) קאמר תלמודא לאפוקי מדר"י דהכי אשכחן פ' המגרש (גיטין דף פה:) דאתקין רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ואע"ג דרב גופיה פסיק (ב"ב קלו.) הלכה כר' יוסי וכן אמר בשילהי כתובות (דף קי:) לאפוקי מדרבן שמעון בן גמליאל [דאמר כתובה דאורייתא] אע"ג דרב פסיק באלו נערות (דף לא.) הלכה כר"א דאית ליה כתובה דאורייתא אלמא הא דקאמר לאפוקי לאו למימר דלית הלכתא כוותיה אלא הדין עובדא או הך ברייתא מפקא מינה ולחשבון זה היתה שמיטה שנת שבעים ושלש לאלף הששי וקצת קשה על פירוש רש"י דבערכין מוכח דבשנת תכ"א חרב הבית דפריך בפרק שני דערכין (דף יב.) בשנייה במוצאי שביעית מי משכחת לה מכדי בית שני כמה קם ת"כ הוו תמניא יובלי פי' לרבנן דאמרי דהיובל אינו נמנה להתחלת השמיטה שאחריו ונשארו עשרים שנה הוה ליה בשיתא בשבוע שנת ת"כ ומשני הא מני רבי יהודה היא דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן אייתי תמניא מתמניא יובלי ושדי אעשרים כמה הוי עשרים ותמניא ואשתכח דבמוצאי שביעית חרב כלומר דבשנת תכ"א חרב הבית ואותה שנה היא משנות הבית ולכך צריך להוסיף שנה על שנים שאחר החורבן ולחשבון זה תהיה שמיטה בשנת שבעים וארבע לאלף הששי ורב אשי מסיק התם שינויא אחרינא ומוקי ליה אפילו כרבנן דשית שנין דלא סליק עזרא לא קחשיב דא"כ הוו י"ד שנה ובשנת תכ"א חרב הבית אשתכח דבמוצאי שביעית חרב וקשה לפירוש זה דא"כ עמד הבית תכ"א שנים ולעיל שמונה שנות הבית למלכי מדי ויון וחשמונאי והורדוס לא מנה אלא ת"כ ועוד ליתא הא דאמר קע"ב לאחר החורבן נשלמו ד' אלפים דליתנהו אלא קע"א ועוד דאמר בשמעתין א"ר חנינא לאחר ד' מאות שנה לחורבן הבית וכו' במתניתא תנא אחר ד' אלפים ורל"א שנים וכו' וקאמר דמתני' טפיא תלת שנין ואם שנת תכ"א נחשבת בכלל שנות הבית ליכא בינייהו אלא תרתין שנין ועוד דאמר דתנא בעי למיטפי מספרא עשרין שנין ותשע עשרה בעי למטפי על כן נראה לי אליבא דהלכתא דבשנת ת"ך חרב הבית והיא היתה מוצאי שביעית וכרב אשי דאמר לא מנו הנך שית שנין דלא סליק עזרא ואליבא דרבי יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן וכי מדלית שית מעשרין ותמניא אשתייר עשרין ותרתי והיינו מוצאי שביעית ואע"ג דלשינויא דרב אשי חרב ביתא בשנת תכ"א היינו לפום סוגיא דתלמודא דפריך אליבא דרבנן היכי משכחת לה במוצאי שביעית ושני תלמודא הא מני רבי יהודה היא ובשנת תכ"א חרב הבית ואהא קא"ר אשי אי בעית למימר דבשנת תכ"א חרב הבית מצית לאוקומא אפילו כרבנן והנך שית שנין דלא סליק עזרא לא מנו ומיהו אליבא דהילכתא דקיי"ל כוותיה דר' יהודה

לא צריכינן למידחק ולמימר דבשנת תכ"א חרב הבית אלא בשנת ת"כ כדמוכח כולי תלמודא אי נמי מצינו למימר דרב אשי לא אתא לשנויי אליבא דרבנן אלא קאי אהא דקאמר הא מני רבי יהודה היא אלא שהיה קשה לו הא דהוה דחיק למימר דבשנת תכ"א חרב הבית וקאמר איהו דמשכחת לה אליבא דרבי יהודה דבשנת ת"ך חרב הבית ובמוצאי שביעית דהנך שית שנין דלא סליק עזרא לא מנו וכן עיקר והלכה כרב אשי וכרבי יהודה דסוגיא דתלמודא כוותיה: ההוא שטרא דהוה כתיב ביה שית שנין יתירתא סבור רבנן קמיה דרב נחמן למימר האי שטר מאוחר הוא ועד דמטי זימניה לא טריף אמר להו רב נחמן האי ספרא דוקנא כתביה דהנך שית שנין דמלכו בעילם דאנן לא חשבינן להו איהו חשיב להו ובזימניה כתיב. מכאן הכשיר ר"י שטר שהיה כתוב המאות והפרט כדינו אך שטעה הסופר ודילג לבריאת עולם ואין לפוסלו ולומר שהוא מאוחר ולא יגבה עד כמה שנין דהא הכא מכשרינן בהאי שטרא אע"פ שמשונה משאר שטרות ואנו תולין דספרא דוקנא כתבו משום דאין דרך אדם למחול שיעבודו כל שכן סופר זה שלא. שינה משאר שטרות שיש לנו לתלות בדילוגו וכן נמי אם לא כתב חמשת אלפים אלא הפרט כשר דהא קאמר דלמא שביק לאלפא קמא ונקט כללא בתרא והוא הדין נמי אי שביק לכולו כלל ונקט פרט:

הלכה ח

וחכמים אומרים כל מיתה שיש בה שריפה וכו' תנו רבנן שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי שנאמר בשלום תמות ובמשרפות אבותיך וגו' וכשם ששורפין על המלכים כך שורפין על הנשיאים ומה הן שורפין עליהן מטתן וכלי תשמישן מעשה ומת רבי גמליאל ושרף עליו אונקלוס בע' מנה צורי: יום תגלחת זקנו ובלוריתו. איבעיא להו היכי קתני יום תגלחת זקנו והנחת בלוריתו או דלמא תגלחת זקנו והעברת בלוריתו ת"ש דקתני תרוייהו יום תגלחת זקנו והנחת בלוריתו ויום תגלחת זקנו והעברת בלוריתו:

הלכה ט

א **מתני'** עיר שיש בה עבודת כוכבים חוצה לה מותר היה חוצה לה עבודת כוכבים בתוכה מותר מהו לילך לשם בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור ואם יכול להלך בה למקום אחר מותר:

ב **גמ'** היכי דמי חוצה לה אמר ריש לקיש משום ר' חנינא כגון עטליזא של עזה. איכא דאמרי בעא מיניה ריש לקיש מר' חנינא עטליזא של עזה מהו א"ל לא הלכת לצור מימיך וראית ישראל ועובד כוכבים ששפתו שתי קדירות על גבי כירה אחת ולא חשו להו חכמים מאי לא חשו להו חכמים אמר אביי לא חשו להו חכמים משום בשר נבלה ולא

אמרינן דלמא מיהדר אפיה ישראל ושדי עובד כוכבים נבילה בקדירה ה"נ לא חשו להו חכמים משום דמי עבודת כוכבים ביד עובדי כוכבים הא דקאמר ושדי עובד כוכבים נבילה בקדירה (הא) דהוה לן למיחש אי מהדר אפיה היינו דוקא להחליף רע בטוב אבל בלא הנאת העובד כוכבים רק להכשיל הישראל להאכילו דבר איסור לא חיישינן כדאמר לקמן בפרק שני (דף לד.) קיסתא דמוריסא בלומא וקיסתא דחמרא בארבע לומי שרי ולא חיישינן שמא עירב בו מעט יין להכשילו ועל זה סומכין להניח הקדירות אצל השפחות כשהולכים לבית הכנסת ועוד דהוי כיוצא ונכנס ולירא שמים נכון להחמיר כי כמה פעמים אירע קלקול בדבר ועוד כדי להשביח חלקה נותנת חלב בקדירה רבא אמר לא חשו להו חכמים משום בשולי עובדי כוכבים דכותיה הכא לא חשו להם חכמים משום יום אידן: תנו רבנן עיר שיש בה עבודת כוכבים אסור ליכנס לתוכה ולא מתוכה לעיר אחרת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור אין הדרך מיוחדת לאותו מקום מותר. ירושלמי מהו לילך שם אם היה אכסנאי אסור בן עיר מותר שיירא מותר שכן דרך שיירא לילך בכל מקום. יש שכתב אם יהודים דרים בעיר מותר דתלינן דלדבר עם היהודי הולך שם ומתוך הירושלמי אינו משמע כן דלא שרי אלא לבן עיר שהיה חוץ לעיר והולך לביתו והר"ר יונה ז"ל כתב לא אסור ללילך אלא ביריד של עבודת כוכבים לפי שהעובדי כוכבים מתקבצים מכמה מקומות והולכין שם ולפיכך אסור שלא יהא נראה כאחד מהם הולך בסחורה לכבוד עבודת כוכבים אבל לעיר שעושין שם יום אידם ואין הולכים שם משאר מקומות לא מצינו שאסרו ללילך שם דלא ליחשדוהו לעובד עבודת כוכבים ותניא בתוספתא יריד שבאותו הדרך אין הולכין אותו הדרך ומדתני לה גבי יריד ולא תני לה גבי איד אלמא אינו אסור אלא ביריד:

הלכה י

ישב לו קוץ בפני עבודת כוכבים לא ישוח ויטלנו מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים ואם אינו נראה מותר כגון מן הצד או שהפך אחוריו לעבודת כוכבים: נתפזרו לו מעותיו לפני עבודת כוכבים לא ישוח ויטלם [מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים ואם אינו נראה מותר] מעיין המושך לפני עבודת כוכבים לא ישחה וישתה מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים ואם אינו נראה מותר פרצופין המקלחין מים בכרכים לא יניח פיו על פיהם וישתה מפני שנראה כמנשק לעבודת כוכבים כיוצא בו לא יניח פיו על הסילון וישתה מפני סכנה מאי סכנה סכנת עלוקה מסייע ליה לר' חנינא דא"ר חנינא הבולע נימא של מים מותר להחם לו חמין בשבת ומעשה בא' שבלע נימא של מים והתיר רבי חנינא להחם לו חמין בשבת אדהכי והכי א"ר הונא בריה דרב יהושע לגמע

חלא: ת"ר לא ישתה אדם מים לא מן הנהרות ולא מן האגמים בלילה ואם שתה דמו בראשו מפני הסכנה מאי סכנה סכנת שברירי:

הלכה יא

א **מתני'** עיר שיש בה עבודת כוכבים והיו בה חנויות מעוטרות ושאינן מעוטרות זה היה מעשה בבית שאן ואמרו חכמים המעוטרות אסורות ושאינן מעוטרות מותרות והא דלא אסרינן משום יום אידן פירש רש"י דלא אסרינן אלא במידי דחזי לתקרובת או למכור להם או לקנות מהן דבר שאין מתקיים אבל לקנות דבר המתקיים מותר דסתם מוכר עצב הוא וכן פי' לעיל (סי' א') אבל הכא לא יתכן לפרש כן דאמר בגמרא ר' ירמיה זבין פיתא ואין זה דבר המתקיים ובפר"ח גרס פרתא ואין נראה דהוה ליה למימר תורתא ויש גורסין ביתא אבל בירושלמי קאמר עלה ואתה לא לקחת לך גלוסקא מימיך הלכך נראה דהך משנה מיירי ביריד של עובדי כוכבים שנותנין המכס לעבודת כוכבים ולא איירי ביום אידן וכן רישא דקתני עיר שיש בה עבודת כוכבים חוצה לה מותר איירי ביום שוק שעושין לעבודת כוכבים למכור וליקח צרכי עבודת כוכבים מדקאמר עלה דלא חשו לחוצה לה לדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים הא בתוכה חשו לדמי עבודת כוכבים ביד עובדי כוכבים ומ"ש משאר יום אידם דלא אסרו לשאת ולתת אלא משום דלמא אזיל ומודה או משום לפני עור לא תתן מכשול אבל לדמי עבודת כוכבים לא חיישי' אלא ודאי לאו ביום איד איירי אלא שעושין יום שוק לעבודת כוכבים ומוכרין ולוקחין צרכי עבודת כוכבים הלכך חיישינן דילמא מכר העובד כוכבים צורות עבודת כוכבים ונתן הדמים לישראל כשנושא ונותן עמו וכן משמע בירושלמי דקאמר עיר שיש בה עבודת כוכבים תוכה אסור משום דיש בו צלם אחד תוכה אסור ר"ל אמר ביריד שנו והא דקאמר רבא לעיל ה"נ לא חשו בחכמים ביום אידן לא קאי רבא אמתני' אלא אהא דבעא מיניה ר"ל מר' חנינא עטלוזה של עזה מהו ופירשה אביי דהך בעיא קיימא אמתניתין וקאמר רבא דלא קיימא אמתני' משום דאין ללמוד משפיתת קדירות בצור היתירא היכא דאיכא למיחש לדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים דאיסורא דאורייתא כגון במתני' דאיכא למיחש לדמי עבודת כוכבים ביד עובדי כוכבים אלא בעיא דר"ל הוא בעיר שיש בה יום איד דליכא למיחש אלא דאיסורא דרבנן ופשט ליה רבי חנינא מצור דלא חיישינן:

ב **גמ'** תניא רבי נתן אומר יום שעבודת כוכבים מנחת בו את המכס מכריזין ואומר כל מי שיטול עטרה ויניח בראשו ובראש חמורו יניחו לו את המכס יהודי הנמצא שם מה יעשה יניח נמצא נהנה לא יניח נמצא מהנה מכאן אמרו כל הנושא ונותן בירידין של עובדי כוכבים בהמה תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכת יוליך לים

המלח איזהו עיקור מנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה והני מילי בלוקח מן התגר דשקלי מיניה מוכסא אבל מבעה"ב דלא שקיל מיניה מוכסא שרי דתניא הולכין ליריד של עובדי כוכבים ולוקחין מהן עבדים ובהמות ושפחות בתים ושדות וכרמים וכותב ומעלה בערכאות שלהן מפני שהוא כמציל מידן ואם היה כהן מיטמא בחוצה לארץ לדון ולערער עמהן וכשם שמיטמא בח"ל כך מיטמא בבית הפרס דרבנן ומיטמא ללמוד תורה ולישא אשה א"ר יהודה אימתי בזמן שאין מוצא ללמוד אבל בזמן שמוצא ללמוד לא יטמא ר' יוסי אומר אפי' בזמן שמוצא ללמוד לפי שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד ומעשה ביוסף הכהן שהלך אחר רבו לציידן א"ר יוחנן הלכה כר' יוסי וי"א האי יריד יום איד הוא ואפ"ה מותר ליקח כל דבר שהוא צריך משום דלמא לא משכח ליה אלא ביריד והיא ליה גבי דידיה דבר האבד ולגבי דידהו ליכא רווחא דיריד זול ביה תרעא טפי משאר זימני והיינו דאמר לקמן משום דמעוטינהו כלומר דממעט להו רווחא ומייתי ראיה מהא דאמר במועד קטן (דף ו.) רבינא מסיק זוזי בבני אקרא אתא לקמיה דרב אשי א"ל כגון האידנא דמשכחת להו וביומא אחרינא לא משכחת להו כפרקמטיא אובדת דמי ושרי ותנן גבי עבודת כוכבים כה"ג הולכין ליריד של עובדי כוכבים ולוקחין מהן וכו' עד מפני שהוא כמציל מידם אלמא היינו טעמא דיריד ושמעינן מיניה שאם היתה פרקמטיא אובדת מוכרה ביריד וכן כתב רב האי בתשובה והאידנא נהוג היתירא לישא וליתן להלוותן ולפורטן אף ביום אידם מטעמא דפרי' (סימן א) וגם האידנא אין מצוי שיתנו מכס לעבודת כוכבים ואם יש מכס הוא של הכומרים ואוכלין ושותין אותו ואין קונין ממנה לא תקרובת עבודת כוכבים ולא נוי עבודת כוכבים:

הלכה יג

תניא אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה ואם הקדיש והעריך והחרים בהמה תעקר פירות וכסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח ואיזהו עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה הקשה ר"ת ז"ל מהא דאמר בערכין (דף כט.) ההוא גברא דאחרימניה לנכסיה אתא לקמיה דרב יהודה א"ל זיל שקול ד' זוזי ושדי בנהרא ותירץ ר"ת דהתם מיירי במקרקעי דאי אפשר לכלותם אבל מטלטלי יאבדו ורב אלפס ז"ל כתב ואי פריק להו בשוה פרוטה שפיר דמי דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ואיפשר דבעי למימר דהכא דינא תנא כל כמה דלא מיפרקי ואי בעי פריק להו: נועל דלת בפניה הא דלא תיקנו בבכורות בזמן הזה להכניסם לכיפה כי היכי דלא ליתו לידי תקלה בגיזה ועבודה משום דחזו לכהן בנפילת מום ולא רצו להפסיד ממון ונראה דאף אם יכבד על הכהן לגדלו עד שיפול בו מום ורוצה להכניסו

לכיפה לא שרינן ליה משום בזיון קדשים דדוקא הכא שעבר על תקנת חכמים שאמרו שלא להקדיש קנסו להכניסו לכיפה אבל בכור שהוא קדוש מאליו אסור לבזות קדשים וכן ראיתי שהורה רבינו מאיר ז"ל לכהן אחד:

הלכה יד

א **מתני'** אלו דברים אסורים למוכרן לעובדי כוכבים איצטרובלית ובנות שוח ופטוטרות ולבונה ותרנגול לבן רבי יהודה אומר מוכר הוא לו תרנגול לבן בין התרנגולין ובזמן שהוא בפני עצמו קוטע את אצבעו ומוכרו שאין מקריבין חסר לעבודת כוכבים ושאר כל הדברים סתמן מותר ופירושן אסור ר"מ אומר אף דקל טב חצב ונקלב אסור למכור לעובדי כוכבים:

ב **גמ'** מאי איצטרובלין אמר רב ספרא פירי דארזי בנות שוח אמר רבה בר בר חנה תאני חוורתי פטוטרות אמר רבה בר בר חנה בפטוטריהן שנו ולבונה א"ר יצחק לבונה זכה תנא וכולן מוכרין להן חבילה וכמה היא חבילה פירש ר' יהודה בן בתירא אין חבילה פחותה משלשת מנים וניחוש דילמא אזיל ומזבין לאחריני ומקטרי אמר אביי אמר קרא לפני עור לא תתן מכשול אלפני עור מיפקדינן אלפני דלפני עור לא מיפקדינן ודווקא גבי עובד כוכבים אבל גבי ישראל דחיישינן להכשיל חיישינן אלפני דלפני כדאמר בפסחים בפרק כל שעה (פסחים דף מ:) גבי ארבא דטבעה בחשתא דאסור לזבוני לעובד כוכבים דילמא הדר ומזבנה לישראל: ותרנגול לבן אמר ר' יונה ורב זביד מתני אמר ר' זירא תרננול למי מותר למכור לו תרנגול לבן תרנגול לבן למי אסור למכור לו תרנגול לבן בעי רב אשי תרנגול לבן קטוע למי מהו למכור לו תרנגול שלם. מי אמרינן מדקאמר קטוע לאו לעבודת כוכבים בעי ליה. או דילמא איערומי קמערים. ואם ת"ל איערומי קמערים תרנגול לבן למי ויהבו ליה שחור ושקיל ויהבו ליה אדום ושקיל מהו למכור לו תרנגול לבן. מי אמרינן מדיהבו ליה שחור ושקיל אדום ושקיל לאו לעבודת כוכבים קבעי. או דלמא איערומי מערים. תיקו ואזלינן לחומרא. ושאר כל הדברים סתמו מותר ופירושו אסור סתמו חיטי חוורתי. ופירושו דקאמר לעבודת כוכבים:

הלכה טו

והאידנא רגילין להקטיר לבונה לעבודת כוכבים הלכך אסור למכור לבונה לכומר של עבודת כוכבים. וכן שעוה ביום אידו אסור למכור לעובד כוכבים. שעושה ממנו תקרובת לעבודת כוכבים ועובר משום לפני עור לא תתן מכשול. אבל לשאר עובדי כוכבים מותר למכור להם שעוה דתנן סתמו מותר. וכן גביעים שלהם שהכומר תופס בידו וקנאו ישראל אחר שפגמו העובד כוכבים ובטלו אסור למוכרו לעובד כוכבים דבשביל פגימה

קטנה אין מניח מלתת בו יין ולעשות בו עבודתן. וכן ספרי תפלתם של עובדי כוכבים אסור למכור להם דעובר משום לפני עור לא תתן מכשול והכי אמר בנדרים פ' קונם יין (נדרים דף סב:) רב אשי הוה ליה אבא זבניה לכומרה של עבודת כוכבים. אמר ליה רבינא והא קא עבר מר משום לפני עור לא תתן מכשול. א"ל סתם עצים להסקה ניתנו ולא לעשות מהן צלמים ולשרוף עליהן תקרובת עבודת כוכבים הא לאו הכי הוה אסור. וכן פי' הר"ר אליעזר ממיץ בנדרים ספר התרומה:

הלכה טז

א **מתני'** מקום שנהגו למכור בהמה דקה לעובדי כוכבים מוכרין מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין להם. ובכ"מ אין מוכרין להם בהמה גסה עגלים וסייחין שלימין ושבורין ר' יהודה מתיר בשבורה. ובן בתירא מתיר בסוס:

ב **גמ'** אין מוכרין להן בהמה גסה מ"ט. נהי דלרביעה לא חיישינן דעובד כוכבים חס על בהמתו שלא תיעקר עביד בה מלאכה בשבת. וניעביד בה כיון דזבנה קנייה. גזירה משום שאלה גזירה משום שכירות גזירה משום נסיוני. דזימנין דמזבני לה סמוך לשקיעת החמה דמעלי שבתא ואמר ליה תא ונסייה ניהלה ושמעה קליה ואזלא מחמתיה וניחא ליה דתיזל והוה ליה מחמר אחר בהמתו בשבת. רב אחא שרא לזבוני חמרא אידא דספסירא. הוא ישראל הקונה בהמות למוכרן לאלתר. אי משום נסיוני הא לא ידעא לקליה דאזלא מחמתיה. ואי משום שאלה ושכירות. ספסרא כיון דלפי שעתא הוא דמזבין לא מושיל ולא מוגיר. ועוד משום דלא מגלי מום הבהמה: ותימה על מנהג שנהגו היתר בדורות הללו למכור להם עגלים וסייחין וחמורים. ואפילו בן בתירא המתיר בסוס ה"מ בימיהם שלא היו מיוחדים אלא או לרכיבה או לעופות אבל האידנא נושאין משואות וחורשים בהן. והיה אומר ר"ת ז"ל דכי היכי דשרינן אידא דספסירא משום דלא מושיל ולא מוגיר ולא ידע לקליה. גם כן עכשיו נהוג זה הדין בינינו שאין ישראל רגילים עתה לחמר אחר בהמתן ואינה מכרת לקולו ולא אזלא מחמתיה. וגם אין רגילים עתה להשכיר ולהשאיל בהמות לעובדי כוכבים אלא כל אחד קונה בהמה לצורכו. ור"י ז"ל היה אומר דבימיהם היו דרים רוב ישראל במקום אחד והיו יכולין למכור זה לזה. אבל האידנא שמעט יהודים דרים במקום אחד אי לא מזבנינן להו איכא הפסד. ובכה"ג אמר לקמן אי הכי אפילו חטי ושערי לא נזבן להו אמר רב פפא אי אפשר והכא נמי לא אפשר. וכיוצא בזה מצאתי בירושלמי בפ"ק דמכילתין. רבי סימון ה"ל כרמין נטועין שאל לרבי יוחנן. וא"ל מכור ואל תשכירם לעובד כוכבים. שאל לרבי יהושע מהו להשכירם לעובד כוכבים. א"ל ר' יהושע במקום שאין ישראל מצויין כחדא שרי בסוריא הוה אמרי'

שמעינן לה מן הדא. ר' חגי נחית לקמציה אתון ושאלין ליה אילין דבית נשתוור כגון דלית ישראל שיירין גביהון ואגרין לעמין מהו לעשר עליהון: רב הונא זבן ההיא פרה לעובד כוכבים א"ל רב חסדא מ"ט עבד מר הכי. א"ל אימור לשחיטה זבנה. והא דתנן אין מוכרין להם בהמה גסה פרש"י דאיירי בבהמה טמאה. א"נ בהמה טהורה וכגון דאמר ליה דלקיומי בעי. וקשה דהא אמר במתני' עגלים. ובסתם איירי דומיא דסייחין. ופרשב"ם בשם רש"י דבפרה שאין רגילין כל כך לעשות בה מלאכה תלינן דלשחיטה זבנה. ומתני' איירי בשוורין דרובא לרדיא זבני. והקשה ר"ת ז"ל דרוב חרישתם היו בפרות כדאמר בגמרא לא ימכור לו פרה החורשת בשביעית. ובפ"ק דפסחים (דף יד.) שתי פרות היו חורשות ובפ' האומנין (בבא מציעא דף פ.) השוכר את הפרה לחרוש בהר ופי' ר"ת דבין פרות ובין שוורים תלינן לשחיטה זבנינהו. ובהמה גסה היינו בהמה טמאה דוקא. ועגלים שאני כיון דלוקחים אותן מסתמא לגדל דומיא דסייחין ומסתמא אין מתעסק לגדלם בשביל שחיטה אלא למלאכה קבעי להו. והא דקמבעיא ליה לקמן בשור של פטם. לאו במפוטם ועומד איירי אלא בעומד להתפטם וכיון דמגדלו ומוציא עליו יציאות איכא למיחש דילמא מימליך למלאכה כדאמר גבי עגלים. ורב האי כתב בספר המקח שאם נראה לו שהעובד כוכבים הזה אינו לוקח אותה אלא לשוחטה מותר למוכרה לו כדא"ר הונא זבן פרה לעובד כוכבים וכו'. והרמב"ן ז"ל מוקי הא דרב הונא בשמכרה לטבח ורב חסדא ס"ד למיסר אף לטבח דניזל בתר רובא דעלמא דזבני לרדיא. וא"ל רב הונא כיון דאיכא למימר דזבין להאי ולהאי תלינן לקולא. והא דקמייתי סייעתא לרב הונא מדתנן לא ימכור לו פרה החורשת בשביעית וב"ה מתירין איתמר עלה בירושלמי אם כשמכרה לטבח ד"ה לשחיטה ואם כשמכרה לאריס ד"ה לחרישה. אלא כי אנן קיימינן כשמכרה לסרסור: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כדרך שאמרו אסור למכור לעובדי כוכבים כך אסור למכור לישראל החשוד למכור לעובד כוכבים:

הלכה יז

ת"ר אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים זכרים אצל זכרים נקבות אצל נקבות ואין צ"ל זכרים אצל נקבות ונקבות אצל זכרים. ואין מוסרין בהמה לרועה שלהן. ואין מתייחדין עמהן ואין מתלוין עמהן בדרך. ואין מוסרין להם תינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות: ת"ר אין מוכרין להן לא זיין ולא כלי זיין. ואין משחיזין להן את הזיין. ואין מוכרין להן לא סדן ולא כבלים ולא קולרין ולא שלשלאות של ברזל וכדרך שאסור למכור לעובד כוכבים כך אסור למכור לישראל החשוד למכור לעובד כוכבים: אמר רמי בר חמא כדרך שאסור למכור לעובד כוכבים כן אסור למכור לליסטין ישראל: ת"ר אין

מוכרין להן תריסין. ויש אומרים מוכרין להם תריסין. מ"ט דת"ק. דכי שלים זינייהו קטלי בהו. ויש אומרים מוכרין להן תריסין. מ"ט. דכי שלים זינייהו מיערק ערקי. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הלכה כי"א. אמר רב אדא בר אהבה אין מוכרין להן עששיות של ברזל. אמר רב זביד ובפרזלא הנדואה. והאידנא דמזבינן להו אמר רב פפא לפרסאי דמגנן עלן. תניא בן בתירא מתיר בסוס מפני שעושה מלאכה שאין חייבין עליה חטאת. אמר רבי יוחנן הלכה כבן בתירא:

הלכה יח

א **מתני'** אין מוכרין להן לא דובים ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים. ואין בונין עמהן בסילקי וגרדום איצטדייא ובימה אבל בונין עמהן דימיסיאות ומרחצאות. הגיע לכיפה שמעמידין בה עבודת כוכבים אסור לבנותה:

ב **גמ'** אמר רב חנן בר אבא חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס אבל לא למכירה. וכן הלכתא: הרחק מעליה דרכך זה אפיקורסות והרשות. ואל תקרב אל פתח ביתה זו זונה. וכמה. אמר רב חסדא עד ארבע אמות: ת"ר ההולך לאיצטדינין ולכרכום ורואה את הנחשים ואת החברין בוקיון מוליון ולוליון בלורית וסגלורין הרי זה מושב לצים. ועליהם הכתוב אומר אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגו' כי אם בתורת ה' חפצו. הא למדת שדברים הללו מביאין את האדם לידי ביטול תורה. דרש ר' שמעון בן פזי מאי דכתיב אשרי האיש אשר לא הלך וגו' ומאחר שלא הלך מהיכן עמד ומאחר שלא עמד מהיכן ישב ומאחר שלא ישב מהיכן לץ לומר לך שאם הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישב ואם ישב סופו ללוץ ואם לץ עליו הכתוב אומר אם חכמת חכמת לך ואם לצת לבדך תשא. אמר ר' אליעזר כל המתלוצץ יסורין באין עליו שנאמר ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסרותיכם. אמר להו רבא לרבנן במטותא מינייכו לא תלוצצו דלא ליתו יסורין עליכון. אמר רב קטינא כל המתלוצץ מזונותיו מתמעטין שנאמר משך ידו את לוצצים: אשרי איש ירא ה' איש ולא אשה. אמר רב עמרם אמר רב ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רב אשרי למי שעושה תשובה כשהוא איש: על פלגי מים אמר רבי תנחום בר חנילאי לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד. ומי ידע כמה חיי. כי קאמר ביומי. אשר פריו יתן בעתו אם פריו יתן בעתו עליהו לא יבול. ואם לאו על הלומד ועל המלמד הכתוב מדבר לא כן הרשעים וגו' והיינו דאמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב מאי דכתיב כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה. כי רבים חללים הפילה זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. ועצומים כל הרוגיה זה תלמיד שהגיע להוראה ואין מורה. ועד כמה. עד ארבעין שנין:

הלכה יט

א הגיע לכיפה שמעמידין בה עבודת כוכבים אסור לבנותה. א"ר אלעזר אם בנה שכרו מותר. ואפי' דעבודת כוכבים. דאימת קא הויא עבודת כוכבים במכוש אחרון. ובמכוש אחרון לית בה שוה פרוטה וקסבר ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף וכן הלכתא ומכל מקום אין שכירות משתלמת אלא לבסוף:

ב **מתני'** אין מוכרין להן במחובר לקרקע אבל מוכר הוא משיקוץ. רבי יהודה אומר אף מוכר הוא על מנת לקוץ:

ג **גמ'** מנא הני מילי. א"ר יוסי בר חנינא אמר קרא לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע. ודוקא בא"י אבל בח"ל שרי. והרמב"ן ז"ל כתב דאף בח"ל אסור ואין נראה: דבר אחר לא תחנם לא תתן להם חן. ד"א לא תתן להם מתנת חנם. לא תתן להם חן מסייע ליה לרב יהודה דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם לומר כמה נאה עובד כוכבים זה. תניא בתוספתא (פ"ג) בד"א בעובד כוכבים שאינו מכירו או שהיה עובר ממקום למקום. אבל אם היה אוהבו או שכינו מותר. שאין אלא כמוכרו לו:

הלכה כ

ת"ר ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באשה נאה אפי' בפנויה באשת איש ואפי' מכוערת ולא בבגדי צבע אשה ולא בחמור ולא בחמורה ולא בחזיר ולא בחזירה ולא בעוף ולא בעופפת בשעה שנזקקין זה לזה: ולא בבגדי צבע אשה אמר רב יהודה אמר שמואל אפי' שטוחין ומונחין על גבי הכותל. אמר רב פפא ובמכיר את בעליהן. ת"ר ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר ביום ויבא לידי קרי בלילה. מכאן אמר ר' פנחס בן יאיר זהירות מביאה לידי זריזות וזריזות מביאה לידי נקיות נקיות מביא לידי פרישות פרישות מביא לידי טהרה טהרה מביא לידי קדושה קדושה מביא לידי יראת חטא יראת חטא מביא לידי ענוה ענוה מביא לידי חסידות חסידות גדולה מכולן שנאמר אז דברת בחזון לחסידך ופליגא אדריב"ל דאריב"ל ענוה גדולה מכולן שנאמר יען משח ה' אותי לבשר ענוים חסידים לא נאמר אלא ענוים הא למדת שענוה גדולה מכולן:

הלכה כא

ת"ר מוכר לו אילן על מנת לקוץ וקוצץ דברי רבי יהודה. ורבי מאיר אומר אין מוכר לו אלא קצוץ. שחת על מנת לגזוז וגוזז דברי ר' יהודה. ורבי מאיר אומר אין מוכר לו אלא גזוזה. קמה על מנת לקצור וקוצר ד"ר יהודה. ורבי מאיר אומר אין מוכר לו אלא קצורה. איבעיא להו בהמה על מנת לשחוט ושוחט מהו. התם דלאו ברשותו קאי ולא מצי משהי להו אבל בהמה כיון דברשותיה קיימא משהה לה ועביד בה מלאכה. או דילמא לא

שנא. תא שמע בהמה על מנת לשחוט ושוחט דברי ר' יהודה. ר' מאיר אומר אין מוכרין לו אלא שחוטה והלכה כרבי מאיר דסתם מתניתין כוותיה. כלומר ששנה דרבי מאיר בלשון סתם. ותמיה לי על הרב אלפסי ז"ל למה הביא בהלכותיו הך בעיא דבהמה שהיא אליבא דרבי יהודה. והיה נראה מדבעי סתמא דתלמודא בבהמה אליבא דרבי יהודה אלמא הלכתא כוותיה. והא דקתני במתני' אבל מוכר הוא משיקוץ לאו סתמא הוא כרבי מאיר. אלא רבי יהודה ורבי מאיר פליגי בדברי ת"ק. דרבי יהודה מפרש דבריו אבל מותר הוא משיתנה עמו לקוץ דלא משמע ליה דקאמר תנא קמא משיקוץ דמה חידוש הוא זה וכי בשביל שהיה מחובר לקרקע לא ימכרנו לו אחר שנקצץ ור"מ פירש בברייתא משיקוץ ממש. והרמב"ם ז"ל פסק בחבורו כרבי יהודה:

הלכה כב

א **מתני'** אין משכירין להם בתים בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות. ובסוריא משכירין להם בתים אבל לא שדות ובחוצה לארץ מוכרין להם בתים ומשכירין שדות דברי ר' מאיר ור' יוסי אומר אף בא"י משכירין להם בתים אבל לא שדות. ובסוריא מוכרין להם בתים ומשכירין להם שדות. ובחוצה לארץ מוכרין להם אילו ואילו:

ב **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי. אמר רב יוסף ובלבד שלא יעשה שכונה תניא אין שכונה פחותה משלשה בני אדם:

ג **מתני'** אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכניס לתוכו עבודת כוכבים שנאמר לא תביא תועבה אל ביתך. ובכל מקום לא ישכיר לו את המרחץ מפני שנקראת על שמו. תימה על מה שנהגו האידנא היתר להשכיר בתים לעובדי כוכבים ואע"פ שמכניס לתוכו עבודת כוכבים סמוך למיתתו. ויש להביא ראיה להתיר מדתניא בתוספתא כאן וכאן לא ישכיר אדם ביתו לעובדי כוכבים מפני שידוע שמכניסין לתוכו עבודת כוכבים. אבל משכירין להם שדות ואוצרות ופונדקאות אע"פ שמכניס לתוכו עבודת כוכבים. ומאי שנא דשרי שדות ואוצרות ופונדקאות שידוע שמכניס לתוכו עבודת כוכבים. הלכך נראה לפרש דהא דאסרינן להשכיר לעובדי כוכבים היינו מדרבנן. דפשיטא דקרא קמזהר לישראל גופיה אלא שחכמים אסרו להשכיר לעובדי כוכבים דהעובד כוכבים מביא עבודת כוכבים לבית ישראל. הלכך לא אסרו חכמים אלא בית דירה. ובימיהם היו רגילין להכניס עבודת כוכבים לבתיהן בקבע תמיד. והתירו בשדות ואוצרות ופונדקאות אף על פי שידוע שמכניס לתוכו עבודת כוכבים כיון שאין מכניס בקביעות. והאידנא שאין העובדי כוכבים רגילין להכניס עבודת כוכבים לבתיהם אלא

בשעת חולי שרו. ועוד נהי דלדידן שכירות לא קניא כיון שיד אומות תקיפה ובדיניהם שכירות ליומא כמכר ואף אם נפל ביתו של משכיר אינו יכול להוציאו הוי כמכר:

הלכה כג

גמ' תניא ר' שמעון בן גמליאל אומר לא ישכיר אדם מרחצו לעובד כוכבים מפני שנקראת על שמו ועובד כוכבים זה עושה בו מלאכה בשבתות וי"ט. אבל שדהו לעובד כוכבים מאי. שרי דאמר אריסותיה קעבד. מרחץ נמי אמרי אריסותיה קעבד. אריסות למרחץ לא עבדי אינשי. רבינו תם ז"ל התיר לישראל ששכר אומנא לבנות לו בית בקבלנות שיהו בונין בשבת משום דאמר אריסותיה קעבד גבי שדה אע"פ שמשביחו ביו"ט ובשבת כ"ש גבי בית דלא שייך שם שבח כלל. ואע"ג דפליג ר"ש בן אלעזר על רבן שמעון בן גמליאל ולית ליה אריסותיה קעביד. מ"מ הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דסתם לן תנא דמתני' כוותיה. דדוקא מרחץ אסור אבל שדה מותר. ועוד הביא ראיה מדשרו ב"ה (שבת דף יז:) ליתן עורות לעבדן וכלים לכובס עובד כוכבים ע"ש חשיכה. וכ"ת דוקא היכא דלא מיפרסמא מילתא אבל במיפרסמא מילתא אסור. הא ליתא דהא ברייתא דאין נותנין חטים לתוך הריחים של מים אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום הוי בעי לאוקומי אפילו כבית הלל ומסיק התם דכבית שמאי אתיא אבל לבית הלל שרי אע"ג דמיפרסמא מילתא. ואמר נמי בפרק קמא דשבת (דף יט.) גבי ספינה ופוסק עמו על מנת לשבות ואינו שובת דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך לפסוק. ואין נ"ל דמה שהביא ראייה מעורות וכלים אין ראיה דשאני התם שהוא בצינעא בביתו של עובד כוכבים. וכה"ג מחלק במועד קטן (דף יא:) גבי אבל דתני התם היתה מלאכתו ביד אחרים בביתו לא יעשו בבית אחרים יעשו. ומריחים של מים אין ראייה לקבלנות דהתם המלאכה נעשית ממילא והישראל מותר לתת חיטים לריחים מבעוד יום. ומהך דשמעתין דאמר אריסותיה קעביד בשדה אין ראייה לקבלנות בתים לפי שאין רגילות בשדה אלא אריסות וחכירות. אבל רוב בנין בתים ע"י שכיר יום הלכך הרואה אומר שכירי יום נינהו. וראייה מירושלמי בפרק קמא דשבת דתניא אומני' עובדי כוכבים שהיו עושין לישראל בתוך ביתו אסור. בתוך בתיהן מותר. אמר ר' שמעון בן אלעזר במה דברים אמורים בקבלנות אבל בשכר אסור. במה דברים אמורים בתלוש מן הקרקע. אבל במחובר לקרקע אסור. בעיר אחרת בין כך ובין כך מותר. מהו בין כך ובין כך. אמר רבי אילא בין בתלוש ובין במחובר ובלבד בקבולת. אמר ר' שמעון יבן ביסנא בשם רב אחא בשבת ואבל הלכה כר' שמעון בן אלעזר. וכיון שפוסק בתלמוד ירושלמי כר' שמעון בן אלעזר ולא מצינו בתלמוד שלנו שחולק עליו מנין לנו להתיר. הלכך כל קבולת במחובר כבנין בית אסור.

ואפי' בתלוש לצורך מחובר. כגון אם סיתת העובד כוכבים האבנים בביתו בשבת אסור. וכן מוכח בירושלמי דקאמר בתוך ביתו מותר ארשב"א בד"א בקבולת אבל בשכר אסור. בד"א בתלוש פירוש בהא אמר דקבולת בבית העובד כוכבים מותר. אבל במחובר לקרקע אסור. והיכי משכחת מחובר לקרקע בביתו של עובד כוכבים. אלא ודאי בתלוש לצורך מחובר קאמר. וכן שמעתי שזקינו של אבא מורי בנו לו בית בקבלנות וסתתו האומנין האבנים (בביתו) בשבת ולא רצה לשקען בבנין. וכן מוכח במועד קטן (דף יב.) דאמר מקבלי קבולת בתוך התחום אסור. חוץ לתחום מותר. ואמרו עליו על ר"ת ז"ל כשבנה את ביתו לא סמך על הוראתו ונהג בו איסור.

הלכה כד

הנהו מורייקי פירוש זורעין גינה דעובד כוכבים נקיט בשבתא וישראל נקיט חד בשבתא. אתו לקמיה דרבא שרא להו איתיביה רבינא לרבא ישראל ועובד כוכבים שקבלו שדה בשותפות לא יאמר ישראל לעובד כוכבים טול אתה חלקך בשבת ואני בחול. ואם התנו מתחילה מותר. ואם באו לחשבון אסור איכסוף. לסוף איגלאי מלתא דהתנו מעיקרא הוה: מעשה היה בישראל שגבה חצי תנור בחובו מעובד כוכבים אחד שלא התנו מתחילה טול אתה בשבת ואני בחול. והיה ר"י רוצה להתיר דדוקא גבי שדה אסרינן כה"ג לפי שחלק הישראל מתרבה ומתעלה באותה מלאכה שהעובד כוכבים עושה בשבת. אבל בתנור לא שייך האי טעמא דאין חלק ישראל מתעלה ממלאכת העובד כוכבים בשבת. הלכך יכולין לחלוק התנור יהא שלך בשבת ושלי בחול. ולא הודה לו ר"ת ז"ל ואמר דאין חלוק בין תנור לשדה. שהרי התנור הוא של שניהם בכל יום בשותפות כיון שלא התנו מתחילה והוי כאילו מעמיד פועל במקומו שיעשה מלאכה בשבת והוא שיעשה במקומו למחר. והכי איתא בתוספתא עובד כוכבים וגר שירשו מרחץ מאביהם לא יאמר לו הגר טול אתה בשבת וכו'. ופירש ר"ח ז"ל דה"ה ריחים של מים. תנור שלקחו ישראל במשכון נראה שאין צריך להתנות כלום כיון שהוא ברשות העובד כוכבים ושכר התנור הוה רק לישראל בריבית שלו ואין לישראל חלק בגוף התנור:

הלכה כה

א ולהשכיר תנור לעובד כוכבים כתב הרמב"ן ז"ל שיש מסתפקין אין עבדי ביה אינשי אריסותיה כשדה ושרי. או כמרחץ דמי ואסיר. והוא הכריע לאיסור דדוקא בשדה דארעי לאריסי קיימין הוא דאמר אריסותי' קעביד. אבל תנור אין עומד אריסות ודינו כמרחץ. ואפי' השכירו לשנה אסור. ובריחים נהגו היתר (שאין) עומדין לאריסותא. ורב האי כתב כיון שהשכירן שנים רבות ונתפרסם הדבר מותר. וכן נהגו היתר בבבל. ולפי זה נתברר

ונתפרסם הדבר בכל גבולינו שמי שיש לו מרחץ או תנור אין שוכר לו פועלים לעשות בו מלאכה בהם ולוקח לו הריוח של הרחיצה ואפייה אלא שוכרן לאחד לשנה ולחדשים הלכך מותר בהבלעה ואין מלאכת העובד כוכבים נקראת על שם הישראל. אבל אם היה משכירה ליום אסור ליקח שכר שבת ויום טוב: רב גביהה מבי כתיל אמר הנהו שתילי דערלה הוה דעובד כוכבים אכל שני ערלה וישראל אכל שני דהיתירא. ואפילו לא התנו מעיקרא יכול הישראל לומר טול אתה שני ערלה ואני שני היתר. דאיסור של שליחות ליכא דגם הישראל מותר בעבודת שני הערלה. ואי משום אכילה דישראל אוכל כנגדו ונמצא נהנה מפירות שני ערלה שנתן הישראל חלקו בהם לעובד כוכבים כדי שיתן לו כנגדו בשני היתר. כיון שהישראל אינו עובד הגפן בשני ערלה אין לו לישראל כלום בפירות כ"א לעובד כוכבים שכן מנהג השתילים בשנה שהוא עובד אוכל הפירות בשכר עמלו ואין לשותפו חלק בפירות. איבעיא להו סתמא מאי. תא שמע אם התנו מתחילה מותר הא סתמא אסור. אימא סיפא אם באו לחשבון אסור הא סתמא מותר. אלא מהא ליכא למישמע מיניה. כיון דלא איפשטא ספיקא דרבנן היא ואזלינן בה לקולא:

ב הדרן עלך לפני אידיהן

פרק ב

הלכה א

אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים מפני שחשודין על הרביעה לא תתייחד אשה עמהן מפני שחשודין על העריות. ולא יתייחד אדם עמהן מפני שחשודין על שפיכות דמים. ומה שנהגו האידנא להעמיד בהמה אצלם ולמסור בהמה לרועה שלהם. היה אומר רבינו תם משום דסבירא לן כרבי פדת דמוקי מתניתין דחייש לרביעה כרבי אליעזר והלכתא כרבנן דלא חיישי לרביעה. ואע"ג דרבינא פליג ארבי פדת הלכתא כרבי פדת. ואע"ג דרבינא בתראה ורבי פדת מאמוראי קמאי כדאיתא פ"ק דברכות (דף יא:) וכן אורי ליה ר' אלעזר לר' פדת בריה ואמר בפ"ק דנדה (דף ח.) א"ל רבי זירא לרבי פדת חזי דמינך ומאבוך שריתו קטפא לעלמא. מ"מ מדקבע רב אשי לדבריו לבסוף שמע מינה שהם עיקר. ועוד דבשל סופרים הלך אחר המקיל. ואע"ג דמוקי סתם דמתניתין דהכא כרבי אליעזר לית הלכתא הכי. ומחלוקת ואח"כ סתם לא הוי כיון דהוי בתרי מסכתי:

הלכה ב

גמ' אין מעמידין בהמה וכו' ורמינהי לוקחין מהן בהמה לקרבן ואינו חושש לא משום רובע ולא משום נרבע. אמר רבינא לא קשיא הא לכתחילה והא בדיעבד. פירוש לכתחילה אין מעמידין בהמה אצלן דחיישינן שמא ירבענה. אבל בהמה שעמדה בביתו לא חיישינן שמא רבעה. ומנא תימרא דשני בין לכתחילה לדיעבד. דתנן לא תתייחד אשה עמהן מפני שחשודין על העריות. ורמינהי האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים על ידי ממון מותרת לבעלה אלמא בדיעבד לא חיישינן שמא בא עליה ואנסה. דבאשת כהן אייר כדמוכח בפ"ב דכתובות (דף כו:) דמייתי עלה מעשה באשה שהורהנה באשקלון והרחיקוה בני משפחה. והיינו לכהונה דאי לבעלה הל"ל וריחקה בעלה דלמשפחה אינה נפסלת ועוד דמוקי התם הך משנה בחד לישנא כשיד ישראל תקיפה על עובדי כוכבים אבל יד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן לא. ואי באשת ישראל אייר א"כ היאך שבויה מותרת לבעלה כדתנן בכתובות (דף נא.) ואם תשבאי אפרקינך ואותבינך לאנתו. ממאי דלמא לעולם אימא לך אפי' בדיעבד נמי לא והכא היינו טעמא דמתיירא הוא משום הפסד ממונו. תדע דקתני סיפא ע"י נפשות אסורה. ומסקינן השתא דלא שני לן בין לכתחילה בין לדיעבד וכי היכי דאסרינן בנחבשה. היכא דליכא למיחש להפסד ממון כגון הני נשי דגנבי גנבי או שתפשוה כדי שיפדוה בממון ואינה יראה לנפשה. הוא הדין ההוא דתנן דלא תתייחד אם נתייחדה חיישינן שמא נבעלה. ותימה הוא אם אסור אשת כהן אם נתייחדה עם העובדי כוכבים שעה אחת וכן כל אשה שנתייחדה תיאסר לכהונה. הלכך נראה דדחויא בעלמא הוא דדחי תלמודא. אבל דברי רבינא אמת הן ומפרש רבינא דע"י ממון דרישא לאו דוקא דהוא הדין נמי נשי דגנבי גנבי או תפשוה כדי שיפדוה דליכא למיחש להפסד ממון שריא דבדיעבד לא חיישינן. והאי דנקט ע"י ממון. דסתם חבישה ע"י ממון או ע"י נפשות. וה"ר אלחנן ז"ל פי' דודאי פשיטא ליה דביחוד מועט אין לאסור אשת כהן. אלא שינויא דרבינא אבהמה קאי וקאמר דבדיעבד לא חיישינן לרביעה אע"פ ששהתה בביתו ימים רבים. ואהא מייתי ראיה מאשת כהן שנחבשה והיתה ברשות העובדי כוכבים ימים רבים ודחי תלמודא הא דשרינן בנחבשה משום דירא להפסד ממונו אבל בנחבשה תחת ידו ואין לו עליה או על בעלה ממון אסורה אפי' בדיעבד. והוא הדין בהמה שהיתה ברשותו אסורה בדיעבד. אבל פשיטא היכא שאינה תחת יד העובד כוכבים התם ודאי מירתת ואין לאוסרה על אותו יחוד. רבי פדת אמר הא ר"א והא רבנן. דתנן ר"א אומר אינה נקחת מן העובד כוכבים וחכמים מכשירים. והלכתא כר' פדת וכרבנן דלא חשידי ארביעה כדפרישית לעיל:

הלכה ג

לא תתייחד אשה עמהן מפני שחשודין על העריות. מאי איריא עובדי כוכבים אפילו ישראל נמי דתנן לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים. לא נצרכא אלא כשאשתו עמו. ישראל אשתו משמרתו. עובד כוכבים אין אשתו משמרתו. ותיפוק ליה משום שפיכות דמים. א"ר ירמיה באשה חשובה עסיקינן. רב אידי אמר אשה כלי זיינה עליה. מאי בינייהו. איכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים ואינה חשובה בין הנשים. לרבי ירמיה אשה חשובה אסורה להתייחד בין האנשים שמא תתפתה או שמא יאנסוה ויסמכו על זה שתסתור קלונה ולא תפרסם הדבר. ולרב אידי חשובה מותרת להתייחד דכי היכי דיראים מלהורגה יראים נמי מלאונסה. מדלא קאמר אפי' תימא באשה שאינה חשובה א"נ אפי' תימא בכל הנשים מכלל דפליג עליה ומוקי מתניתין דוקא בשאינה חשובה אבל בחשובה ליכא למיחש למידי ואיכא נמי בינייהו אינה חשובה להתייחד בין נשים עובדות כוכבים. לר' ירמיה אסורה משום שפיכות דמים. ולרב אידי אשה כלי זיינה עליה לפי שהיא אומללה ושפלה ואינה בת מריבה כאיש מרחמין עליה ואין הורגין אותה. והלכתא כרב אידי דתניא כוותיה:

הלכה ד

ירושלמי יכולה האשה להטמין עצמה ולומר עובדת כוכבים היא. והאיש אינו יכול להטמין עצמו. אין לדקדק מכאן שיהא מותר לישראל לומר עובד כוכבים הוא כדי שלא יהרגוהו. דודאי כופר בעיקר הוא. דכיון שרוצין להורגו אם לא יהפוך לדתם ויהיה עובד כוכבים כמותם. ודאי כשאומר עובד כוכבים הוא הודה לדתם וקבל עליו אלוה שלהן. וההיא דירושלמי ה"פ ותיפוק ליה משום שפיכות דמים ומשני מילתא דפסיקא נקט דאפשר דזימנין דליכא שפיכות דמים אי אמרה עובדת כוכבים אני. ולא שיהא מותר לעשות כן. ולהכי נקט טעמא דעריות דאפי' אם תאמר עובדת כוכבים היא יבואו עליה. וההיא דפ"ק (דף יז:) דר"א בן פרטא דכפר שלא שנה ושלא נסמך. אין זה כופר בעיקר דהרבה יהודים יש שלא למדו ושלא נסמכו:

הלכה ה

ת"ר ישראל שנטפל לו עובד כוכבים בדרך טופלו לימינו. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר בסייף טופלו לימינו. במקל טופלו לשמאלו היו עולין במעלה או יורדים בירידה לא יהא ישראל למטה ועובד כוכבים למעלה אלא ישראל למעלה ועובד כוכבים למטה. ולא ישחה לפניו שמא ירוץ את גולגלתו. שאלו להיכן אתה הולך ירחיב לו הדרך. כדרך שהרחיב לו יעקב לעשו דכתיב עד אשר אבא אל אדוני שעירה וכתיב ויעקב נסע

סכותה. ומעשה בתלמידיו של רבי עקיבא שהיו הולכין לכזיב פגעו בהו ליסטין. אמרו להן להיכן אתם הולכין אמרו להם לעכו. כיון שהגיעו לכזיב פירשו. אמרו להם תלמידי מי אתם. א"ל תלמידי ר' עקיבא. אמרו להן אשרי ר"ע ותלמידיו שלא פגע בהם אדם רע מעולם:

הלכה ו

א **מתני'** בת ישראל לא תיילד את העובדת כוכבים אבל עובדת כוכבים מילדת את בת ישראל. בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים אבל עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראלית ברשותה: ירושלמי עובדת כוכבים מניקה בת ישראל שנאמר והיו מלכים אומניך ושרותיהם מיניקותיך:

ב **גמ'** [יבמות קיד:] תניא יונק תינוק והולך מעובדת כוכבים ומבהמה טמאה. ומביאין לו חלב מ"מ ואינו חושש לא משום שרץ ולא משום טומאה: תנו רבנן בת ישראל לא תיילד את העובדת כוכבים מפני שמיילדת בן לעבודת כוכבים. וכן לא תניק מפני שמגדלת בן לעבודת כוכבים. ועובדת כוכבים לא תיילד בת ישראל ולא תניק מפני שחשודים על שפיכות דמים דברי ר"מ. וחכ"א עובדת כוכבים תיילד ותניק בנה של ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינה לבינה. מכאן שיש להזהר שלא תניק עובדת כוכבים בנה של ישראל כי אם ברשותה ואחרות עומדות על גבה. דליכא למימר דאחרות עומדות על גבה דהיינו ברשות העובדת כוכבים. דהא מסתמא ברישא דבעי עומדות על גבה במילדת היינו ברשות ישראל והוא הדין לענין הנקה. ומיהו נראה דנכנס ויוצא מותר דודאי מירתתא. ורמינהו יהודית מילדת עובדת כוכבים בשכר אבל לא בחנם. אמר רב יוסף בשכר שרי משום איבה. סבר רב יוסף למימר אילודי בשבת בשכר שרי משום איבה. א"ל אביי יכולה למימר דידן דמנטרן שבתא מחללינן עלייהו. דידכו דלא מנטרן שבתא לא מחללינן עלייהו. סבר רב יוסף למימר אינוקי בשכר שרי משום איבה. א"ל אביי יכולה למימר אי פנויה היא בעינא לאינסובי. ואי אשת איש היא לא מיזדהמנא באפי גבראי:

הלכה ז

סבר רב יוסף למימר הא דתניא העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין אסוקי בשכר שרי משום איבה. א"ל אביי יכול למימר ליה קאי ברי אאיגרא. א"נ נקיטא לי זימנין לבי דואר. תאני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין. המינין המסורות והמומרין לעבודת כוכבים והאפיקורסין היו מורידין אבל לא מעלין א"ל (ר' אושעיא) אני שונה לכל אבידת אחיך לרבות את המומר

ואת אמרת מומר. סמי מכאן מומר. ולשני ליה כאן במומר אוכל נבילות לתיאבון כאן במומר אוכל נבילות להכעיס. קסבר מומר אוכל נבילות להכעיס מין הוא. שמעי' מיהא דלדברי הכל דמומר אוכל נבילות להכעיס לא קרינא ביה לכל אבידת אחיך נראה דמומר שכפר בעיקר מותר להלוותו בריבית מדאמר באיזהו נשך (דף סב.) וחי אחיך עמך אהדר ליה דניחי בהדך. ובמומר לעבודת כוכבים לא שייך למימר הכי כיון דאין אתה מצווה להחיותו. ומ"מ אסור ללוות ממנו ברבית ולא אמרינן כיון דלא קרינן ביה לא תשוך לא תשיך נמי לא קרינא ביה. דבלא תשוך איכא טעמא דאין אתה מצווה להחיותו ובהא תלא רחמנא. אבל ללוות הימנו אע"פ שחטא ישראל הוא נמצא הנותן לו רבית עובר על לפני עור לא תתן מכשול ועל אל תתן לו נשך ועל לא תשיך. וכן מוכח בירושלמי דמכילתין בפ' בתרא דכותאי דקיסרין בעו קומי ר' אבהו אבותיכם היו מסתפקין משלנו ומפני מה אין אתם מסתפקין משלנו. אמר להו אבותיכם לא קלקלו מעשיהם ואתם קלקלתם מעשיכם. ומסיק התם בשם ר' חנינא כותאי דקיסרין מותר להלוותן ברבית. איתמר מומר פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר לתיאבון מומר. להכעיס מין. וחד אמר להכעיס נמי מומר. ואיזהו מין. זה העובד עבודת כוכבים. אמר מר היו מורידין אבל לא מעלין השתא אחותי מחתינן אסוקי מיבעיא. אמר רב יוסף בר אחא אמר רב ששת לא נצרכא אלא שאם היתה מעלה בבור מגררה. ונקיט ליה עילא דלא תיחות חיותא עליה. רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו לא נצרכא שאם היתה אבן על פי הבור מכסהו ונקיט ליה עילא בעינא לאעבורי חיותא. רבינא אמר לא נצרכא שאם היה סולם בבור מסלקו ונקיט ליה עילא אמר בעינא לאחותא ברי מאיגרא:

הלכה ח

א **מתני'** מתרפאין מהן ריפוי ממון אבל לא ריפוי נפשות:

ב **גמ'** מאי ריפוי ממון ומאי ריפוי נפשות. אילימא ריפוי ממון דבר שאין בו סכנה ריפוי נפשות דבר שיש בו סכנה. והאמר רב יהודה אמר רב אפילו ריבדא דכוסילתא לא מיתסינן מינייהו. אלא ריפוי ממון בהמתו. ריפוי נפשות גופו. והיינו דאמר רב יהודה אמר רב אפילו ריבדא דכוסילתא לא מיתסינן מינייהו: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אף על פי שאמרו אין מתרפאין מהן אבל אם אמר לו סם פלוני יפה סם פלוני רע מותר. סבר שאולי משאיל וכי היכי דשאיל לדידי שאיל נמי לאחריני ולא אתי לאורועי נפשיה: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ואמרי ליה רב חסדא א"ר יוחנן ספק חי ספק מת אין מתרפאין מהן. ודאי מת מתרפאין מהן. והא איכא חיי שעה. לחיי שעה לא חיישינן. ומנא תימרא דלחיי שעה לא חיישינן דכתיב אם נבוא העיר והרעב בעיר וגו' והא איכא חיי שעה

אלמא לחיי שעה לא חיישינן. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן איכא דאמרי כל מכה של חלל אין מתרפאין מהן. מאי בינייהו. איכא בינייהו גב היד וגב הרגל. דאמר רב אדא בר מתנא גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליה את השבת. פי' רש"י דר' יוחנן פליג אדרב יהודה אמר רב דאמר אפי' ריבדא דכוסילתא לא מיתסינן מינייהו. וכן דעת רב אלפס ז"ל כי לא הביא דברי רב יהודה. ואין נראה לר"ת מדפריך לעיל מדרב יהודה וגם בשינויא בתרא היינו דרב יהודה ולא אייתי הך דרבי יוחנן לעיל משמע דלא פליג עליה. דאי פליג עליה ה"ל לאיתויי דהלכה כרבי יוחנן לגבי דרב. על כן היה אומר ר"ת דלא פליג עליה. ושלשה חלוקים יש בדבר. רבי יוחנן איירי הכא בחולה דבדבר שיש בו סכנה אין מתרפאין. מהן דמצי לאישתמוטי אני לא גרמתי לו מיתה כי מסוכן היה ולא מרע נפשיה אי קטיל יתיה. והיכא נמי שאין חולה כלל כגון ריבדא דכוסילתא אם ימיתהו לא מרע נפשיה כי לא יתלו הדבר במה שאין בקי ברפואות. כי ברפואה זו אין בה אומנות ויאמרו כי בלאו הכי הגיע זמנו למות. או שונאו היה והמיתו בידים. אבל בחולה שאין בו סכנה לא מרע נפשיה ומתרפאין ממנו אף על פי שאין רופא מומחה. דלא מרע נפשיה לקפח פרנסתו. וא"ת אם כן מאי פריך לעיל מריבדא דכוסילתא לימא דמתני' איירי בחולה שאין בו סכנה. היינו ריפוי ממון וריפוי נפשות בחולה שיש בו סכנה. וי"ל דלא מצי למימר הכי דא"כ משתמע מינה דריבדא דכוסילתא הוי בכלל ריפוי ממון ובמכל שכן דאפילו חולה ליכא ואתי למיטעי ויבא לידי סכנה. ואע"ג דהשתא דמשני ריפוי נפשות גופו אתי למטעי ולאסור אפי' חולה שאין בו סכנה. להא לא חיישיני אי אתי למיטעי ולהרחיק מן הסכנה. ועוד דבלאו הך מילתיה דרב יהודה לא מישתמע שפיר ריפוי ממון דבר שאין בו סכנה. ועוד דבנדרים (דף מא:) משני כה"ג ריפוי ממון בהמתו ריפוי נפשות גופו. אמר מר זוטרא בר טוביה כל מכה שצריכה אומד מחללין עליה את השבת. והאי אישתא צמירתא כמכה של חלל דמיא ומחללין עליה את השבת. ומהיכן מכה של חלל פירש רבי אמי מן השפה ולפנים. בעי ר"א ככו ושני מאי. ולא איפשיטא וספק נפשות להקל ומחללין עליה את השבת. אמר בשמואל האי פדעתא סכנתא היא ומחללין עליה את השבת. פירוש מכת חרב אפי' שלא כנגד החלל:

הלכה ט

אמר רב דימי א"ר יוחנן אם היה מומחה לרבים מותר להתרפאות ממנו אפי' ריפוי נפשות דלא מרע נפשיה. ועובד כוכבים אומן מקיז דם כיון דהוא מומחה מקיזין ממנו. אבל המינים אפילו הוא מומחה לרבים הא אמרת לא ישא ויתן אדם עם המינים. ואין

מתרפאין מהן אפי' לחיי שעה משום דמינות משכא. לפי שהם מזכירין בלחש שם עבודת כוכבים ואתו למימשך בתרייהו ולומר שיש ממש בעבודת כוכבים. (והא) [וכהא] דדמא בן אחותו של ר' ישמעאל בפ' שמונה שרצים בירושלמי שנשכו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו ולא הניחו ר' ישמעאל. והשתא ניחא הא דר' אבהו שקבל רפואה מיעקב מינאה דע"י סם היה ולא ע"י לחש. והוא הדין מעובד כוכבים שאינו מין אם יודע שמזכיר לחש של עבודת כוכבים. אבל אם העובד כוכבים בא לרפאותו בלחש סתם ואין יודע אם יזכיר עבודת כוכבים אם לאו מותר. והכי איתא בירושלמי בר בריה דר' יהושעי הוה ליה בלע אתא עובד כוכבים ולחש ליה. מדנפק א"ל מאי לחשת עלי. א"ל מילתא פלן. א"ל דאילו מיית ולא שמע הדא מילתא. אלמא בידוע אסור בסתם מותר. וכן אם אמר לו הרופא אע"פ שאין מין קח ממים אילו של עבודת כוכבים או מאילן של עובדת כוכבים אסור. כדאמר בפ' כל שעה (פסחים דף כה.) בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה. ודוקא כשאומר העובד כוכבים שאין מועילין מים אחרים ולא עצים אחרים חוץ מאילו. דאז נראה שהישראל נותן ממשות בעבודת כוכבים ואתי למימשך בתרייהו. אבל אם אמר לו העובד כוכבים קח מאילו המים או מאילן זה ולא הזכיר שם עבודת כוכבים ואין מים של אותן המים או עצים של אותו אילן מצוי יותר מותר. כיון דאפילו אם לא היה אשרה היה מועיל והכי איתא בירושלמי פרק שמונה שרצים בכל מתרפאין חוץ מעצי אשרה עד כדון שאומר הבא לי מעלין זה שבעבודת כוכבים והביא לו. אבל אמר לו עלין סתם מביא מעלין של עבודת כוכבים. והא דתניא היה ר' ישמעאל אומר מניין שאם אומר לו לאדם עבוד עבודת כוכבים ולא תיהרג שיעבור ואל יהרג. תלמוד לומר וחי בהם ולא שימות בהם. יכול אפילו בפרהסיא. תלמוד לומר ולא תחללו את שם קדשי. רבנן פליגי עליה בסנהדרין פרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד.) וסברי דאפילו מצוה קלה בפרהסיא יהרג ואל יעבור. ובעבודת כוכבים אפילו בצינעא יהרג. ואשכחן לרבא דאמר לקמן בפרק ר' ישמעאל (דף נד.) הכל היו בכלל לא תעבדם כשפרט לך הכתוב וחי בהם ולא שימות בהם יצא האונס. הדר כתב רחמנא לא תחללו את שם קדשי אפילו אונס. לא קשיא הא בצינעא והא בפרהסיא. והיינו כרבי ישמעאל. ובפרק שני דכתובות (דף יט.) אשכחן דסובר רבא כרבנן. דקאמר התם אמר רבא (מי איכא מידי) דאלו אתו לקמן אמר להו חתמו שקר ואל תהרגו דאמר מר אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא בעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים. והיינו כרבנן דלר' ישמעאל אין חילוק בין הנך שלשה לשאר עבירות. ולא ידעינן אהי מינייהו ניסמוך אי אמילתיה דרבא כדלקמן אי אההיא דכתובות. ובשאלתות דרב אחאי פסק לחומרא כרבנן דרבי ישמעאל. וכן פסק

רב אלפס. והכי נמי אמר בפרק כל שעה (פסחים דף כה.) אמר רבי יוחנן בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה. ה"ד אי דאיכא סכנה אפילו עצי אשירה נמי. ואי דליכא סכנה אפילו שאר איסורין נמי לא לעולם דאיכא סכנה ואפ"ה עצי אשירה לא. דתניא ר' אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך. אם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך ואם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך. כי אתא רבין אמר ר' יוחנן בכל מתרפאין חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים. עבודת כוכבים הא דאמרן. גילוי עריות וש"ד דתניא רבי אומר כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה ענין רוצח אצל נערה המאורסה. אלא ה"ז בא ללמוד ונמצא למד. מקיש נערה המאורסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור ורוצח גופיה מנלן סברא הוא. דההוא דאתא לקמיה דרבא אמר ליה אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפלניא ואי לא קטלינא לך. אמר ליה לקטלוך ולא תקטליניה דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי דלמא דמא דחברך סומק טפי. ואם רוצה אדם להחמיר על עצמו ליהרג על שאר עבירות בצינעא רשאי. ולא מיקרי חובל בעצמו כדאיתא בירושלמי ר' אבא בר זימנא הוה חייט אצל עובד כוכבים וא"ל אכול נבילות ואי לא קטלינא לך. א"ל אי בעית למיקטל קטיל דלא אכילנא. ומסתמא בצינעא היה בבית עובד כוכבים אלא שרצה להחמיר על עצמו: רבה בר זוטרא א"ר חנינא מעלין אזנים בשבת. תני רב שמואל בר יהודה ביד אבל לא בסם. איכא דאמרי בסם אבל לא ביד. דיד מיזרף זריף:

הלכה י

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב עין שמרדה מותר לכוחלא בשבת: סבור מינה היכא דשחיקי סממנין מאתמול אבל מישחק סממנין בשבת [ואייתינהו דרך רה"ר] לא. אמר ליה ההוא מרבנן ור' יעקב שמיה לדידי מיפרשא ליה מיניה דרב יהודה אפי' משחק סממנין בשבת ואייתינהו בשבת דרך רה"ר שרי. מ"ט שורייקי דעינא בליבא תליין ואיכא סכנת נפשות. כגון מאי. אמר רב יהודה כגון דמא דיריא ודיצא ודמעתה וקדחת ותחילת אוכלא. לאפוקי סוף אוכלא. ופצוחי עינא דלא. שמעינן מהכא דמה שהוא סכנת אבר אין מחללין עליו את השבת באיסור דאורייתא אבל באיסור דרבנן מחללין. דאפילו כי שחיקי סממנין מאתמול נמי איכא איסורא דרבנן. דכל רפואה אסורה משום שחיקת סממנין והכא נמי כל צורכי חולה נעשין על ידי עובד כוכבים בשבת ולא שני לן בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה. או שמא איכא לפלוגי בין חסרון אבר לחולה שאין בו סכנה. כדאמר (עירובין דף קב:) אין מחזירין רטייה במדינה. או שמא

חזרת רטייה למכה ליכא חולה אלא חשש בעלמא ולהכי לא שרינן ביה שבות דאית ביה מעשה וצ"ע:

הלכה יא

א **מתני'** ואין מסתפרין מהן בכל מקום דר"מ. וחכ"א ברה"ר מותר אבל לא בינו לבינו:

ב **גמ'** ת"ר המסתפר מן העובד כוכבים רואה במראה ואין חושש. ה"ד אי ברה"ר למה לי מראה. ואי ברשות היחיד כי רואה במראה מאי הוי. לעולם ברשות היחיד ואי רואה במראה מיחזי כאדם חשוב. לפום גמרא דידן משמע שיהא אסור לראות במראה ובשבת פרק שואל (שבת דף קמט.) קאמר דאסור לראות במראה של מתכת בשבת פן יבא להשיר בה נימין המדולדלין. ומשמע הא בחול או בשבת באין של מתכת שרי. אבל בירושלמי משמע שאסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה. דקאמר בפרק במה אשה על ההיא דפרק שואל מ"ט אסור. משום דפעמים שהיא רואה נימא אחת ותלשתה והאיש אף בחול אסור לפי שאין דרך כבוד. ושלשה דברים התירו לבית רבי שיהו רואין במראה וכו' ומצינו לפרושי והאיש אף בחול אסור היינו ללקוט לבנות מתוך שחורות. דבהכי משתעי גבי אשה כשהיא רואה נימא לבנה תולשתה שלא תהא נראית כזקינה ודבר זה אפילו בחול אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה אבל מדקאמר עלה של בית רבי התירו לראות במראה משמע דאאיסורא דאית במראה קאי. ועוד ראיה מדתניא בתוספתא ומייתי לה בירושלמי דמכילתין ישראל המסתפר מן העובד כוכבים רואה במראה מן הכותי אינו רואה במראה. התירו לבית רבן גמליאל להיות רואין במראה מפני שקרובין למלכות היו. והך דשמעתין משום שהוא מסתפר מן העובדי כוכבים התירו. והך דפרק שואל מיירי באשה. אבל המספר לעצמו וירא שמא יחתוך עצמו או שחש בעיניו מותר לרפואה. ועובד כוכבים המסתפר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו שומט ידו. וכמה א"ר מלכיא א"ר אדא בר אהבה ג' אצבעות לכל רוח:

הלכה יב

מתני' אלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה. היין. והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין. וחרס הדרייני. ועורות לבובין. רבן שמעון בן גמליאל אומר בזמן שהקרע שלו עגול אסור. משוך מותר:

הלכה יג

גמ' א"ר אשי חומץ שלנו ביד עובדי כוכבים ויין מבושל שלנו ביד עובדי כוכבים לא צריך חותם בתוך חותם אי משום נסוכי לא מנסיך. ואי משום חילופי כיון דאיכא חותם אחד לא טרח ומזייף. מכאן משמע דחומץ לאו בר ניסוך הוא ואין נאסר במגע עובד

כוכבים אך ישראל קדושים הם ונהגו בו איסור. ור"ת כעס על רבינו משולם ז"ל שהתיר מגע עובד כוכבים בחומץ לפי שאין אנו בקיאין בטיב חומץ כי יש חומץ שאלו קורין אותו חומץ ואלו שותין אותו ומקדשין עליו. וגם גבי חמרא דאקרים פליגי ביה אמוראי בפרק המוכר פירות (בבא בתרא דף צו.) מתי נקרא חומץ הלכך אם באת להתיר מגע עובד כוכבים בחומץ נפיק מיניה חורבא. וכן בבוסר הקפיד ר"ת על כי שמע שהתיר בו מגע עובד כוכבים ואמר כי יש שנה שאין הענבים מתבשלין היטב וכי תאמר שלא ינהוג באותה שנה יין נסך. והא דתנן בפרק כל הגט (גיטין דף לא) משעת כניסת מים לבוסר ופירש"י שכותשין אותו ומוציאין ממנו משקה אלמא דקרי ליה מים. מ"מ אין אנו בקיאין באותו שיעור עד אימתי יהא נקרא היוצא ממנו מים וכן הא דתנן בפרק ד' דשביעית הבוסר משהביא מים אוכל בו פתו אין אנו יודעין עד אימת יהיה נקרא מים לכך אין לזלזל במגע עובד כוכבים בבוסר: ת"ר יין מבושל ואלונתית של עובדי כוכבים אסורין. ואלונתית כברייתא מותרת. פירש"י שהיתה עשויה ביד ישראל ולקחה עובד כוכבים ממנו דתו לא מנסך ליה. מכאן יש ללמוד היתר לתבשיל שנתנו לתוכו יין ונגע בו העובד כוכבים קודם שהרתיח. ואפי' לפי' ר"ת שפירש אלונתית כברייתא בענין אחר יש ללמוד היתר מדוקיא דרישא אלונתית של עובד כוכבים אסור פשיטא אלא לאשמועינן דשלנו ביד עובד כוכבים מותר. ואיזהו אלונתית. יין ישן ומים צלולין ואפרסמון. אמר רבא יין מזוג יש בו משום גילוי ויש בו משום יין נסך. יין מבושל אין בו משום גילוי ולא משום יין נסך. ויין מזוג כל זמן שיש בו טעם יין יש בו משום יין נסך. אע"ג דגבי שמרים מפלגינן בין רמא תלתא ואתא ארבע ובין רמא תלתא ואתא תלתא ופלגא לענין בפה"ג בפרק המוכר פירות (בבא בתרא דף צו:) הני מילי גבי שמרים דהיוצא מהן אין לו אלא קיוהא בעלמא אע"פ שיש בו טעם יין. אבל יין גמור אדם מוזגו לפי טבעו ומנהגו. הלכך כ"ז שיש בו טעם יין יש בו משום יין נסך. ויין מבושל אחר שהרתיח נקרא מבושל דבפרק כירה (שבת דף מ:) נחלקו אי אמר הפשרו זהו בשולו אבל כשהרתיחו הוי מבושל לכולי עלמא. וכן כתב הראב"ד ז"ל בשם הגאונים. והדבר תמוה כיון שגזרו על יינן משום בנותיהן וכי משום שהרתיחו לא שייכא הך גזירה. ואי משום דלאו בר ניסוך הוא. והלא יין מזוג נמי לאו בר ניסוך הוא. ואפשר לפי שהמבושל אינו מצוי כל כך ומילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה והרמב"ם ז"ל כתב שאם נתערב ביין מעט דבש או מעט שאור הואיל ואין ראוי לנסך על גבי המזבח הרי הוא כיין מבושל וכשכר ומותר לשתותו עם העובד כוכבים. ואין לסמוך עליו דעיקר בגזירה משום בנותיהם אלא שהחמירו לאסור בהנאה כיון שנתנסך לעבודת כוכבים וכן כתב הרמב"ן ז"ל דאף אם תמצא לומר שלא גזרו אלא

ביין הראוי לנסך שכל גזירתם אחשש ניסוך הוא דסמכא מאן לימא לן דאינהו לא מנסכי יין המעורב בו שאור ודבש. הלא הם מקריבים בנות שוח ופירות דקל שאסרה תורה למזבח: הלכות גילוי: מים בין ביום ובין בלילה יש בו משום גילוי. ולא אמרינן אימת ישן עליהן. רב לא הוה שתי [מיא] לא מבי ארמאי ולא מבי ארמלתא משום דלא זהירי בגלוי: אמר רבא האי חמרא דאקרים עד תלתא יומי יש בו משום גילוי ויש בו משום יין נסך מכאן ואילך אין בו משום גילוי ואין בו משום יין נסך ונהרדעי אמרי אפי' מכאן ואילך אין בו משום יין נסך ויש בו משום גילוי. מ"ט מיקרי ושתי. ת"ר יין תוסס אין בו משום גילוי וכמה תסיסתו ג' ימים. אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל מי טיף טיף אין בו משום גילוי. א"ר פפא והוא דעביד טיף טיף להדי טיף טיף. אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל פי תאינה אין בה משום גילוי. כמאן. כי האי תנא דתניא ר' אלעזר אומר אוכל אדם תאנים וענבים בלילה ואינו חושש משום שנאמר שומר פתאים ה'. א"ר פפא משום רבי יהושע ג' מיני ארס הן של בחור של בינוני ושל זקן. של בחור שוקע. ושל בינוני מפעפע. ושל זקן צף. של בחור שוקע למאי הלכתא. לכדתניא חבית שנתגלתה אע"פ ששתו ממנו תשעה לא ישתה ממנו עשירי. מעשה היה ששתו ממנה תשעה ולא מתו ושתה עשירי ומת. א"ר ירמיה זהו שוקע. וכן אבטיח שנתגלתה אע"פ שאכלו ממנו תשעה ולא מתו לא יאכל ממנו עשירי. מעשה היה ואכלו ממנו תשעה ולא מתו ואכל עשירי ומת. א"ר ירמיה זהו שוקע. ת"ר מים שנתגלו לא ישפכם לרשות הרבים ולא יגבל בהן את הטיט ולא ירבוץ בהן את הבית ולא ישקה מהן לא בהמתו ולא בהמת חבירו ולא ירחץ בהן פניו וידיו ורגליו. אחרים אומרים במקום שיש סירטא אסור. במקום שאין סירטא מותר. גרסי' בפ"ק דחולין (דף י.) תנן התם ג' משקין אסורין משום גילוי המים והיין והחלב ושאר כל המשקין מותרין. כמה ישהן ויהיו אסורין. כדי שיצא הרחש במקום קרוב וישתה. וכמה מקום קרוב. א"ר יצחק בריה דרבי יהושע כדי שיצא הרחש מתחת אוזן כלי וישתה ויחזור לחורו. גרסינן בפרק אלו טריפות (חולין דף מט.) בנימין בנדוקא איגלי ליה בוסתקא דדובשא וכו'. ומסתבר מההוא מעשה דדבש וציר יש בו משום גילוי. גרסינן בתחלת ביצה (דף ז:) א"ר יוסי בן שאול משום ר' תומיא שחיקין סכנתא לגילויא. שיעור המים המגולים כדי שתאבד בהם המרה. רבי יוסי אומר בכלים כל שהוא. בקרקעות ארבעים סאה. יש שפי' אם המים המגולים מרובים כדי שתאבד בהן המרה שהוא סם של רחש אין חוששין להן. שהסם בטל בהן ואין מזיק. ואם אין בהם שיעור זה אסורין מפני הסכנה. וי"א חלוף שאם אין בהם שיעור זה והמים צלולין מותרין. שאם היה בהן סם היה נראה. אבל אם המים מרובים אסורין שחוששין

שמא יש בהן סם ואינו ניכר. ניקורי תאינים והקשואין והדלועין והאבטיחים אפילו הן ככר אחד גדול ואחד קטן אחד תלוש ואחד מחובר כל שיש בה לחה אסור. נשיכת נחש אסורה מפני סכנת נפשות. משמרת של יין אסורה משום גילוי. ור' נחמיה מתיר: אמר שמואל כל השרצים יש להן ארס. של נחש ממית ושל שרצים מלקה. ירושלמי אמר רבי מנא צריכין אנו למיחש למאי דברייתא חוששין אסור למיתן פריטי לפומא. פיתתא תותי שוחא. תבשילא תותי ערסא. ממצע סכינא גו אתרוגא או גו פוגלא. א"ר יוסי כל זיעת אדם סם המות חוץ מזיעת פנים:

הלכה יד

ת"ר אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצירו של עובד כוכבים ומלאהו יין ומפתח וחותם ביד ישראל ר"א מתיר בשתיה. וחכמים אוסרין. א"ר חייא בריה דרבא בר נחמן אמר רב חסדא אמר רב ואמרי ליה אמר רב חסדא אמר זעירי הלכה כר' אליעזר. הקשה ר"ת ז"ל דהכא פסיק רב הלכה כר' אליעזר ולקמן (דף לט.) בפירקין אמר רב חבי"ת חלב בשר יין תכלת אסור בחותם אחד. ותירץ דלקמן מיירי בישראל חשוד דלא מירתת שהוא בטוח שיאמינוהו ולא יבדקו אחריו וכן כולה שמעתין דלקמן איירי בישראל חשוד. ודלא כפרש"י וה"ג שפירשו דאיירי בעובד כוכבים. והא דאמר בחולין (דף צה:) ובפרק אלו מציאות (בבא מציעא דף כג: ביצה כח.) רבה בריה דרב הונא מחתיך לבישריה אתלת קרנתא. בשולח ביד עובדי כוכבים איירי דאין צריך חותם בתוך חותם. או אפילו ביד ישראל חשוד. ועדיף טפי מחותם. אבל קשה וכי רבא דאיירי לקמן בחותם בתוך חותם וכן כל סוגיא דשמעתין הוי דלא כהלכתא. דקי"ל כרבי אליעזר בפרק בתרא (דף סט:) דסגי בחותם אחד. וי"ל דרבא לפרושי מילתייהו דרבנן קאתי ונ"מ לישראל חשוד אליבא דהלכתא. וכן י"ל ארב אשי לעיל (דף כט:) דמדכר חותם בתוך חותם ואפילו בעובד כוכבים איירי משום דזימנין בעינן חותם תוך חותם כגון בישראל חשוד. וי"מ בשולח לחבירו שאין מכיר החותם לא מירתת העובדי כוכבים ובעינן חותם תוך חותם. אבל הכא שמפקיד בבית העובד כוכבים ועתיד לראות חותם מירתת העובדי כוכבים וסגי בחותם אחד. ולתירוץ זה השולח יין לחבירו מעיר לעיר צריך שתי חותמות. מיהו אם מודיע לחבירו צורת החותם וגם אומר לעובד כוכבים שהודיע לחבירו צורת החותם מירתת העובד כוכבים וסגי בחותם אחד. ויש שנוהגים לעשות שולים שנים ולסתום המגופה היטב ולחברה עוד במסמרים והוי חותם בתוך חותם. אבל ר"י בר' יהודה ז"ל השיב לרש"י דחביות שלנו של עץ אסורין לשלוח מעיר לעיר ואפי' בחותם תוך חותם דדוקא בחביות של חרס. דאין יכולין לעשות בהן נקב ולסותמן כדאמר בהמפקיד (דף

מ:) דמי ברזנייתא ופירש"י שאומנות גדולה יש לעשות ברזא בחביות של חרס. הלכך די בחתימת פיהם בחותם בתוך חותם. אבל בחביות של עץ יכולים להוציא היין מבין הנסרים ולא ירגישו כלל וחיישינן לזיופא. הלכך אין להם תקנה אלא להכניס כל החבית בשק שאין. בו שום תפירה מבחוץ ויחתום פי השק: א"ר אלעזר הכל משתמר בחותם א' חוץ מן היין שאין משתמר בחותם אחד. ור"י אמר אפי' יין משתמר בחותם אחד ולא פליגי הא ר"א והא רבנן ומכאן מוכח דמפתח וחותם דקא"ר אליעזר מפתח או חותם. וכן מוכח מהא דקאמר איכא דאמרי א"ר אלעזר הכל משתמר בחותם בתוך חותם חוץ מיין שאינו משתמר אלא בשומר ור' יוחנן אומר אפילו יין משתמר בחותם בתוך חותם. דתרוייהו כרבנן מ"ס כי פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בחותם אחד אבל חותם בתוך חותם שרו. ומ"ס אפילו בחותם בתוך חותם נמי אסרו. ומנלן דתרוייהו כרבנן נימא דברייתא דקאמר מפתח וחותם תרוייהו בעינן ורבי אליעזר בעי חותם בתוך חותם. ורבי אליעזר דקאמר דחותם בתוך חותם לא מהני היינו כרבנן דרבי אליעזר. אלא ודאי פשיטא ליה דמפתח או חותם קאמר מדלא נקט שתי מפתחות או שני חותמות. וגרסינן לקמן בפ' השוכר (דף סט:) וכי מאחר דקיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל דלא חיישינן לסיתומא וכוותיה דרבי אליעזר דלא חייש לזיופא. האידנא מ"ט לא מותבינן חמרא גבי עובד כוכבים חיישינן לשיבא. ופירושו מינקת שמניחין במגופ' החביות נקב אחד כשטחין את פיה. כדי שתצא ממנו הרוח שלא ישבר הכלי. וחוששין שמא יכניס לשם מינקת וישתה מן היין אמר רבי יוחנן הכל משתמרין חותם בתוך חותם ואפילו יין. וה"ד חותם בתוך חותם. אגנא אפומא דחביתא שריקא ולא חתימא לא הוי חותם בתוך חותם. שריקא וחתימא הוי חותם בתוך חותם. דיקולא אפומא דחביתא ומהדק הוי חותם בתוך חותם. לא מיהדק לא הוי חותם בתוך חותם. נוד בדסקייא וצייר וחתום ופיה למטה הוי חותם בתוך חותם. פיה למעלה לא הוי חותם בתוך חותם. ואי כייף פומיה לגיו וצייר הוי חותם בתוך חותם. יש לתמוה על רב אלפס ז"ל שפסק כר"א דלא חיישינן לזיופא וסגי בחותם אחד והביא דברי רבי יוחנן דמצריך חותם בתוך חותם וכן כתב בעל ה"ג. ת"ר אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצירו של עובד כוכבים ומלאהו יין ומפתח וחותם ביד ישראל רבי אליעזר מתיר בשתיה. וחכמים אוסרין. והלכתא כר' אליעזר. אמר ר' אלעזר הכל משתמר בחותם בתוך חותם חוץ מן היין. רבי יוחנן אמר אף יין משתמר בחותם בתוך חותם. והלכה כרבי יוחנן עכ"ל. וצ"ל שהן מפרשים דרבי אליעזר בעי מפתח וחותם תרוייהו. והמפקיד יינו אצל עובד כוכבים איירי בחבית סתומה דהיינו חותם אחד. ופריך המפקיד יינו אצל עובד כוכבים הרי הוא כפירותיו וסתם חביות

סתומות הן. ומשני רב ירמיה ביחד לו קרן זוית ומפתח ביד ישראל דהיינו מפתח וחותם. ולא קשיא הא רבי אליעזר דקאמר דמועיל מפתח וחותם. והא רבנן דבעי שני חותמות. ור' אלעזר ור' יוחנן ללישנא קמא אברייתא קיימי. וחותם אחד ומפתח קאמר. וללישנא בתרא לא קיימי אברייתא. והא דאמר לקמן מאי טעמא לא מותבינן חמרא ביד עובד כוכבים בחביות סתומות ומפתח ביד ישראל קאמר. ופירוש זה דוחק. דהא דקאמר רבי אלעזר בחותם אחד לא משמע דבעי חותם עם המפתח וגם הקשה עליו הרמב"ן ז"ל מהא דאמר בפרק כל כתבי הקדש (דף קכב.) התיר להם ר' חנינא לבית רבי לשתות יין הבא בקרונות של עובדי כוכבים בחותם אחד ולא ידענא אי משום דסבר כרבי אליעזר או משום אימתא דבי נשיאה אלמא בחותם לבד שרי רבי אליעזר וישראל קדושים הם ונהגו בשני חותמות ובלבד בכלי שלא יוכל העובד כוכבים להוציא היין שלא ירגישו ישראל. כגון בחביות של עץ מבין הנסרים. ובנודות של עור מבין חוטי התפירות: ת"ר השולח חבית של יין ביד כותי ושל ציר ומורייס ביד עובד כוכבים אם מכיר חותמו וסתמו מותר. ואם לאו אסור. מכאן היה אומר [ר"י] שצריך להודיעו לאותו ששולחים לו טיבו של חותם כדי שיכירנו. וי"א דשאני הכא דכיון שהוא עשה החותם ולא הכירו איכא ריעותא. אבל כשמשלח לאחר לא חיישינן לזיופא אף על פי שאין מכיר החותם:

הלכה טו

איתמר מפני מה אסרו שכר של עובד כוכבים. רמי בר חמא אמר רבי יצחק משום חתנות. רב יצחק אמר משום גילוי ודוקא באתרא דמצלו מיא. רב פפא מפקי ליה לבבא דחנואתה ושתי. רב אחא מייתי ליה לגו ביתיה ושתי. ותרוייהו משום חתנות. מיהו רב אחא עבד הרחקה יתירא. ומ"מ לא החמירו בו כל כך כמו על הפת כי על הפת יחיה האדם ובעי הרחקה טפי. ויראה שאין איסור אלא בשקובע עצמו לשתות בבית העובד כוכבים כדרך שהיו רגילין לקבוע עצמן לשתיה. אבל אם נכנס לבית העובדי כוכבים ושותה דרך ארעי באקראי בעלמא לא גזרו. וכן היו נוהגין כל גדולי ארץ האי. וכן מי שלן בבית העובד כוכבים חשוב הפונדוק כביתו ומותר לשתות. ודבש דמתניתין (דף לט:) היינו משקה שעושה מדבש. מדקאמר עלה בגמרא אי משום בשולי עובד כוכבים וכו'. והא דשרי ליה במתניתין היינו לשתותו בביתו של ישראל. ולגילוי לא חששו דאיפשר דלא מצלו מיא כמו שעושין לשכר. ונראה דשכר לא נאסר בימי התנאים ואח"כ בימי האמוראים כשאסרו השכר אסרו גם הדבש. אלא שבבבל היה מצוי השכר יותר. ושכר של שעורין אין בו משום בשולי עובד כוכבים לפי שאינו עולה על שולחן מלכים. א"נ

כי היכי דלא חשיבא התבואה לענין בורא פרי האדמה הכי נמי לא חשיב לענין בישולי עובד כוכבים:

הלכה טז

אמר רב יוסף האי חלא דשיכרא דעובדי כוכבים אסור משום דמערבי ביה דורדיא דיין נסך. אמר רב אשי ומאוצר שרי דאם איתא דמערבי ביה מיסרח סרי. מכאן יש להתיר לקנות מן העובד כוכבים משקה תותים ודבש אפילו הן יקרים מן היין כשרואה הישראל שהעובד כוכבים מושכו מן החבית לתוך כלי ריקם. ולא חיישינן שמא עירב בו יין בחבית כי היה מתקלקל. והכי אמר בס"פ ביין תפוחים דמן האוצר מותר ובחנות אסור:

הלכה יז

וחרס אדרייני מאי חרס אדרייני. אמר רב יהודה אמר שמואל חרס של אדריינוס קיסר. איבעיא להו מהו לסמוך בו כרעי המטה. רוצה בקיומו ע"י דבר אחר שרי או אסור. ת"ש דר' יוחנן ור' אלעזר חד אסר וחד שרי. ואזלינן לחומרא. ואע"ג דרבא משני אליבא דמאן דשרי. כך דרך האמוראים לתרץ גם אליבא דלא כהלכתא. דכל כמה דמצי למידחי דחו לה: ועורות לבובין. ת"ר איזהו עור לבוב. כל שקרוע כנגד הלב וקדור כמין ארובה. יש עליו קורט דם אסור. אין עליו קורט דם מותר. אמר רב הונא לא שנו אלא שלא מלחו אבל מלחו אסור אימור מלח העבירתו. רשב"ג אומר בזמן שקרע שלו עגול אסור. משוך מותר. אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג:

הלכה יח

מתני' בשר הנכנס לבית העבודת כוכבים מותר. והיוצא אסור:

הלכה יט

א ההולכין לתרפות אסור לשאת ולתת עמהן. והבאין מותרין:

ב **גמ'** אמר שמואל עובד כוכבים ההולך לתרפות בהליכה אסור בחזירה מותר. ישראל ההולך לתרפות בהליכה מותר בחזירה אסור. והתניא ישראל ההולך לתרפות בין בהליכה בין בחזרה אסור. אמר רב אשי כי תניא ההיא בישראל מומר לעבודת כוכבים: ת"ר עובד כוכבים ההולך ליריד בין בהליכה בין בחזירה מותר. וישראל ההולך [ליריד] בהליכה מותר בחזרה אסור. מ"ט ישראל דאסור. דאומר עבודת כוכבים זבין ודמי עבודת כוכבים איכא בהדיה. עובדי כוכבים נמי נימא עבודת כוכבים זבין ודמי עבודת כוכבים איכא בידו. עובד כוכבים אימר גלימא זבין חמרא זבין. ישראל נמי אימר גלימא זבין חמרא זבין אי איתא דזבין הכא הוה מזבין לה. קשה דהכא משמע דדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אסורין וכן לעיל בפרק קמא (דף יב.) לא חשו להם חכמים משום

דמי עבודת כוכבים ביד עובדי כוכבים. ולקמן בפרק בתרא (דף סד.) אמר הדור יתבי וקמבעיא להו דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אסורין או מותרין. אמר רב נחמן דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותרין. ומייתי ראיה מדתניא עובד כוכבים שהיה ישראל נושה בו מנה ומכר עבודת כוכבים והביא לו המעות מותר. וטעמא משום דדוקא גבי ישראל דמי עבודת כוכבים אסורין דנפקא לן מקרא לקמן בפרק רבי ישמעאל (דף נד:) והיית חרם כמוהו כל שאתה מהיה ממנו הרי הוא כמוהו. אבל עובד כוכבים שמכר עבודת כוכבים אע"פ שמכרה לעובדה חליפיה מותרין. ותירץ ר"ת דודאי היכא שמכרה העובד כוכבים ופרע בחובו הדמים מותרין דחליפי עבודת כוכבים אסורין מוהיית חרם כמוהו והאי לא שייך בעובד כוכבים. אבל הכא ובפ"ק איירי שמעות עדיין ביד עובד כוכבים ולא מכרה כדי לפרוע חובו. ויש לחוש שמא מכרה לקנות עבודת כוכבים אחרת והרי המעות מוקצין לעבודת כוכבים ואסורין. ורב אלפס ז"ל כתב דהא דפרקינן הכא גבי חמרא זבין גלימא זבין לא צריכנא ליה דהא אסיקנא בפרק השוכר לקמן דדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותר: והבאין מותרין: אמר ריש לקיש לא שנו אלא שאין קשורין זה בזה אבל קשורין זה בזה אסורין אימור דעתו להחזיר:

הלכה כ

מתני' נודות העובדי כוכבים וקנקניהם ויין של ישראל כנוס בהן אסורין ואיסורן איסור הנאה דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אין איסורן איסור הנאה: שאלוני כמה ישהה היין בנוד ובקנקן ויאסר. ודקדקתי מפי' רש"י שפירש ויין של ישראל כנוס בהן שהכניס בהן יין לקיום. משמע מדבריו שאין היין נאסר לאלתר והלשון דחקו לפרש כן מדלא קתני ונתן ישראל לתוכו יין. וגם הדעת נוטה כן דלא מיסתבר כלל למימר דמיד שנתן לתוכו יין נפלט לתוכו יין הנבלע בדופני הכלי. דדוקא ברתיחה ע"י האור קפליט לאלתר אבל לא בצונן. ואף אם נדחוק לומר שלאלתר נפלט לתוכו מעט. התינח לרש"י שפירש דסתם יינן אוסר בכל שהוא אבל רבינו תם שפסק סתם יינן בטל בששים אפי' מין במינו א"א שיהא כולו נפלט לאלתר. ואף אם נפרש לשון רש"י דאם הכניס בהן יין לקיום נאסר לאלתר. ותהא סברתו כך דכי היכי דכלי ישראל דמכניסו לקיום אם נתן בו עובד כוכבים יין לפי שעה גזרו בהו רבנן כדאמר (לקמן דף עד:) גבי גולפי דרבא ה"ה כלי עובדי כוכבים שמכניסו לקיום ונתן בו ישראל יין לפי שעה נאסר. גזירה אטו זמן מרובה כי היכי דגזרינן בכלי ישראל ונתן לתוכו עובד כוכבים יין לאלתר אטו זמן מרובה. אף כי אין לשונו מוכיח לפרש כן מ"מ נפרש כן בנודות העובדי כוכבים ששאלוני דאין מכניסו לקיום כמו שכתב בעל ההלכות אינו נאסר לאלתר. אלא שלא פירש לנו הגבול

לומר כמה ישהה בתוכו ויאסור. ויראה לומר שצריך שישהה בתוכו מעת לעת. דצונן בצונן פולט או בולע במעת לעת והכי אמר בחולין בפרק כל הבשר (חולין דף קח.) בשר בחלב חדוש הוא דאי תרי כולי יומא בחלבא שרי וכי בשיל ליה אסור . ומאי חדושיה כל איסור שבתורה נמי אי תרי כולי יומא איסור והיתר בהדי הדדי שרי. דצונן לא פליט ולא בלע ואי בשיל ליה אסור. אלא ודאי כל שאר איסורין אי תרי ליה יום שלם מעת לעת אסירי כאילו בשלם יחד. דצונן בצונן פליט ובלע בשהייה מעת לעת כמו בבשול. והיינו כבוש דתנן בכל דוכתי שהוא כמבושל. אבל בבשר וחלב גזירת הכתוב הוא דדרך בשול אסרה תורה וא"כ הכי נמי נימא כששהה היין בקנקן מעת לעת נפלט כל היין שבדופני הכלי ואוסר היין. אף לפי' ר"ת דסתם יינן בטל בששים וקצת ראיה מעירוי שהמים מפליטין במעת לעת כל מה שיכולין להפליט אבל לא בפחות מעת לעת . ומה שהיין מפליט הכל מעת לעת לפי שהוא חזק ויש לו כח להפליט. כל הבלוע בדופני הכלי במעת לעת. וכן אמר לי שכתב אבי העזרי רש"י פירש שהיין כנוס בהם לקיום משמע מתוך דבריו שאם אין כנוס לקיום לרבנן מותר אפי' בשתיה כענין דלעיל (דף לב.) העיד ר"ש בן גודא ששתה ר"ג יין הבא ברוקבאות של עובדי כוכבים. והא דמחמרינן בכסי דרבנן לא הודו לו:

הלכה כא

גמ' ת"ר נודות (וקנקנים) העובדי כוכבים גרודים חדשים מותרים. ישנים מזופפין אסורין. פירש רש"י גרודים שאין בהן זפת והן חדשים מותרים דבכניסת יין זמן מועט לא בלע עור. אבל כלי חרס בלע לאלתר. ישנים ומזופפין כלומר ישנים או מזופפין אסורין. ישנים איידי דכנוס בהו יין נסך זמן מרובה בלע עור. ומזופפין אפי' בחד זימנא בלע זפת ליין. ולפי זה קנקנים וכוסות של עובדי כוכבים של עץ מזופפין אפילו חדשים בעו עירוי דחיישינן שמא נתן בה העובד כוכבים יין פעם אחת ונבלע בזפת. ואפילו שלנו אם נגע בהן העובד כוכבים בעוד היין טופח עליהן בעי עירוי. ולא אמרינן כיון דישנים הן כבר נתמלאו יין ותו. לא בלעי אם נגע בהן העובד כוכבים. דהא הנהו זיקי דאניס בר עידי טייעא לא משתמע שהיו דוקא חדשים ואפ"ה הצריכו עירוי לפי שהיו זפותים כי סתם נודות אין מכניסן לקיום. ועוד מדקאמר סבור מינה ה"מ דידן פירוש שכבר בלועים מהיתר אלמא ישנים הוו ואפ"ה הצריכו עירוי. וקשה לפי זה חדא דנודות וקנקנים אין פירושם שוה דקנקנים מתסרן בחדא זימנא שנתן בהן יין ובנודות בכניסת יין זמן מועט לא מתסרי. וע"ק מה שיעור יהיה בהנחת יין בנודות ויהיו ישנים. וע"ק מה שפירש טעמא דכלי חרס משום דבלע טובא ומשמע מדבריו דכל כלי חרס אע"פ

שאין מכניסן לקיום נאסר בנתינת יין כל דהו ולקמן בפ"ב (דף עד:) מפליג בכלי חרס בין מכניסו לקיום ובין אין מכניסו לקיום. דת"ר הגת והמשפך והמחץ של עובדי כוכבים. ר' מתיר בניגוב וחכמים אוסרין. ומודה רבי בקנקנים של עובדי כוכבים שהן אסורים. ומה בין זה לזה אילו מכניסן לקיום ואילו אין מכניסן לקיום. וליכא למימר דלקמן מיירי במזופפת אבל בשאינם מזופפין אפילו אין מכניסן לקיום בלעי טפי. דהא מדקתני סיפא ואם היו מזופפין אסורין מכלל דמתחלה מיירי באינן מזופפין. ואמר נמי התם רבא כי הוה משדר גולפי להרפני' הוה סחוף להו אפומייהו וחתים להו אבריצייהו קסבר כל שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה גזרו בהו רבנן. וע"ק מדפי' רש"י דנודות בכניסת יין זמן מועט לא מתסרו אם כן לא הוה מכניסן לקיום מדלא מתסרו לפי שעה ואפילו הכי ישנים אסורין. וקשה מהנהו כובי דאנסו דבי פרזק רופילא וקאמר דדבר שאין מכניסו לקיום משכשכו במים ומותר אלמא כל שאין מכניסו לקיום אין נאסר אפילו נתן בו העובדי כוכבים יין זמן מרובה. דדוחק לומר דמיירי שלא נתן בה יין רק פעם אחת והוי כמו נודות חדשים שאינן נאסרים בנתינת יין זמן מועט. דא"כ ה"ל לפרושי דלא ליתי למיטעי. אלא מדקאמר רב יהודה בסתם דבר שאין מכניסו לקיום משכשכו במים ומותר משמע דלא מפליג. וכן משמע לקמן בפרק בתרא כל שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה גזרו בהו רבנן משמע דגזרו לפי שעה אטו לזמן מרובה. אבל בשאין מכניסו לקיום אפי' לזמן מרובה לא גזרינן. וה"ר אליהו ז"ל פי' דנודות העובדי כוכבים וקנקנים שניהן מכניסן לקיום ודינן שוה. גרודין חדשים מותרין דאי רמו בהו חמרא מידע ידיע. ישנים או זפותין אסורין דאי רמי בהו לא ידיע ומיתסרי בשעה אחת. אבל בשביל בליעת הזפת לא אסרינן. והאי דלא עריב ותני נודות וקנקנים בחד בבא. משום דמפליג בהו בסיפא דקתני נודות עובדי כוכבים עיבדן ורבבן. וגבי קנקנים קתני עובד כוכבים נותן וכו'. ושמא אין דרך לתת ציר ומורייס בנודות ולקמן [ה"פ] סבר למימר ה"מ נודות דאע"ג דמכניסן לקיום לא בלעי כולי האי כמו קנקנין. ולפי זה יש היתר בכלי עץ הזפותים דמשום זפת לא בלעי. ור"ת הקשה דבה"ג מפרש סבור מיניה ה"מ נודות דאין מכניסן לקיום אבל קנקנין דמכניסן לקיום לא. ור"ת גורס כגירסת התוספ' נודות העובדי כוכבים גרודים מותרין מזופפין אסורים. קנקנים של עובדי כוכבים חדשים מזופפים מותרין ישנים ומזופפין אסורין והכי פי' נודות העובדי כוכבים שאין מכניסן לקיום אפי' ישנים גרודים שנקלף הזפת מעליהם מותרים דכל דבר שאין מכניסו לקיום משכשכו במים ומותר. ואין חילוק בין היה בו זפת ונקלף ובין לא היה בו זפת מעולם. כדמוכח לקמן בפרק בתרא (דף עד:) דפריך מההיא דחכמים אומרים אע"פ שקלף הזפת הרי זו אסורה להההיא דגת ומחץ

ומשפך שאינן זפותין. אלמא אין חילוק בהן בין אין זפותים ובין נקלף הזפת מעליהן. חדשים זפותין אסורין פי' זפותה אפילו חדשים אסורין דדילמא רמא בהו חמרא ולא ידיע והזפת מבליעו. קנקנים חדשים מותרין לפי שניכר הוא שלא נתן לתוכו יין וקמ"ל דלא חיישינן דילמא רמא בהו חמרא. ישנים אסורים דכל שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה גזרו רבנן. זפותין נמי אסורין דחיישינן שמא נתן בה העובד כוכבים יין פעם אחד ולא ידיע. ומיתסר מתרי טעמי חדא משום שהיין נבלע בזפת ועוד כל שמכניס לקיום אפי' לפי שעה גזרו בהו. ולפי' זה כלי עץ זפותים אפילו חדשים צריכין עירוי . ור"י היה אומר דבימיהם היו רגילין ליתן יין בשעת זפיתה ואינו ניכר אם נתן העובד כוכבים לתוכו יין אחר הזפיתה. אבל האידנא שאין רגילין ליתן יין בשעת זפיתה קודם שנתן לתוכו יין מראהו צהוב וזך. ויכולין לעמוד עליו אם ניתן לתוכו יין. ומיהו שלנו אם נגע בהם העובד כוכבים בעוד משקה טופח עליהן צריכין עירוי. שוב חזר ר"ת להתיר כלי עץ הזפותים בשכשוך. ואמר כי מתחילה היה כן המנהג להתירו בשכשוך. וכ"נ לו גם עכשיו דדוקא נודות של עור שהוא רך מבליע היין על ידי זפיתה. וכן גת ומחץ ומשפך דלקמן פרק בתרא נבלע בהן ע"י זפיתה לפי שתדירה ביין ולכך הזפת מבליעו אבל כלי עץ שהן קשין ואין תדירין בהו כל כך ביין כי הם מיוחדים גם לשאר משקין כגון כובי וחלתא ודיקולי דפרק בתרא אין הזפת מבליעו כל כך והביא ראיה מגת של אבן שזפתה עובד כוכבים מנגבה והיא טהורה. וקאמר בגמ' דאפי' דרך בה שנשתמש בה יין תדיר סגי בניגוב אי לית ליה פילי. והטעם משום דגת של אבן קשה. והוא הדין כלי עץ שאין משתמשין בו יין בתדירות. ולפי' רש"י אין ראיה משם כי פירש דגת של אבן אין מזפתין אותה כל כך זפת עבה אלא קליש זיפתה. אבל של עץ רגילין לזפת יותר. דקתני במשנה ושל עץ רבי אומר ינגב וחכ"א יקלוף את הזפת. וא"כ כלי עץ שרגילין לזפת זפת עבה אין ראיה משם להתיר ועוד דסתם כלים מזופפין אית ביה פילי והתם קאמר אי אית ביה פילי אסור. ובספר התרומה כתב שר"ת היה מתיר בדיעבד אם נתן בהן יין אחר השכשוך כשנגע בהן עובד כוכבים אבל לא לכתחילה. אמר רב פפא ש"מ מדרב זביד האי עובד כוכבים דשדא חמרא לבי מילחי שרי. פרש"י לכלי מלא מלח. וקשה דלא הוי כזורק מים בטיט כי טעמו ניכר במלח. ומפרש ר"ת לבי מילתי היינו במקום עשיית המלח. שמבשלין מים מלוחין ביורות גדולות עד שיעשה מלח דהא ודאי מעט יין שזרק לתוכו אזיל לאבוד ואינו נותן טעם. ולכך מתירין מלח שנעשה ע"י בישול אע"פ שא"א לתקנו אם לא שיתנו דם מעט ביורה. ואע"ג דרב אשי פריך עליה. אתקפתא בעלמא הוא

שתמה על דבריו ולא בא לחלוק עליו. אי נמי אפי' לרב אשי שרי שאין בו אלא מעט דם ונשרף ונתבטל מיד:

הלכה כב

בר עדי טייעא אנס זיקי מרב יצחק בר יוסף רמא בהן חמרא ואהדרינהו ניהליה. אתא שאיל בי מדרשא. א"ל כך הורה ר' אמי הלכה למעשה ממלאן מים ג' ימים ומערן ואמר רבא צריך לערות מעת לעת. סבור מינה ה"מ דידך אבל דידהו לא כי אתא רבין אמר ר"ל אחד שלנו ואחד שלהם סבר רב אחאי קמיה דרב אשי למימר ה"מ נודות אבל קנקנים לא. אמר להו רב אשי לא שנא נודות ולא שנא קנקנים. תנא רב זביד בר הושעיא הלוקח קנקנים מן העובד כוכבים גרודים חדשים מותרין ישנים או מזופפין אסורין (חדשים) נתן העובד כוכבים לתוכה יין ישראל נותן לתוכה מים שלשה ימים ומערן מעת לעת. עובד כוכבים נתן לתוכה יין ישראל נותן לתוכו ציר ומורייס לכתחילה ואחר הציר או המורייס מותר לתת לתוכו יין. דתניא בתוספתא (פ"ה) ושכנס בו עובד כוכבים יין וישראל ציר ומורייס מותר ישראל להכניס לתוכן יין. דציר שורף ומבטל טעם היין. ושיעור שהיית הציר בשעה מועטת אי אפשר לומר שישרוף את היין לאלתר. ומסתברא בשהייה מעת לעת שורף ומבטל (בג' ימים) כמו ג' ימים מים מעת לעת. בעי מיניה ר' יהודה נשיאה מרבי אמי החזירן לתוך כבשן האש והתלבנו מהו. א"ל ציר שורף אור לכ"ש: איתמר נמי א"ר אמי אמר ר' יוחנן קנקנים של עובדי כוכבים שהחזירם לתוך כבשן האש כיון שנשרה זפתן מהן מותרין. אמר רב אשי לא תימא שנשרה אלא אפילו רפאי מרפאי. קינסא פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי. והלכה כמאן דאסר הלכך חביות בין זפותות בין אינן זפותות הכשירן ע"י עירוי ג' ימים או להגעילן ברותחין. ור"ת התיר לשפוך לתוכן רותחין ולגלגלן שיעברו המים על פני כולו. ושאל ר"י את ר"ת למה יחשב ככלי ראשון מה שהוא מתגלגל בכל החבית. והשיב כיון שהוא כלי אחד אינו חשוב אלא כלי ראשון. ולא נתקבל הטעם לר"י אם לא שנאמר דשאני יין נסך שתשמישו ע"י צונן ובהכי סגי ליה נמי בעירוי ובמליגת מי זיתים. ור"י היה מצריך להגעיל כל נסר ונסר לבדו שיכניס כלי לתוך היורה כשהיא רותחת על האש וישפוך על כל נסר ונסר. דהמים שבתוך אותו כלי חשיב כלי ראשון כיון שהעבירן מרותחין:

הלכה כג

איבעיא להו מהו לתת לתוכו שכר. ר"נ ורב יהודה אסרי ורבא שרי. רבינא שרי ליה לרב חייא בריה דרב יצחק למירמא בהו שיכרא ואזל ורמא בהו חמרא ואפ"ה לא חש ליה למילתא דאקראי בעלמא הוא. והלכה כרבא ורבינא דבתראי אינון. (היין) וכן

מים מותר ליתן בהן ואע"ג דבכוליה משערינן ואין במים ובשכר ששים לבטל [היין] אפ"ה שרי. כי טעם היין הנפלט לתוכו פגום מעיקרא הוא. והלכתא הקנקנים של עובד כוכבים לאחר י"ב חדשים מותרין. א"ר מתנא א"ר אמי כלי נתר אין להם טהרה עולמית. מאי כלי נתר. א"ר כלי מחפורת של צריף כתב הרמב"ן ז"ל דהא דקאמר אין להן טהרה עולמית היינו בתיקון הכשר עירוי והגעלה. אבל בישן י"ב חדש ודאי שרי. דלא גרע מחרצנים וזגין ודורדיא דארמאי. וכן מסתבר. דבי פרזק רופילא אניס הנהו כובי מפומבדיתא רמי בהו חמרא ואהדרינהו ניהלייהו. אתו ושיילו לרב יהודה. אמר להו הוי דבר שאין מכניסין לקיום וכל דבר שאין מכניסין לקיום משכשכן במים והם מותרין: אמר רב יהודה הני כובא דארמאי דבר שאין מכניסו לקיום הוא משכשכן במים ומותרין. כסי רב אסי אסר ורב אשי שרי. אי שתי עובד כוכבים בפעם ראשונה כ"ע ל"פ דאסיר. כי פליגי בפעם שניה. איכא דאמרי פעם ראשונה ושני' כ"ע ל"פ דאסיר כי פליגי בפעם שלישי'. והלכתא פעם ראשונה ושני' אסור ושלישית מותר. פירוש רש"י ששתה בהן עובד כוכבים יין פעם ראשונה אסורין לפי שבולעין ביותר כשהן חדשים וצריכין עירוי ג' ימים. ולכך נהגו העולם ליתן מים בכלי חרס חדשים קודם שישתמש בהן שאם ישתמש בהם עובד כוכבים אחר כך לא יצטרכו עירוי. וקשה לר"ת ז"ל דלקמן בפרק בתרא (דף עד:) לא מצריכינן עירוי בכלי חרס אלא בקנקנין משום דמכניסן לקיום. אבל בגת ומחץ ומשפך לא בעי אלא ניגוב וניגוב דכלי גת כהדחה בשאר כלים כדמוכח לקמן. ודוחק לומר דלקמן מיירי כשנשתמשו בהן עובדי כוכבים מים בתחילה. ור"ת פירש דשתי בהן עובדי כוכבים בין חדשים בין ישנים פעם ראשונה כ"ע ל"פ דאסור. פי' אם לא הדיחם במים אחר שתיית העובד כוכבים אלא פעם ראשונה כ"ע ל"פ דאסור. דאינו נפלט היטב בהדחה אחת. והלכתא פעם ראשונה ושני' אסור בשתי הדחות. פעם שלישית מותר שנפלט הכל. וכיוצא בזה מצינו בזבחים פ' התערובת (זבחים דף עט:) גבי חרסן של זב וזבה פעם ראשונה ושני' טמא שלישית טהור. פירוש דצריך הדחה ג' פעמים מפני מי רגלים שבו. ועוד דאמר במדרש (מגילה דף יג:) על פסוק דישנו עם אחד שאמר המן לאחשורוש שאם זבוב נופל בכוסו של אחד מהן זורקו ושותהו ואילו אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהן חובטו בקרקע. ולא עוד אלא שמדיח כוסו שלש פעמים. ודוקא בכוסות של חרס שאין חלק והיין נדבק. אבל כוסות של עץ אין צריך להדיח ג' פעמים. ואני אומר ראיות של ר"ת נכוחות לומר דכל שכשוך הוא הדחה ג' פעמים. אבל השיטה אינה מתפרשת כלל לפי פירושו. דרב אסי אסר משמע בכל איסור דאיירינן ביה בשמעתין דהיינו אסור בשכשוך ובעי עירוי. אבל הדחה ג' פעמים מאן

דכר שמיה דנפרש אסור עד שידיח ג"פ. וכן אי שתי בהם עובד כוכבים פעם ראשונה לא משמע כלל כפירושו. ועוד למה הזכיר כסי מאחר דכל כלי חרס דינן כך. הלכך נ"ל כפי' רש"י אלא שאני אומר דכוסות שהיו רגילין לשתות בהן היין עשויין ממין אדמה הידוע להם שבפעם ראשונה או שני' בולע הרבה קודם שנתמלא הכלי בליעה ומין האדמה גורמת. או שלא היו נצרפין היטב בכבשן. וכסי בסתם דקאמר הוא על דרך חצבי שחימי דארמאי ופתיתא דבי מיכסי דשם כסי גורם לו השינוי הידוע להם. והוא הפך מחצבי שחימי ומפתיתא דבי מיכסי דהנהו מכניסן לקיום ואפ"ה די להם בשכשוך משום דקים להו דלא בלעי טובא. דאי אין מכניסן לקיום פשיטא דהכשרן בשכשוך ואמאי איצטרך למימר כיון דלא בלעי טובא. וכסי אע"ג דאין מכניסן לקיום בעו עירוי דקים להו דבפעם ראשונה ושני' בלעי טובא.

הלכה כד

אמר רב זביד הני מאני דקוניא פרש"י מחופין באבר ור"ת פירש שמחופה (מבחוץ) בהתוך זכוכית. חיורי ואוכמי שרי. ירוקי אסירי משום דמצריף. ואי אית בהו קרטופני כולהו אסירי. והלכתא כוותיה. דבהדיא גרס בפ' שני דייני נזירות (דף קז:) והלכה כרב זביד במאני דקוניא. וה"מ לענין יין נסך דתשמישו ע"י צונן. אבל לענין חמץ בפסח דתשמישו ע"י חמין בין ירוקי בין חיורי בין אוכמי כולהו אסירי דחזינן דמדייתי ובלעי והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם:

הלכה כה

א **מתני'** החרצנים והזגין של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה וחכ"א הלחין אסורין והיבשין מותרין. המורייס וגבינות בית אוניקי אסורין ואיסורן איסור הנאה דברי ר"מ וחכ"א אין איסורן איסור הנאה (הלחים אסורים והיבשים מותרים):

ב **גמ'** אילו הן הלחין ואלו הן היבשים. אמר רבי יהודה אמר שמואל לחין כל י"ב חדש. יבשין לאחר י"ב חדש. אמר רבה בר בר חנה כשהן אסורין אסורין אף בהנאה וכשהן מותרין מותרין אף באכילה. ומפרש בירושלמי במשך אותן מתוך הבור דאין יין נסך עד שירד לבור. אמר רב זביד הני דורדיא דחמרא דארמאי בתר תריסר ירחי שתא שרי רגילין העובדי כוכבים בארץ אשכנז לייבש שמרי יין בתנור ואח"כ מחמיצין בו את הפת. והתירו ר' אפרים ז"ל דכיון שנתייבשו ונעשו כעפר ואין בהם לחלוחית יין הן כלאחר י"ב חדש. ור"ת ז"ל נחלק עליו ואמר דהני דורדיא דחמרא דשרו. בתר תריסר ירחי שתא מיירי שנתמדו במים וכבר יצא מהן כל היין ואחר כך נתייבשו י"ב חדש. ובימיהם היו רגילין לתמד השמרים כדמוכח פרק המוכר פירות (בבא בתרא דף צו:)

דקתני שמרי יין וכו' אחרים אומרים שמרים שיש בהן טעם יין וקמפרש רמא תלתא וכו' וכן בפרק אלו עוברין (פסחים דף מב:) גבי אין עושין חומץ אלא מן התמד. ומסיק הא בדרווקי והא בדפורצני. פירוש שמרים נותנין לתמדן בשקין ששמן רווקי והיא משמרת והחרצנים בגיגית. ובלשון תלמוד קורא לשמרים שלא נתמדו אדריא כדאיתא בפרק המפקיד (בבא מציעא דף מ:) איכא גולפי [ושמרים ואחר שנתמדו נקראו] דורדיא והחרצנים וזגין ושמרים אחר שנתמדו אסורין עד י"ב חדש. והמחמיץ בהן תוך י"ב חדש או באותן שלא נתמדו אפילו אחר י"ב חדש [אסורה] כל העיסה דאפי' באלף לא בטיל כדאמר (ביצה דף לח: ע"ש) הנח לשאור ותבלין כיון דלטעמא עבידי לא בטילי. ואמר נמי במתניתין דתרומות (פ"י מ"ב) תפוח שריסקו ונתנו לתוך העיסה וחמצה הרי זו אסורה ואפי' נתייבשו ואין היין ניכר בהן אסורין. כדאמר לקמן (דף מ:) חגבים וקפלוטות מן הסלולה אסורין מן ההפתק מותרין אלו ואלו יבשין הן. ועוד אמר לקמן (דף סו:) בפת חמה וחבית פתוחה דכ"ע ל"פ דאסור ואין לך יבש גדול מזה וההיא דחגבים אינה ראיה לכאן דנהי דיבשים נינהו מ"מ טעם היין ניכר בהו. וכן פת חמה שואבת ריח היין ונותן בה: טעם. אבל שמרים אחר שנתייבשו בתנור ונעשו כעפר הדבר ידוע שלא נשאר בהן טעם כל דהו של יין ועפרא בעלמא נינהו אמר רב חביבא הני עביטא דטייעי בתר תריסר ירחי שתא שרי. והמורייס. תני אבימי בריה דר' אבהו מורייס אומן מותר. הוא תני לה והוא אמר לה פעם ראשון ושני מותר. שלישי אסור. ראשון ושני מותר כיון דשמינה לא צריך למירמי ביה חמרא. שלישי כיון דקליש שמנו רמו ביה חמרא. ההיא ארבא דמורייסא דאתא לנמלא דעכו. אותיב ר' אבין דמן עכו נטורי בהדה. אמר ליה רבי אבא לרבי אבין דמן עכו עד האידנא מאן נטריה. א"ל עד האידנא למאי ניחוש לה אי משום דערבי ביה חמרא קיסטא דמוריסא בלומה וקיסטא דחמרא בארבע לומן. ודלמא איידי דצור אתאי דשוי חמרא. א"ל התם עקולי ופשורי איכא:

הלכה כו

א **מתני'** אמר ר' יהודה שאל ר' ישמעאל את ר' יהושע כשהיו מהלכין בדרך מפני מה אסרו גבינות של עובדי כוכבים. א"ל מפני שמעמידין אותה בקיבת נבילה. א"ל והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבילה ואמרו כהן שדעתו יפה שורפה חיה ולא הודו לו אלא אמרו לא נהנין ולא מועלין. א"ל מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי עבודת כוכבים א"ל א"כ למה לא אסרוה בהנאה. השיאו לדבר אחר. א"ל ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים דודיך מיין או כי טובים דודייך מיין. א"ל כי טובים דודייך מיין. א"ל אין הדבר כן שהרי חבירו מוכיח עליו לריח שמניך על כן עלמות אהבוך: ואלו דברים של עובד

כוכבים אסורין ואין איסורן איסור הנאה חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו. הפת והשמן שלהן והשלקות והכבשין שדרכן לתת לתוכן יין וחומץ וטרית טרופה והציר שאין בה דגה והחילק וקורט של חלתית ומלח סלקונדריס הרי אלו אסורין ואין איסורן איסור הנאה:

ב **גמ'** חלב למאי ניחוש לה אי משום חלופי טהור חיור טמא ירוק ואי משום עירובי חלב טמא ניקום דאמר מר חלב טהור עומד טמא אינו עומד אי דקא בעי לה לגבינה ה"נ הב"ע דקבעי ליה לכמכא ונישקול מיניה קלי וניקום כיון דבטהור נמי איכא ניסיובי דלא קאי ליכא למיקם עלה דמילתא השתא דאתית להכי גבינה נמי איכא דקאי ביני איטפי:

הלכה כז

פת אמר רב כהנא אמר ר' יוחנן לא הותרה בב"ד. מכלל דאיכא מאן דשרי אין דכי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והביאו לפניו פת פורנאי אמר כמה נאה פת זו מה ראו חכמים לאוסרה. מה ראו משום חתנות. אלא מה ראו חכמים לאוסרה בשדה. כסבורין העם לומר התיר רבי את הפת. ולא היא לא התיר את הפת. רב יוסף ואיתימא רב שמואל בר יהודה אמר לא כך היה מעשה אלא אמרו פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה מקום דחוק לתלמידים ואמר אין כאן פלטר. כסבורין העם לומר פלטר עובד כוכבים והוא לא אמר אלא פלטר ישראל. א"ר חלבו אפי' למ"ד פלטר עובדי כוכבים ה"מ במקום דליכא פלטר ישראל אבל במקום דאיכא פלטר ישראל לא. א"ר יוחנן אפילו למ"ד התיר רבי את הפת ה"מ בשדה אבל בעיר לא. איבו מנכית ואכיל אבי מצרא דמתא. אמר להו רבא ואיתימא רב נחמן לא תשתעו מיניה דאיבו דאכיל נהמא דארמאי: ירושלמי א"ר ירמיה חלב עובד כוכבים למה אסור מפני תערובת בהמה טמאה. פת ר' יעקב בשם ר' יוחנן פת מהלכות של עמעום הוא דבמקום שפת ישראל מצויה בדין הוא שתהא פת עובד כוכבים אסור ועמעמו עליה והתירוה מפני חיי נפש ורבנן דקיסרי בשם רבי יעקב כדברי המתיר. ובלבד מן הפלטר. מדקאמר תלמודא מכלל דאיכא מאן דשרי משמע שידוע היה להם שיש מקומות שנוהגין בו היתר. ולהכי א"ר יוחנן פת לא הותרה בב"ד שלא תטעה לומר כיון שיש מקומות שאוכלין פת של עובד כוכבים אלמא הותרה בב"ד ותהא מותרת בכ"מ. להכי קא"ר יוחנן לא הותרה בב"ד ובמקומות שנהגו בו היתר לא פשט שם איסורו ועל זה סמכו הגדולים שלא אסרו אותו לבני מדינתן שנוהגין בו היתר. כי אמרו שהם מאותן המקומות שלא פשט שם איסורו. וכן מוכח לקמן שפת לא פשט איסורו בכל ישראל. מדאמר רבי שמלאי לרבי יהודה נשיאה בימינו תתיר את הפת והשיב לו אם כן קרו לן בי דינא שריא. משמע הא לאו הכי הוה מתירו. ועוד ראיה

שכתוב בהלכות שבין בני ארץ ישראל לבני בבל בבבל נותנין קיסם לתוך התנור. ובני ארץ ישראל אומרים קיסם זה מה מעלה ומה מוריד. אלא מקום שהתענה בו שלשה ימים פת של עובד כוכבים מותר מפני חיי נפש. וברוב מקומות פזורינו אין פלטר ישראל מצוי והוי כמו התענה שלשה ימים. וגם בירושלמי שכתב לעיל קאמר שעמעמו עליו והתירוהו מפני חיי נפש במקום שאין פת ישראל מצויה. ועוד אמר בירושלמי בפ' כל שעה חמץ של עובד כוכבים שעבר עליו הפסח מותר בהנאה הא באכילה אסור. מתניתין במקום שנהגו שלא לאכול פת של עובד כוכבים אבל במקום שנהגו לאכול פת של עובד כוכבים מותר אפי' באכילה: ושמן של עובד כוכבים מותר דדרש ר' שמלאי בנציבין ר' יהודה ובית דינו נמנו על השמן והתירוהו אע"פ שהוא משמונה עשר דבר לא פשט איסורו לכל ישראל. דאמר רב שמן בר אבא אמר ר' יוחנן ישבו רבותינו ובדקו על השמן שלא פשט איסורו בכל ישראל וסמכו רבותינו על דברי רשב"ג ועל דר"א בן צדוק שהיו אומרים אין גוזרין גזירה על הציבור אלא א"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בו ירושלמי א"ל שמואל לרב אכול משחא ואי לא כתבינא עליך זקן ממרא ואטרח עלויה ואכל:

הלכה כח

והשלקות אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי עובד כוכבים. בסורא מתני הכי בפומבדיתא מתני הכי א"ר שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שאין עולה על שולחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום בישולי עובד כוכבים מאי בינייהו איכא בינייהו ארדי ודגים קטנים ודייסא. היה אור"ת דקי"ל כתרי לישני להקל ואין אסור משום בישולי עובד כוכבים אלא א"כ עולה על שולחן מלכים ואין נאכל כמות שהוא חי. ודקדק מדנקט תלמודא איכא בינייהו דברים שאין נאכלין חיין ואין עולין על שולחן מלכים דללשון ראשון אסורין ומותרין ללשון שני. ולא נקט נמי דברים שנאכלים חיין ועולים על שולחן מלכים ולומר דמותרין ללשון ראשון ואסורי' ללשון אחרון ש"מ דקי"ל כתרי לישני להקל. ולהכי לא חשש התלמוד לומר דברים דלא מסקינא אליבא דהלכתא אלא אמר לנו דברים שהועיל ללשון שני להתירו דאזלינן בתריה אבל לא דברים הנאסרים ע"י לשון אחרון. דבהא לא אזלינן בתריה (אי נמי) דקים ליה לתלמודא שלשון שני בא להוסיף על לשון ראשון. וכן מוכח לקמן דקאמר סתמא דתלמודא גבי דבש של עובד כוכבים אי משום בישולי עובד כוכבים נאכל כמות שהוא חי ורבי יוחנן סבר כי האי לישנא דקאמר לקמן בשמעתין כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי עובד כוכבים וכל שכן נאכל כמות שהוא חי. וגבי תורמוסין דשלקי

עובד כוכבים ואכלי ישראל קא"ר יוחנן בפ' החולץ (יבמות דף מו.) ולקמן בפ' (בתרא) (דף נט.) דלית בהו משום בישולי עובד כוכבים משום דאינם עולין על שולחן מלכים:

הלכה כט

אמר רב אסי אמר רב דגים קטנים מלוחים אין בהן משום בישולי עובד כוכבים. א"ר יוסף אי צלאן עובד כוכבים סומך עליהן משום עירובי תבשילין. ואי עבדינהו עובדי כוכבים כסא דהרסנא אסור. פשיטא. מהו דתימא הרסנא עיקר קמ"ל קימחא עיקר. מכאן היה אור"ת ז"ל דמי שאין נזהר מפת של עובד כוכבים יכול לאכול מיני לחמים של עובד כוכבים שנילושים בביצים: דמשום בישולי עובד כוכבים בשביל הביצים ליכא דקימחא עיקר ומשום שמא היה דם בביצים לא חיישינן לפי שאינו מצוי. שהרי אנן אוכלין ביצים צלויין ואין אנו בודקין אם יש בהן דם. וביצי עוף טמא נמי לא שכיחי. ואף על פי שטרפם העובד כוכבים בקערה ואין לוקחין מהן ביצים טרופות. ה"מ כשהעובד כוכבים מכרן טרופות דאיכא ריעותא:

הלכה ל

אמר רב ברונא אמר רב עובד כוכבים שהצית את האגם באור כל החגבים שבתוכה אסורין. מ"ט. אילימא משום דלא ידיע הי טמא והי טהור. מאי איריא עובד כוכבים אפילו ישראל נמי. אלא משום בישולי עובד כוכבים. וכה"ג מי אסור והא אמר ר' חנה בר אמי א"ר פדת א"ר יוחנן האי עובד כוכבים דחריך רישא שרי למיכל אפילו מריש אודניה אלמא לעבורי שיער קמכוין ה"נ לגלויי אגם קמכוין. לעולם דלא ידיע הי טמא והי טהור ומעשה שהיה בעובד כוכבים היה. מכאן יש ללמוד דחגבים לא בעו שחיטה. ואמר נמי לקמן (דף מ:) חגבים הבאים מן ההפתק מותרים. ותניא בתוספתא דתרומות אבל אוכל אדם חגבים בין חיין בין מתים ואינו חושש:

הלכה לא

אמר רבינא הלכך האי עובד כוכבים דשדא סיכתא לאתונא וקבר ביה ישראל קרא מעיקרא שפיר דמי. פשיטא. מהו דתימא לבשולי מנא קמכוין. קמ"ל לשרורי מנא קמכוין. בהלכות רב אלפס ז"ל כתב קבר ביה ישראל קרא מעיקרא שפיר דמי. לבסוף אסור. לא בעי למימר לבסוף אחר שהסיק העובד כוכבים התנור. דהא ודאי שרי דהיינו שגר עובד כוכבים ואפה ישראל. אלא הכי קאמר לבסוף בתר דשדי עובד כוכבים סיכתא לאתונא קודם (שהעביר) האש ליבש הסיכתא דכיון דקבר בה ישראל לעין העובד כוכבים אע"ג דלא כיון לבסוף לבשל הסיכתא חיישינן שמא כיון לבשל הקרא כיון דידיע בה. ולא שרינן אלא היכא דקבר ביה ישראל מעיקרא ולא ידע בה העובד כוכבים:

הלכה לב

אמר שמואל הניח ישראל בשר על גחלים ובא עובד כוכבים והפך בו מותר. היכי דמי. אילימא דאי לא הפיך ביה הוה בשיל פשיטא. אלא דאי לא הפיך ביה לא הוה בשיל אמאי מותר בשולי עובד כוכבים הוא. לא צריכא דאי לא הפיך ביה הוה בשיל בתרתי שעי והשתא קבשיל בחד שעתא. מהו דתימא קרובי בישולא מילתא היא. קמ"ל. איני והאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי עובד כוכבים הא אין בו כמאכל בן דרוסאי יש בו משום בישולי עובד כוכבים. ואף על גב דהתם מיבשל ממילא בלא עובד כוכבים אלא שעובד כוכבים קרב הבישול. התם כגון דאותביה בסילתא ושקליה עובד כוכבים ואותביה בתנורא: תניא נמי הכי מניח ישראל בשר על גבי גחלים ובא עובד כוכבים ומהפך בו עד שיבא מבית הכנסת או מבית המדרש ואין חוששין שופתת אשה קדירה על גבי כירה ובאת עובדת כוכבים ומגיסה בה עד שתבוא מבית המרחץ או מן השוק ואינה חוששת. פר"ח ז"ל והוא דליכא חשש דאימר חליף ליה כגון שנעל הדלת בפניה או נכנס ויוצא. איבעיא להו הניח עובד כוכבים והפך ישראל מהו. א"ר נחמן בר יצחק ק"ו ומה גמרו ביד עובד כוכבים מותר אע"פ שקרוב הדבר לבוא לידי חתנות כיון שגמר בשולו וראויה לאכילה. נגמר ביד ישראל לא כל שכן. איתמר נמי אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בין שהניח עובד כוכבים והפך ישראל בין שהניח ישראל והפך עובד כוכבים מותר. ואינו אסור עד שיהא תחלתו וגמרו ביד עובד כוכבים. ראיתי מי שאסר תבשיל שבשלו עובד כוכבים כמאכל בן דרוסאי וגמרו ישראל. וראייתו מדשרינן היכא שבשלו ישראל כמאכל בן דרוסאי וגמרו עובד כוכבים ואין בו משום בישולי עובד כוכבים. אלמא חשיב כמבושל ואין בישול אחר בישול. ול"נ דלהקל עשאוהו כמבושל ולא להחמיר. כדאמר גבי קרובי בישולא דקרובי בישולא דעובד כוכבים לאו מילתא היא לאסור בהניח ישראל וקרובי בישולא דישראל מהני להתיר בהניח עובד כוכבים. אע"פ שאי לא הפך ביה הוה בשיל. ואין לחלק דשאני הכא שהיפך ישראל קודם שראוי לאכול דא"כ עובד כוכבים נמי יאסר מטעם זה. אלא ודאי קל היה להם לחכמים באיסור שלקות ואין ללמוד ק"ו:

הלכה לג

פת א"ר אחאי שלש מלאכות יש בו. הילכך האי ריפתא דשגר עובד כוכבים ואפה ישראל. א"נ שגר ישראל ואפה עובד כוכבים א"נ שגר עובד כוכבים ואפה עובד כוכבים ואתא ישראל וחתו חתויי שפיר דמי. לכאורה מוכח בכולה שמעתין דבעינן שיהא ישראל מקרב הבשול. ותימה על מה שנהגו האידנא להקל בהשלכת קיסם לתנור ובהלכות

שבין בני א"י לבני בבל כתיב בני מזרח משליכין קיסם לתנור. ובני מערב אומרים קיסם מה מעלה ומה מוריד. אלא אם התענה ג' ימים מותר מפני חיי נפש. ואפשר שנהגו הראשונים בתחילת הסיקו של תנור שיתן בו ישראל מעט גחלים וקיסם להעלות שלהבת. הלכך אע"פ שהוסיף העובד כוכבים בעצים והסיק ואפה כיון שתחלת הדלקת המדורה נעשית בישראל נקרא כל ההיסק על שמו. והאחרונים ראו והקילו בה בהשלכת קיסם אפילו באחרונה. ורב אלפס ז"ל גריס ואתא ישראל והדר הדרויי שפיר דמי. פירוש שמהפך בפת לקרב בישולו. והרמב"ם ז"ל כתב (פי"ז מהל' מאכלות אסורות הלכה י"ג) שאפילו לא זרק ישראל אלא אפילו עץ אחד לתוך התנור התיר כל הפת שבו. שאין הדבר אלא להיות (הדבר) היכר שפת של עובד כוכבים אסורה. ולישנא דגמרא לא משמע הכי. והנח לישראל שיהו שוגגין:

הלכה לד

דג מליח וביצה צלויה חזקיה ובר קפרא שרו. ורבי יוחנן אסר. ר' חמא פרודאה איקלע לבי ריש גלותא א"ל ביצה צלויה מאי. אמר להו חזקיהו ובר קפרא שרו ור' יוחנן אסר. ואין דבריו של אחד (נראים) במקום שנים. אמר להו רב זביד לא תציתו ליה הכי אמר אביי הלכתא כוותיה דרבי יוחנן. וקאמר גאון דלא איפסיקא כרבי יוחנן אלא בביצה צלויה. אבל בדג מליח הלכה כחזקיהו ובר קפרא דשרו. דהוו להו רבים לגבי יחיד: ועוד שהיו רבותיו של ר' יוחנן: ת"ר הקפריסין והקפלוטות והמטליא והחמין והקליות שלהן מותרין. ביצה צלויה אסורה. וה"מ קפריסין וקפלוטות הבאין מן האוצר כדבעינן למימר לקמן וכוספן של עובד כוכבים שהוחמו חמין בין ביורה גדולה בין ביורה קטנה מותר דקי"ל נותן טעם לפגם מותר. אמר רב ששת האי משחא שליקא דארמאי שרי. אמר רב ספרא פשיטא למאי ניחוש לה. אי משום איערובי מיסרח סרי. ואי משום בישולי עובד כוכבים נאכל כמות שהוא חי. ואי משום גיעולי עובד כוכבים נותן טעם לפגם מותר וכן הלכה נותן טעם לפגם מותר. מדשרינן הכא למשחא שליקא דארמאי. וגם ר' יהודה נשיאה התיר את השמן ואפי' ב"ש וב"ה שאסרו את השמן. עיקר טעמא משום חתנות ולאו משום דסברי נותן טעם לפגם אסור. כמו שכתבו בתוספות. וכן גבי דבש אמר לקמן (דף לט:) דנותן טעם לפגם מותר. ומחמין של עובד כוכבים אין ראייה דאיכא למימר דשאני התם שפוגם אפי' הוא בעין אבל מקורט של חלתית יש להביא ראיה דאמר לקמן (דף לט.) אע"ג דנותן טעם לפגם מותר. ופי' שהסכין אינו בן יומו כסתם כלי עובד כוכבים. חורפ' דחלתית' מחליא ליה והוי לשבח. משמע הא לא מחליא ליה הוי נותן טעם לפגם ומותר. ועוד ראיה מדר' שמעון דשרי לקמן (דף סז:) נותן טעם לפגם

בקדירה שאינה בת יומא אע"פ שאם היה בעין היה לשבח פליג אדר' מאיר. והלכתא כוותיה כדאמר בעירובין פ' מי שהוציאוהו (עירובין דף מו:) ועוד ראיה מר' יוחנן בפ' אלו עוברין (פסחים דף מג:) דמוקי משרת להיתר מצטרף לאיסור ומפרש התם (דף מד:) דרבי יוחנן סבר לה כר"ע דמוקי נמי משרת להכי וטעם כעיקר נפקא ליה מגיעולי עובד כוכבים ורבנן גיעולי עובד כוכבים חדוש הוא וכו'. ור"ע לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא. דר' יוחנן ס"ל דכשאינה בת יומא שנותן טעם לפגם מותר ואע"ג דבבת יומא היא לשבח. ואין להביא ראיה מרבא דפסיק לקמן בפרק בתרא (דף סח:) דנותן טעם לפגם מותר. דלמא שאני התם דהוי פוגם מעיקרא אפי' כשהוא בעין. דומיא דעכברא בשיכרא דקאי עליה:

הלכה לה

וקי"ל דסתם כלים של עובד כוכבים אינם בני יומן (ממש) ממשחא שליקא ומשמן שהתירו ומקורט של חלתית דלקמן. ואע"ג דמשביח מעיקרו חשיב ליה נותן טעם לפגם משום דסתם כלים של עובד כוכבים אינן בני יומן. וכן פסק רש"י ור"ת ז"ל. ואע"ג דמסתמא העובד כוכבים משתמשין בכליהם בכל יום. אפ"ה שרינן להו משום דהוה ספק ספיקא. ספק אם נשתמשו בו היום ואפילו נשתמש בו היום שמא נשתמש בו בדבר שהוא פוגם בעין. וא"ת וליטעמיה קפילא. וי"ל כיון דספק ספיקא הוא לא הטריחו חכמים להטעימו לקפילא. והא דאמר בפ"ק דחולין (דף ח:) השוחט בסכין של עובד כוכבים רב אמר קולף ורב הונא בר חיננא אמר מדיח. התם מיירי בידוע שהוא בן יומו. א"נ בשוחט לכתחלה על מנת להדיח או לקלוף. דדוקא בדיעבד התירו נותן טעם לפגם: ואהינו שליקי דארמאי חוליא ודאי שרי. מרירי ודאי אסור. מיצעי בעי מיניה דר' אסי ופשט להו דלוי אסר: שתיתא רב שרי. אבוה דשמואל ולוי אסרי. בטלופחי וחלא כ"ע ל"פ דאסיר. כי פליגי בטלופחי ומיא. מ"ס גזרינן הא אטו הא. ומ"ס לא גזרינן הא אטו הא. איכא דאמרי בטלופחי בין דחלא בין דמיא כ"ע ל"פ דאסיר. כ"פ בחטי ושערי. מ"ס גזרינן הא אטו הא ומ"ס לא גזרינן. והלכתא כרב דשרי. דהא בנהרדעי מפקי מינייהו צני צני ולית דחש ליה לדאבוה דשמואל. רב אלפס פסק כלישנא בתרא. אע"ג דבשל סופרים הוא והוה לן למיזל לקולא. אפשר משום חומרא דסתם יינן פסיק לחומרא:

הלכה לו

וכבשין שדרכו לתת לתוכו יין וחומץ. אמר חזקיה לא שנו אלא שדרכן. אבל בידוע אסור בהנאה ומ"ש ממורייס לרבנן דשרי. התם לעבורי זוהמא הכא למתוקי טעמא. והלכתא כוותיה. אע"ג דפליג רבי יוחנן עליה אין הלכה כתלמיד במקום הרב:

הלכה לז

והחילק. מאי חילק. אמר רב חנן בר רבא אמר רב סולתנית. ומפני מה אסרוה. מפני שעירבונה עולה עמה: ת"ר אין לו עכשיו ועתיד ליגדל לאחר זמן כגון הסולתנית והאפיין מותר. יש לו עכשיו ועתיד להשירו בשעה שעולה מן הים כגון אקונס ואפונס ואנספינו' וכספטי' ואטונס מותר. אמר אביי חמרא דימא שרי תורא דימא אסור. וסימניך טמא טהור. וטהור טמא. ודוקא אהני תרי איתמר הני סימני. כללא דמילתא כל דאית ליה קילפא שרי: וקורט של חלתית מ"ט אסירא אמר רבא משום דמפסקי ליה בסכינא דארמאי. ואע"ג דאמר מר נותן טעם לפגם מותר. אגב חורפיה דחלתית מחליא ליה לשמנוניתא והוה ליה נותן טעם לשבח ואסור:

הלכה לח

שאלתי את רבינו מאיר על צנון שנחתך בסכין של עובד כוכבים שאין בן יומו וזה לשון תשובתו ועל הצנון שנחתך בסכין של עובד כוכבים שאין בן יומו. לא ידענא אם יש לדמותו לקורט של חלתית דאסרי' ליה בפ"ב דעבודת כוכבים ואפי' בסכין שאין בן יומו אגב חורפיה מחליא ליה. ומה שאסר בספר התרומה אפי' צנון וכרישין ובצלים. ודימה אותו לקורט של חלתית. שמעתי גדולים שחולקין עליו ואומרים דלא דמי לקורט של חלתית דהוא חריף ביותר ואין בעולם חריף כמותו והוא בלזור"י. ומדלא נקט אלא הוא אלמא מידי אחרינא לא. דאי לא תימא הכי אלא אפי' כרישין ובצלים לנקטינהו וכ"ש קורט של חלתית. והא דאמר בפרק כל הבשר (חולין דף קיא:) צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר אסור לאוכלו בכותח. ופרש"י בחד לישנא אפילו בסכין שקנחו היטב משמנונית שעליו. ה"מ בן יומו דחשיב כנותן טעם ראשון ולא כנ"ט בר נ"ט אבל כשאין בן יומו ולאוסרו כקורט של חלתית לא. ולבי נוטה אחר דבריהם. ואע"פ שאני מורה כספר התרומה לאסור אין לי למחות ביד הנוהגין היתר ובפ' אלו טריפות (חולין דף נח:) אמר הלעיטה חלתית טריפה. מ"ט. דמנקבה לה למעיה אבל כרישין וצנון ובצלים אכלה לה בעינייהו ולא מנקבי למיעייהו. הלכך לא דמי כלל עכ"ל:

הלכה לט

עבדיה דר' לוי הוה קמזבין חלתיתא כי נח נפשיה דרבי לוי אתו לקמיה דרבי יוחנן אמרי ליה מהו למיזבן מיניה. אמר להו עבד של חבר הרי הוא כחבר. תנו רבנן אשת חבר הרי היא כחבר. עבדו של חבר הרי הוא כחבר. ובתו של חבר הרי היא כחבר. חבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו הרי אלו בחזקתן עד שיחשדו. וכן חצר שמוכרין בה תכלת הרי היא בחזקתה עד שתפסל:

הלכה מ

א אמר רב חבי"ת אסור בחותם אחד. חתיכה דג שאין בו סימן. בשר יין תכלת חחמפ"ג חלתית חלב מורייס פת גבינה מותרין בחותם אחד: ת"ר אין לוקחין ימ"ח מח"ג בסוריא אלא מן המומחה. לא יין ולא מורייס ולא חתיכת דג שאין בה סימן ולא מלח סלקונדרית בין שחורה בין לבנה ולא חלתית ולא גבינה וכולן אם נתארח אצל בעל הבית מותר. מסייע ליה לריב"ל שיגר לו בעל הבית מותר. מ"ט. בעל הבית לא שביק היתירא ואכל איסורא. וכי משדר ליה ממאי דאכל משדר ליה . מאי מלח סלקונדרית. אמר רב יהודה אמר שמואל מלח שכל סלקונדרי רומי אוכלין אותה ומערבין בה קרבי דגים:

ב **מתני'** ואלו מותרין באכילה. חלב שחלבו עובד כוכבים וישראל רואהו. והדבש והדבדבניות אע"פ שמנטפות אין בהן משום הכשר משקה והכבשים שאין דרכן לתת לתוכן יין וחומץ. וטרית שאינה טרופה. וציר שיש בה דגה. ועלה של חלתית. וזיתי גלוסקא המגולגלין. ר' יוסי אומר השלחין אסורים. החגבים [הבאים] מן הסלולה אסורין. מן ההפתק מותרין וכן לתרומה:

ג **גמ'** תנינא להא דת"ר יושב ישראל בצד עדרו של עובד כוכבים והעובד כוכבים חולב ומביא לו ואינו חושש. ה"ד. אי דליכא דבר טמא בעדרו פשיטא. ואי דאיכא דבר טמא בעדרו אמאי. לעולם דאיכא דבר טמא בעדרו. וכי קאי חזי ליה. וכי יתיב לא חזי ליה. מהו דתימא כיון דכי יתיב לא חזי ליה ליחוש דילמא מייתי ומערב בה. קמ"ל כיון דכי קאי חזי ליה אירתותי מירתת השתא קאי ?וחזי ליה:

הלכה מא

והדבש דבש מאי ניחוש לה. אי משום אעירובי מסרי סרי אי משום בישולי עובד כוכבים נאכל כמות שהוא חי. ואי משום גיעולי עובד כוכבים נותן טעם לפגם הוא ומותר: וטרית שאינה טרופה. ת"ר איזהו טרית שאינה טרופה כל שראשן ושדרן ניכר. ואיזהו ציר שיש בו דגה כל שכילבית אחת או ב' כילביות שוטטות בו: השתא אחת אמרת שרי תרי מיבעיא. ל"ק כאן בפתוחות כאן בסתומות. בסתומות אחת בפתוחות שתים. איתמר רב הונא אמר עד שיהא הראש ושדרה ניכר. רב נחמן אמר ראש או שדרה. מתיב רב עוקבא בר חמא ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת אמר אביי כי תניא ההיא בארא ופלמודה דדמו רישייהו לטמאים. פרש"י דאתרוייהו ראש ושדרה פריך וקשה דא"כ אשדרה לא תירץ כלום אמאי לא תני שדרה. ולעיל (דף לט.) נמי אמרינן דליכא דג טמא דאית ליה שדרה הלכך נ"ל דמשדרה לא פריך דלא חשיב התם אלא סימני בראי. ודגוואי לא חשיב. וקשה לי מה שנסתפקו כל הגדולים בדג הנקרא בורבוטא. ור"ת ז"ל דקדק דסימני עוברין

דאורייתא מסוגיא דשמעתין ומתוך כך התירו ואמאי לא בדקוהו בחוט השדרה. הילכך צ"ל כפי' רש"י דאתרוייהו פריך ואתרוייהו נמי קמשני. אלא שהתלמוד קיצר והביא ארא ופלמודה הידועים להם דדמו רישייהו לטמאים וא"כ י"ל דאיכא נמי דג טהור דדמי לטמאים בשדרה. ולהכי לא חשיב התם בסימני טהרה ראש ושדרה. וכיוצא בהן נאמר דאיכא דגים טמאים דדמו לטהורים בראש ושדרה אע"פ שאין ידועים לנו. ומ"מ () היכא דמכיר ראש ושדרה לא חיישינן שמא יש בהן ממין דגים טמאים שאין ידועים לנו דהנהו לא שכיחי בינינו כדאמר בפ' אלו טריפות (חולין דף סב.) אי משום פרס ועזניה לא שכיחי בישוב הילכך אין לסמוך על הראש ושדרה להתיר דג עליהן:

הלכה מב

אמר רב יהודה משמיה דעולא מחלוקת לטבול בצירן. אבל בגופן ד"ה אסור עד שיהא ראש ושדרה ניכר לכל אחד ואחד. מדמפליג בין צירן לגופן משמע דציר לא אסור מדאורייתא. וכן משמע בחולין בפרק גיד הנשה (חולין דף צט:) דקאמר התם שאני ציר דזיעה בעלמא הוא. וקשה דבפ"ק דבכורות (דף ו:) משמע דציר אסור מדאורייתא. דקאמר התם אלא מעתה טעמא דרבנן מגמל גמל ור"ש מאת הגמל הא לאו הכי ה"א דחלב בהמה טמאה שרי מאי שנא מהא דתניא הטמאים לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן. אלמא מדפריך אמאי אצטריך קרא לחלב נילף מציר אלמא דרשא גמורה היא. וכן בפרק העור והרוטב (חולין דף קכ.) מייתי הא דהטמאים לאסור צירן ורוטבן בהדי הא דהמחה את החלב וגמעו חייב. והמחהו וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת. ונבלת עוף טהור שהמחהו באור טמא ועביד צריכותא מכולהו. אלמא דרשא גמורה היא. וי"ל דציר דגים דרבנן ושרצים דאורייתא. ומהטמאין דשרצים קדריש כדמוכח בהעור והרוטב (שם.) דקאמר ולכתוב בשרצים וליתי הנך וליגמרי מיניה. ובבהמה טמאה דריש בת"כ טמאים הם לכם לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן. ובההיא דבכורות גבי חלב בהמה טמאה ה"ל לאיתויי קרא דבהמה טמאה וטמאים הם לכם. אלא דנקיט דרשא דהטמאים דשרצים שהוזכר בגמ' דידן וסמיך אדרשא דטמאים הם לכם דכתיב בבהמה טמאה ואע"ג דבת"כ דריש נמי שקץ לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן צירן אסמכתא הוא דזיעה בעלמא הוא. וא"ת בפרק כל הבשר (חולין דף קיב:) גבי רב מרי דאימלח ליה בשר שחוטה בהדי טריפה וקאסר ליה רבא מהטמאים לאסור צירן. ופריך מדג טמא שמלחו עם דג טהור מותר. מאי פריך מציר דדג אציר דבשר. וי"ל דשפיר פריך דקים ליה דציר דגים אסור מדרבנן דקתני סיפא דההיא אם טמא מליח וטהור טפל אסור. ובהדיא תנן במסכת תרומות (פ"י מ"ח) דג טמא דצירו אסור וש"מ הא דשרי כשמלחו זה עם זה משום דלא

בלע הוא. ועל זה אנן סומכין כשמביאין בקרון אחד או בחבית אחד דגים מלוחים טהורין וטמאין ביחד שמתירין אותו. דספיקא דרבנן היא שמא לא נמלחו בתחלה ביחד ואחר שפלטו כל צירן עירבן יחד. אמר רב פפא הלכתא עד שיהא ראש ושדרה ניכר של כל אחד ואחד:

הלכה מג

אמר רב כהנא אמר רב קרבי דגים ועוברן אין נקחין אלא מן המומחה. ולמה לי מומחה נבדוק בסימניהם. דתניא כסימני ביצים כך סימני עוברי דגים. ואילו הן סימני ביצים כל שכודרת ועגלגולת. ראשה אחד כד וראשה אחד חד טהורה. שני ראשיה חדין שני ראשיה כדין טמאה. חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים טהורה. חלבון מבפנים וחלמון מבחוץ טמאה. חלבון וחלמון מעורבין זה בזה בידוע שהיא ביצת השרץ. אמר רב כשנימוחו. ר"ת דקדק מדלא משני הכא סימני עוברי דגים לאו דאורייתא ואין לסמוך עליהן כי היכי דמשני בפ' אלו טריפות על סימני ביצים דלא בדקינן שמנה עשר ספיקות בסימני ביצים משום דסימני ביצים לאו דאורייתא. ש"מ דסימני דגים דאורייתא. ויש לסמוך עליהן להתיר בורבוטא. שאין מוצאין להן קשקשין ומספקא לן אם השירו. ויש לדחות דהא דלא משני הכי משום דאכתי תיקשי לך בלא מומחה נמי יהיו ניקחין אם יאמר מדג פלוני טהור. כדשרינן באילו טריפות (דף סד.) גבי ביצים ליקח מהן בענין זה וא"ת השתא נמי דמשני כשנימוחו תקשי לך בלא מומחה נמי יהא נקחין היכא דאמר אני מלחתים או אילו הדגים ואילו קריבים. וי"ל דהני טעמא לא שייכי ברוב המוכרין. ולהכי שייך שפיר למימר אין נקחין אלא מן המומחה. ואף ע"ג דבלאו מומחה נמי נקחין כשאומר אני מלחתים או אלו דגים וכו'. דבכה"ג לא שכיח. אבל של דג פלוני טהור שייך ברוב המוכרין. דכל בקי בהן יכול לומר דבר זה. ועוד אי סימני דגים דאורייתא תלי תניא בדלא תניא. ושמא כיון משום דמצוין יותר וניכרין סימני ביצים נקט בהו סימנא לעוברי דגים וגם מן הירושלמי משמע דסימני עוברי דגים לאו דאורייתא. דגרס בירושלמי דפירקין נתן בר אבא אמר קומי שמואל ידע אנא מפרשא בין עוברי דגים טמאים לעוברי דגים טהורין. עוברי דגים טמאין עגולים ועוברי דגים טהורין ארוכין. חמא ליה ההיא סלופתא אמר ליה כזה מהו א"ל טמא. א"ל לא ביש לי דאמרת על טהור טמא אלא דסופך למימר על טמא טהור. וא"כ יש עובר דג טמא הדומה לשל טהור ואמר בפ' אלו טריפות (שם) כיון דאיכא דעורבא דדמי לדיונה סימנים לאו דאורייתא ודוחק לומר דליכא דדמי אלא שזה היה טועה:

הלכה מד

א וזיתי גלוסקא המגולגלין. פשיטא. לא צריכא דרפו טובא. מ"ד חמרא רמא בהו. קמ"ל הני מחמת משחא הוא דנפיש בהו: ת"ר החגבים והקפריסין והקפלוטות הבאין מן האוצר ומן ההפתק ומן הספינה מותרין. הנמכרין לפני החנווני בסלים אסורים. מפני שמזלף עליהן יין. וכן יין תפוחים של עובד כוכבים הבא מן האוצר ומן הספינה מותר. והנמכר לחנווני בקטלוזא אסור מפני שמערב בו יין: האי חגבים דקתני הכא כבושין נינהו ולא שלוקין דשלוקין אסורין:

ב הדרן עלך אין מעמידין

פרק ג

הלכה א

א כל הצלמין אסורין מפני שהן נעבדים פעם אחת בשנה דברי ר"מ וחכמים אומרים אין אסור אלא כל שיש בידו מקל או צפור או כדור: רשב"ג אומר אף כל שיש בידו כל דבר:

ב **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל באנדרטי של מלכים שנינו. אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן בעומדין על פתח מדינה אמר רבא מחלוקת בשל כרכים אבל בשל כפרים ד"ה אסור דלמיפלחינהו עבדינהו:

ג **מתני'** המוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין. מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורין מפני שכיוצא בהן נעבד:

ד **גמ'** אמר שמואל אפילו שברי עבודת כוכבים והאי דקתני שברי צלמים משום דבעי למיתני סיפא מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורין מפני שכיוצא בהן נעבד. והני לאו שברים נינהו דמוקי לה שמואל בעומדין על בסיסן דהוי כמו שנעשו מתחילה לכך ולאו שברים נינהו איתמר עבודת כוכבים שנשתברה מאליה רבי יוחנן אמר אסורה. ור"ל אמר מותרת. וקי"ל כרבי יוחנן:

הלכה ב

אפרוחין שקננו באשירה ואין צריכין לאמן מותרין. אבל ביצים או אפרוחין שצריכין לאמן אסורין. ולא יעלה באילן ליקח אפרוחין שאין צריכין לאמן. אלא יתיז בהן בקנה. ולא חיישינן שמא יעלה באילן:

הלכה ג

א **מתני'** המוצא כלים ועליהן צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון יוליכם לים המלח ר' שמעון בן גמליאל אומר על המכובדין אסורין ועל המבוזין מותרין. רבי יוסי אומר שוחק

וזורה לרוח או מטיל לים. אמר לו אף הוא נעשה זבל וכתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם:

ב **גמ'** ת"ר איזהו צורת דרקון. פירש רשב"א כל שיש לו ציצין בין פרקיו. מחוי רב אסי בין פירקי צואר. אמר רבי חמא בר חנינא הלכה כרשב"א:

הלכה ד

אמר רבה בר בר חנה אריב"ל פעם אחת הייתי מהלך בדרך אחר רבי אלעזר הקפר ומצא טבעת ועליה צורת דרקון. מצא עובד כוכבים קטן ולא אמר לו כלום מצא עובד כוכבים גדול אמר לו בטלה ולא בטלה. סטרו ובטלה. ש"מ תלת. ש"מ עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חבירו. וש"מ עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים בעל כרחו. וש"מ יודע בטיב עבודת כוכבים ומשמשים מבטל. ושאין יודע בטיב עבודת כוכבים ומשמשים אינו מבטל. גרסינן בפרק השוכר את הפועל (דף סד:) גר תושב מהו שיבטל עבודת כוכבים. (מסתברא) דפלח מבטל דלא פלח לא מבטל או דלמא כל דבר מיניה מבטל והאי בר מיניה הוא. ופשט רב נחמן מסתברא (דבר מיניה) מבטל דלא (בר מיניה) לא מבטל:

הלכה ה

א תנן התם דמות צורות לבנות היו לו לר"ג בעלייתו בטבלא ובכותל שבהן מראה את ההדיוטות כזה ראית או כזה ראית. ומי שרי והכתיב לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני במרום כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות. שאני ר"ג דאחרים עשו לו. כלומר קנאן מן העובד כוכבים עשוי. והאמר ליה שמואל לרב יהודה סמי עיניה דדין. התם בטבעת שחותמה בולט ומשום חשדא. כדתניא טבעת שחותמה בולט אסור להניחה ומותר לחתום בה. חותמה שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה. האי חותם מיירי בחמה ולבנה כוכבים ומזלות ופרצוף אדם שאסור לעשותן. וגם לשהותן אם עשאן עובד כוכבים משום חשדא. וצורת דרקון מותר לעשותה ואסור לשהותה והאי דאסרינן צורת אדם ודרקון דוקא בגולם שלם. אבל צורת הראש בלא גוף שלם מותר ולא תעשון אותי דרשינן. וגם חשדא ליכא אם אין כל הדמות שלם. ומי חיישינן לחשדא והא ההוא בי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא דאוקי בה עובד כוכבים אנדרטא והוו עיילי בה אבוה דשמואל ולוי ומצלו בה ולא חיישי לחשדא. דרבים שאני. והא ר"ג דיחיד הוה. תימה אמאי לא משני דצורת לבנה לא היתה בולטת. וריב"א ור"ת ז"ל היו אומרים דבחמה ולבנה כוכבים ומזלות אין חילוק בהן בין בולטין לשוקעין. כי נראין בעינינו כשוקעין ברקיע. ואין חלוק בין בולטין לשוקעין אלא בצורות ובפרצופות. כיון דנשיא הוה הא

שכיחי רבים גביה. ואיבעית אימא דפרקים הוה. ואין אסור אלא דמות שלם. ואיבעית אימא להתלמד עבד דכתיב לא תלמד לעשות אבל אתם למד להבין ולהורות: תניא אידך לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני במרום כגון חיות ואופנים ושרפים וכרובים ומלאכי השרת. תניא (אידך) כל הפרצופין מותרין חוץ מפרצוף אדם. אמר רב הונא בריה דרב יהושע מפירקיה דאביי שמיע לי לא תעשון אתי קרי ביה לא תעשון אותי. ת"ר לא יעשה אדם בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם [חצר תבנית עזרה] שולחן תבנית שולחן מנורה תבנית מנורה. אבל עושה של חמשה ושל ששה ושל שמנה. אבל לא של שבעה ואפילו של שאר מיני מתכות: רשב"ג אומר על המכובדים כו'. איזו הן המכובדים ואיזו הן מבוזין. אמר רב מכובדים למעלה מן המים. מבוזין למטה מן המים ושמואל אמר אלו ואלו מבוזין הן. ואלו הן מכובדין שעל הנזמין ושעל השירין ועל הטבעות. תניא כוותיה דשמואל. מכובדין שעל השירים ועל הנזמין. ועל הטבעות. ומבוזין שעל היורות ועל הקומקומסין ועל הסדינין ועל המטבעות. אית דקרי שירים פירוש אצעדה. אבל בגדי שיראין וכל מלבושי יקר מבוזין מיקרו כיון שלובשים אותן והוי כסדינין. ואית דקרי השירים ולבושי יקר מיקרו מכובדין:

ב **מתני'** שאל פרוקלוס בן פלופוס בעכו את ר"ג כשהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמר לו כתיב בתורתכם לא ידבק בידך מאומה מן החרם מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי א"ל אין משיבין במרחץ כשיצא א"ל אני לא באתי בגבולה היא באתה בגבולי. אין אומרים נעשה מרחץ נוי? לאפרודיטי אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ ד"א אם נותנין לך כל ממון שבעולם אי אתה נכנס לבית עבודת כוכבים ערום ובעל קרי ומשתין בפניה וזו עומדת על הביב וכל העם משתינן בפניה. ולא נאמר אלהיהם אלא את שהוא נוהג בו משום אלוה אסור ושאין נוהג בו משום אלוה מותר:

ג **גמ'** והיכי עביד הכי והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא. וכ"ת בלשון חול א"ל והאמר אביי דברים של חול מותר לאומרן בלשון הקדש דברים של קדש אסור לאומרן בלשון חול. תנא כשיצא א"ל אין משיבין במרחץ:

הלכה ו

א **מתני'** העובדי כוכבים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ושעליהן אם ריס שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך. רבי יוסי הגלילי אומר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם אלהיהם על הגבעות ולא הגבעות אלהיהם. ומפני מה אשירה אסורה. מפני שיש בה תפיסת יד אדם וכל שיש בה תפיסת יד אדם אסור. אמר

ר"ע אני אהיה אובין ואדון לפניך כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נישאה ועץ רענן בידוע שיש בה עבודת כוכבים: מי שהיה כותלו סמוך לעבודת כוכבים ונפל אסור לבנותו. כיצד יעשה: כונס לתוך שלו ארבע אמות ובונה. היה שלו ושל עבודת כוכבים נדון מחצה על מחצה. אבניו ועציו ועפריו מטמאין כשרץ שנאמר שקץ תשקצנו. ר"ע אומר כנדה שנאמר תזרם כמו דוה מה נדה מטמאה במשא אף עבודת כוכבים מטמאה במשא:

ב **גמ'** והא קשביק רווחא לעבודת כוכבים. א"ר חנינא מסורא דעביד לה בית הכסא. הא בעי צניעותא בליליא. והאמר מר איזה צנוע הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום. ואע"ג דאוקימנא כדרך. מיהא צניעותא מיהא בעי. דקגדיר ליה בהיזמי והיגי א"נ עביד לה בית הכסא לתינוקות. הכניס לתוכה עבודת כוכבים והוציאה הרי זה מותר:

הלכה ז

א **מתני'** שלשה בתים הן. בית שבנאו תחילה לעבודת כוכבים הרי זה אסור. סיידו וכיידו לעבודת כוכבים נוטל מה שחידש:

ב **גמ'** אמר רב המשתחוה לבית אסרו:

ג **מתני'** שלש אבנים הן. אבן שחצבו מתחלה לדימוס הרי זו אסורה. סיידה וכיידה לעבודת כוכבים וחידש נוטל מה שחידש. העמיד עליה עבודת כוכבים וסילקם הרי זו מותרת: שלשה אשירות הן. אילן שנטעו מתחלה לשם עבודת כוכבים הרי זו אסורה. גדעו ופסלו לשם עבודת כוכבים והחליף נוטל מה שהחליף. העמיד תחתיו עבודת כוכבים ונטלה הרי זה מותר. איזהו אשירה כל שתחתיה עבודת כוכבים רבי שמעון אומר כל שעובדין אותה. מעשה בצידן באילן שהיו עובדין אותו והיה תחתיו גל אמר להו רבי יהושע בדקו את הגל. בדקו ומצאו בו צורה. אמר להן הואיל ולגל הן עובדין נתיר להם את האילן לא ישב בצלה. ואם ישב טהור. לא יעבור תחתיה ואם עבר טמא. היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה טהור:

הלכה ח

א **גמ'** איבעיא להו עבר או עובר. רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה אמר עובר תנן. ורבי יוחנן אמר עבר תנן: ול"פ הא דאיכא אורחא אחריתי. והא דליכא אורחא אחריתי. א"ל רב ששת לשמעיה כי מטית התם ארהיטני. ומסיק בדליכא אורחא אחריתי ואדם חשוב שאני:

ב **מתני'** זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים אבל לא בימות החמה. והחזירין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. ר' יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים מפני שהנבייה נושרת עליהן והוה להן לזבל:

ג **גמ'** וסבר רבי יוסי זה וזה גורם אסור והתניא רבי יוסי אומר נוטעין יחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פירי. ואין מרכיבין בכפניות של ערלה. ואמר רב יהודה אמר רב מודה רבי יוסי שאם נטע והבריך והרכיב שמותר. אלמא לרבי יוסי זה וזה גורם מותר. ואסיקנא רר' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי זה וזה גורם מותר לדידכו דקאמריתו זה וזה גורם אסור אף לא ירקות בימות הגשמים. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי. ההוא גינתא דאיזדבל בזבל של עבודת כוכבים שלחה רב עמרם לקמיה דרב יוסף כה"ג מאי. א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי דאמר זה וזה גורם מותר:

הלכה ט

א **מתני'** נטל הימנה עצים אסורין בהנאה. הסיק בהן את התנור חדש יותץ ישן יוצן. אפה בו את הפת אסורה בהנאה. נתערבה באחרות כולן אסורין בהנאה. ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח. אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים. פרש"י יוליך הנאת עצים שאפה בהן את הפת. ולפי פירושו אף הפת מותרת אפי' בלא נתערבה. ומתני' לא משמע כן דמשמע דר"א דדוקא אנתערבה קאי. ופר"י יוליך הנאת הפת לים המלח כי הפת כולו אסור. וכן מוכח בגמ' דקאמר לא שנו אלא פת אבל חבית לא דלפי' רש"י ה"ל למימר לא שנו אלא עצים אבל יין שנתערב בחבית לא. ונראה לי כפי' ר"י דלא הקילו חכמים להתיר את הפת בלא תערובת ע"י הולכת הנאת עצים. אבל בהא נראה לי כדפירש רש"י שאין צריך להוליך לים המלח אלא הנאת עצים. וכיון שנסתלק מכאן גוף האיסור הותר הכל. והשתא ניחא ל"ש אלא פת שנתערב יוליך הנאת איסור לים המלח אבל חבית שנתערב לא. ה"ר זרחיה הלוי כתב דלא התיר רבי אליעזר אלא בהנאה אבל באכילה לא שמעינן ליה דאמר יש פדיון. והכי משמע בגמרא דבעי למימר ל"ש אלא פת אבל חבית לא ואמר רב חסדא אפי' חבית ומשמע פת דומיא דחבית דאינה ניתרת אלא בהנאה: וה"ר יונה ז"ל כתב בשם רבני צרפת ז"ל דמותר אפילו באכילה. ולא דמי לחבית שאסור בשתיה. משום מגע עובד כוכבים. אבל פת בשביל שנאפה בדבר האסור באכילה אינה נאסרת. כדתנן במס' תרומות (פ"י מ"ד) תנור שהסיקוהו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת הפת מותרת. שאין טעם הכמון אלא ריח כמון ומשום הנאה אסרינן להאי פת וכיון שהוליך הנאה לים המלח תו לא מיתהני מעבודת כוכבים. תימה דבכל הנך

איסור תערובת דמסכת ערלה לא מישתמ' בחד מינייהו למימר יוליך הנאה לים המלח אלא רבי אליעזר הוא דאמר אהך דהכא ורשב"ם פי' דה"ה בשאר איסורין. ונראה דדוקא בעבודת כוכבים משום דתופסת דמיה וכשמוליך הנאה לים המלח נראה כמוליך גוף האיסור. וכן טבעת וכוס של עבודת כוכבים שנתערבו באחרות דבפרק התערובות (דף עד.) שרו בהולכת הנאה לים המלח. עוד י"ל דדוקא בתנור שהסיקו בעצי עבודת כוכבים ואפה את הפת. נטל הימנה כרכור וארג בו את הבגד אמרינן יוליך הנאה לים המלח. לפי שאין ממשות האיסור בעין. וההוא גברא דאיתעריב ליה חביתא כיון דאי אפשר להיות בהולכת הנאה אלא היתר הנאה למכור או ליתן לפועלים עובדי כוכבים. אבל שיהנה גופו לא דהא אסור בשתיה. ושאר הנאות שעושין מיין כגון משרה או כבוס דבר שגופו נהנה לא שכיחא הלכך שרי ע"י הולכת הנאה ומסתברא להחמיר כשינויא בתרא דטעמא דמיסתבר הוא:

ב **גמ'** אמר רב חסדא אמר רב הלכה כרבי אליעזר דאמר אם נתערבה הפת או הבגד באחרים יוליך הנאה לים המלח ומשתרו כולהו. ההוא גברא דאיתעריב ליה חביתא דסתם יינן בחמריה. אתא לקמיה דרב חסדא א"ל זיל שקיל ארבע זוזי דחמרא ושדי בנהרא ואידך תשתרי לך בהנאה. ואי הוה מצי למיזבניה בחדא זימנא בהדי הדדי הוה מוכר כולו לעובד כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו:

ג **מתני'** כיצד מבטלה. קרסם זירד. נטל ממנה מקל ושרביט ואפילו עלה הרי זה בטלה. שפאה לצורכה אסורה שלא לצורכה מותרת:

ד **גמ'** אותן שפאין מה תהא עליהן. פליגי בה רב הונא וחייא בר רב חד אמר מותרין וחד אמר אסורין תניא כמאן דאמר מותרין. עובד כוכבים ששיפה עבודת כוכבים לצורכו היא ושפאיה מותרין. לצרכה היא אסורה ושפאיה מותרין ישראל ששיפה עבודת כוכבים בין לצורכו בין לצורכה בין היא בין שפאיה אסורין. איתמר עבודת כוכבים שנשתברה מאליה אמר רב צריכה לבטל כל קיסם וקיסם. ושמואל אמר אין עבודת כוכבים צריכה ליבטל אלא דרך גדילתה. וקיימא לן הלכתא כרב באיסורי. ודווקא כשהדיוט יכול להחזירה. אבל אין הדיוט יכול להחזירה מותרין: תנו רבנן הלוקח גרוטאות מן העובד כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר. ואם משנתן מעות משך יוליך הנאה לים המלח:

ה הדרן עלך כל הצלמים

פרק ד

הלכה א

א רבי ישמעאל אומר שלש אבנים זו בצד זו בצד מרקוליס אסורות שתים מותרות. וחכמים אומרים את שנראה עמו אסורות ואת שאינן נראות עמו מותרות:

ב **גמ'** אמר רבי אבהו אמר ר' יוחנן מנין לזובח בהמה בעלת מום למרקוליס שהוא פטור. שנאמר זובח לאלהים יחרם גו' לא אסרה תורה אלא כעין פנים. פירש רשב"ם בשם רש"י כעין זביחה דפנים והוא הדין לכל שאר תקרובת דמזבח כגון קטור ונסוך. וכל העולין על המזבח כיוצא בהן מיקרו תקרובת עבודת כוכבים לענין שלא יכולים ליבטל. וכן כל מיני מאכל כגון יינות שמנים וסלתות. ושמעינן מהכא דהני נרות של שעוה שמביאין דורון לעבודת כוכבים ומדליקין בפניה משכבן הכומר (או) ומכרן או נתנן לישראל מותרות בהנאה ממ"נ. אי תקרובת עבודת כוכבים הן אפילו ביטול אין צריכין דלא הוו כעין פנים. וא"נ נוי חשבת להו שייך בהו ביטול כמו בעבודת כוכבים עצמה. וכיון שכיבן העובד כוכבים לצורך עצמו ומכרן או נתנן (לישראל) או משכנן אין לך ביטול גדול מזה. וחתיכות של שעוה נמי שנותנין לעבודת כוכבים מותרות. דאפי' נוי ליכא וכעין פנים ליכא. ואין הקדש לעבודת כוכבים ואפי' ביטול לא בעי. וככרות ששולחין דורון לישראל מותרין. שאין מקריבין לפני עבודת כוכבים אלא חוק לכומרים הן. אבל אם היו מקריבים אותן לעבודת כוכבים כעין פנים קרינא ביה דדמיא למנחת מאפה תנור. ואע"ג דליכא זריקה המשתברת וגם לא הקטירו ממנו כלום אלא נתנו לפני עבודת כוכבים לתקרובת מקרי זבחי מתים אפי' לא שייך בה זריקה המשתברת. כיון שכיוצא בו מקריבים בפנים כגון יינות שמנים וסלתות ומנחה ומאפה תנור ומים ומלח ונתנוה לפני עבודת כוכבים לתקרובת מיתסר. כדאמר לעיל (דף כט:) בשר היוצא אסור מפני שהוא כזבחי מתים אלמא מפני שהכניסוהו ונתנוהו לפני עבודת כוכבים וחזר והוציאו נקרא זבחי מתים. דאי משום דאמרינן כיון שהכניסו שחטן מתחילה לעבודת כוכבים. א"כ גם הנכנס יהא אסור. והא דבעינן זריקה המשתברת היינו בדבר שאין מקריבין ממנו בפנים כגון שבירת מקל. ומלבושיהן שלובשין הכומרים נוי שלהן היא ולא נוי עבודת כוכבים ומותרין ולא בעו ביטול: וגביע הכסף שאוחז הכומר בידו והמחתה שמקטירין בה משמשי עבודת כוכבים הן ובעו ביטול. ואם מכרן העובד כוכבים או משכנן לישראל לא בטילי. כרבנן דפליגי עליה דרבי דתנן מכרה או משכנה ר' אומר בטיל וחכ"א לא בטיל. וכן נויי ומשמשי עבודת כוכבים:

ג **מתני'** מצא בראשו מעות כסות וכלים הרי אלו מותרין. פרכילי ענבים ועטרות של שבולים יינות ושמנים וסלתות וכל דבר שכיוצא בהן קרב לגבי מזבח אסור: האי מעות כסות וכלים מוקי לה במונחין דרך בזיון. ואם היו מונחין דרך כבוד אסורים דדבר של נוי הן. אבל פרכילי ענבים ועטרות שבולים אע"ג דמונחין דרך בזיון אסורין. דכיון דמידי דמיכל הוא וראוי לעשות ממנו שמנים וסלתות הקריבין בפנים תלינן דלשם דורון ותקרובת הובאו שמה:

ד **גמ'** אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב מנין לתקרובת עבודת כוכבים שאין לה בטול עולמית שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אין לו ביטול לעולם אף תקרובת עבודת כוכבים אין לה ביטול לעולם. אמר רב שימי בר חייא כל שהוא לפנים מן הקלקלין אפי' מים ומלח אסור. חוץ מן הקלקלין דבר של נוי אסור. שאין של נוי מותר:

הלכה ב

א **מתני'** עבודת כוכבים שהיה לה גנה או מרחץ נהנין ממנה שלא בטובה. ואין נהנין מהן בטובה. היתה שלה ושל אחרים נהנין מהן בטובה ושלא בטובה. פירש רש"י בטובה בשכר ולא נהירא לר"ת דא"כ בשכר ולא בשכר הוה ליה למימר. ולעיל בפרק כל הצלמים (דף מד:) פי' רש"י בטובה שמחזיק טובה לכומרים. ונראה שמותר לטחון ולאפות בתנור וריחים של כומרים שעושין בשכר ואין מחזיקין להן טובה. ועוד נראה דאפילו בשכר מותר כיון שאין התנור וריחים עומדים בחצר עבודת כוכבים. כי ההיא דמרחץ של אפרודיטי. ולא דמי ליריד של עובד כוכבים דאסור לתת מכס לעבודת כוכבים. דהתם מיירי שהמכס הוא לצורך עבודת כוכבים ונויה ותקרובתה. אבל האידנא אינו אלא חוק הכומרים והנאתן ואין עושין מהן צרכי עבודת כוכבים. כההיא דאמר בשילהי בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד:) הני קווקי ודימונקי היכי יהבינן להו אלא הנאת עצמו שאני. וברושלמי דפירקין גרסינן וכן בתוספתא חלילין של עבודת כוכבים אסור לספוד בהן חנויות של עבודת כוכבים אסור לשכור מהן. ואם היו מעלין שכר למדינה מותר לשכור מהן אע"פ שהן עושין לצורך עבודת כוכבים. גבאין של עבודת כוכבים אסור ליתן להם: [ואם היו מעלין שכר למדינה אע"פ שגובין לאלילים מותר ליתן להם]:

ב **גמ'** אמר אביי בטובה בטובת כומרים. שלא בטובה שלא בטובת כומרים. לאפוקי בטובת עובדיה דשרי: איכא דמתני לה אסיפא. היה שלה ושל אחרים נהנין ממנו בטובה ושלא בטובה. אמר אביי בטובה בטובת אחרים. שלא בטובה שלא בטובת כומרים. מאן

דמתני לה אסיפא כ"ש אירשא ומאן דמתני לה אירשא אבל אסיפא כיון דאיכא אחרים בהדה אפי' בטובת כומרים שרי:

ג **מתני'** עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה /מיד ושל ישראל עד שתיעבד. עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חבירו. וישראל אין מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים. המבטל עבודת כוכבים ביטל משמשיה ביטל משמשים. הן מותרין והיא אסורה: כיצד מבטלה. קוטע ראש אזנה ראש חוטמה ראש אצבעה. פחסה אע"פ שלא חסרה בטלה. רקק בפניה השתין בפניה גררה בטיט זרק בה את הצואה הרי זו אינה בטילה. מכרה או משכנה רבי אומר בטל וחכ"א לא בטל:

ד **גמ'** וכי מאחר שלא חסרה אמאי בטלה. א"ר זירא שפיחסה בפניה. מכרה או משכנה וכו' זעירי א"ר חנינא ור' ירמיה בר אבא אמר רב חד אמר מחלוקת בצורף עובד כוכבים אבל בצורף ישראל ד"ה בטל. וחד אמר אפי' בצורף ישראל מחלוקת. וקיימא לן לחומרא:

ה **מתני'** עבודת כוכבים שהניחוה עובדיה בשעת שלום מותרת. בשעת מלחמה אסורה. בימוסיאות של מלכים הרי אלו מותרין מפני שמעמידין אותה בשעה שהמלכים עוברים: שאלו את הזקנים ברומי אם אין רצונו בעבודת כוכבים מפני מה אינו מבטלה אמר להן אם לדבר שאין לעולם צורך בו היו עובדין היה מבטלו. הרי הן עובדין לחמה ולבנה כוכבים ומזלות יאבד עולמו מפני השוטים. אמרו לו א"כ יאבד דבר שאין לעולם צורך בו. ויקיים דבר שיש לעולם צורך בו אמר להם אף אנו מחזיקין ידי עובדיהן. שיאמרו תדעון שהן אלהות שהרי לא בטלן:

הלכה ג

א לוקחין גת בעוטה מן העובדי כוכבים. אע"פ שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח. אינו נעשה יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר. פי' רש"י אם נגע עובד כוכבים למה שירד בבור נאסר מה שבבור. ורשב"ם פי' אף בלא מגע עובד כוכבים נאסר היין מכח העובד כוכבים שדורך בגת ונמשך היין לבור מכחו כדאמר לקמן פרק בתרא (דף עב:) כחו של עובד כוכבים בכוונה הא דנפק לבראי גזרו ביה רבנן:

ב **גמ'** אמר רב הונא יין כיון שהתחיל לימשך נעשה יין נסך. פי' רש"י שהגת עשויה במדרון ומשעה שנמשך מצד העליון לצד התחתון קרוי יין רצונו לומר אם פנה החרצנים והזגין והבדילם מן היין והיין לבדו נמשך מצד העליון לצד התחתון ונשאר עומד היין בפני עצמו אז מקרי המשכה ונאסר במגע עובד כוכבים כל מה שבגת אף אם נגע בחרצנים וזגין. תנן לוקחין גת בעוטה מן העובד כוכבים אע"פ שנוטל בידו ונותן לתפוח. וכשמאסף החרצנים והזגין ונותנן לתפוח נשאר היין לבדו ונמשך לצד התחתון. ומשני

בגת פקוקה ומליאה יוכיון? שהגת מליאה אי אפשר לפנות ולהבדיל כל החרצנים מן היין אלא מן העליונים הוא נוטל ונותן לתפוח ונשארו הרבה חרצנים וזגין עם היין ואין כאן המשכה. וכן כשדורכין בגיגית אין כאן המשכה. אבל אם פינה החרצנים וזגין לצד אחד כדי שימשך היין לצד אחר הוי המשכה. וכל שכן אם הוציא יין מן הגיגית דרך ברזא דהוי המשכה. וכן אם מלא כוסו יין מן הגיגית אפי' ישראל אם כיון לשלותו מן החרצנים ומן הזגין יש לחוש לו להמשכה. אבל אם לקח יין וחרצנים ביחד אפי' עובד כוכבים ושתה ממנו והחזיר המותר אין כאן המשכה. וגיגיות המליאות ענבים ועומדים בבית העובד כוכבים יש לחוש שמא המשיך העובד כוכבים קצת מהם וחזר ומלאם. ואם העלים ישראל עיניו מהן אחר הבציר אסור ליקח מן היין אם לא שחתם הגיגית. וכן משמע בירושלמי דקאמר על מתני' דלוקחין גת בעוטה תני רבי יוחנן והוא שלא העלים ישראל עיניו ממנו. ותו קאמר התם דורכין עם העובד כוכבים ומסייעין אותו עד שיתעלם מעיניהן נתעלם מעיניהן נעשה יין נסך. וגם למשנה ראשונה יש לחוש שמא מחזיר גרגותני לגת. ומיהו איסור אין ללמוד משם דשמא בגת בעוטה יש להחמיר לפי שהיא דרוכה הרבה ועומדת לימשך. אבל בגיגית שלא נדרך היין אפשר דלא חיישינן להמשכה. ומיהו נכון להחמיר כיון דבדבר קל יכול לעשות דבר שנקרא המשכה. ואף למשנה אחרונה מותר לדרוך עם העובד כוכבים בגת פקוקה ומליאה. ור"ת היה אוסר. כי אולי אסרו לפי המשנה אחרונה כל דריכה עם העובד כוכבים אפילו בגת פקוקה ומליאה. כי יש לחוש קודם המשכה אטו לאחר המשכה. אע"ג דלא גזרינן לקמן (דף נו:) ציור לידיה אטו לא צייר לידיה. התם מינכר מילתא כיון דצייר לידיה אבל הכא כיון דבהמשכה כל דהו נעשה יין נסך א"א ליזהר. ור"ת ז"ל פי' להתחיל לימשך היינו שהתחיל לקלח היין מן הגת. אבל על הגת לא שייך המשכה ולישנא דהמשכה משמע כפי' רש"י. דלשון המשכה בכל מקום הוא משקין הנגררין ארצה ממקום מדרון. כענין ששנינו (מקוואות פ"ה מ"ג) מעין שהוא מושך כנדל וריבה עליו להמשיך. וכן (תמורה יב.) שאיבה שהמשיך וכן זיתים שמשך מהן (שבת קמג:) שמן וענבים שמשך מהן יין. אבל דבר היורד מלמעלה למטה שייך ביה לשון קלוח כדאיתא לעיל בפ"ק (דף יב.) פרצופות המקלחים מים. וכן היו מקלחין בתוך המים (מקוואות פ"ד מ"ד) או ה"ל למימר לישנא דמתני' משהתחיל לירד. ועוד פקוקה ומליאה לא משמע כפי' ר"ת ובתוספתא משמע נמי כפי' רש"י דעל הגת שייך המשכה. דתניא בתוספתא הלוקח עביט של ענבים מן העובד כוכבים ומצא תחתיו גממיות מותר בצדן אסור. וגרסינן בירושלמי עד כאן כשהיה היין וענבים כאחת ונותן לתוך התפוח. היה נותן אלו לעצמן ואלו לעצמן [אפי'

כן] מותר. גממיות מתחת האשכלות מותרות. שבצדיהן הן אסורות. ר' יוסי בר בון בשם ר' יוחנן אמר הן עצמן נעשו יין נסך. פי' אפי' שתחת האשכלות כיון שנוטל האשכלות בידו ונותן לתפוח ונשאר היין בעצמו. ואע"פ שמעורב בו גרעינין וענבים שנשרו מן האשכלות. הלכך פי' רש"י עיקר דבכל ענין דהוא פריש היין מן הזגין מיקרי המשכה. ואם נתן סל לתוך הגיגית כדי לשלות ממנו יין צלול הוי המשכה לכל הענבים שבגיגית: ת"ש ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר. אמר רב הונא לא קשיא כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה. דתניא בראשונה היו אומרים דורכין עם העובד כוכבים בגת ולא חיישינן להרב הונא. חזרו לומר אין דורכין עם העובד כוכבים בגת משום דרב הונא. וכן הלכתא: ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר א"ר הונא לא שנו אלא שלא החזיר גרגותני לגת. אבל החזיר גרגותני לגת אסור. ואע"ג דרב הונא קאמר כיון שהתחיל לימשך נעשה יין וא"כ אפי' בלא החזיר גרגותני הגת שהעובד כוכבים דורך בה אסורה. רב הונא דהכא אמשנה ראשונה אמר למילתיה ואשמעינן אע"ג דאין על מה שבגת תורת יין ליאסר במגע עובד כוכבים מ"מ נאסר הוא בתערובת. ונ"מ למשנה אחרונה בגת פקוקה ומליאה ועוד נראה דרב הונא דהכא קאי שפיר אמשנה אחרונה ולא נאסר יין שבגת בהמשכה שנמשכו ענבים ויין ביחד לגרגותני ומשם היין לבדו לבור. כי הדבר דומה ללוקח ענבים ויין ביחד מן הגת ונתנו למקום אחד ומשם נמשך היין מן הענבים. דדבר ברור הוא שאין מה שבגת נקרא יין בשביל שנמשך יין מאותו מקום. והשתא הויא מילתיה דרב הונא כפשטא דיין שבגיגית ושבגרגותני נאסר במגע עובד כוכבים כי התחילו לימשך אז משום כח העובד כוכבים לפי' רשב"ם. וסבר רב הונא דנצוק אינו חבור. ובשביל שנאמרו דברי רב הונא בבית המדרש אחר שלמדו אותה משנה דירד לבור טעה השומע בדבריו דאמשנה ראשונה אמרה. וקאמר ש"מ דנצוק חבור ולפי דבריו השיבו לו. וניחא השתא לפסק ר"ת דרב הונא חזר בו וסובר דנצוק אינו חבור:

הלכה ד

גרגותני [גופא] במאי מיתסרא בנצוק ש"מ נצוק חבור כדתני רבי חייא שפחסתו צלוחיתו הכא נמי שפחסתו בורו. וא"ת למאי דסליק אדעתיה דמשום דנצוק מיתסרא גרגותני א"כ מה שבגת יאסר משום נצוק וכתבו רשב"ם וריב"ן בשם רש"י דיש ללמוד מכאן דאף לדברי האומר נצוק חבור. נצוק בר נצוק לא הוי חבור והכא הוה נצוק בר נצוק כי ניקבי הגרגותני דקין ועומדין מן הצד ומגת לגרגותני איכא חד נצוק. ומגרגותני לבור איכא נצוק שני. ואם כן אם הריק עובד כוכבים יין מקנקן לכוס נאסר יין שבכוס משום

כחו של עובד כוכבים. דמאי דנפק לבראי גזרו ביה רבנן (לקמן דף עב:) והיין שבקנקן נאסר משום נצוק. ואם אח"כ משך ישראל יין מן החבית לקנקן היין שבחבית מותר דהוה ליה נצוק בר נצוק. וה"ר יצחק בר"מ דחה ראיה זה. דאפשר דנצוק בר נצוק חבור ומה שיין שבגת מותר לפי שאין תורת יין עליו. וכמו שאינו נאסר במגע עובד כוכבים כך אינו נאסר על ידי נצוק. ומיהו טיפת הגרגותני אוסרתו. דטעם אחד להן ומין במינו הוי. וא"ת א"כ גם מה שבגרגותני לא הוי יין לפי משנה ראשונה דאין יין עד שירד לבור. כי היין והחרצנים יורדין בתערובת לגרגותני ולמה נאסר. ויש לומר דהיין שבשולי הגרגותני הוי בכלל מה שבבור ונאסר מטעם נצוק ודוחק הוא דהוי כמו גממיות שתחת העביט. ולפי מה שכתבתי בשם רש"י צ"ל דאע"ג דיין שבגת ושבגרגותני לא חשיב יין ליאסר במגע העובד כוכבים. מיהו ע"י נצוק מיתסר דהוי כאילו נתערב יין שבבור ליין שבגת ושבגרגותני ולפרשב"ם שפי' המשנה כפשטה דלא איירי במגע עובד כוכבים אלא היין שבבור נאסר משום כח העובד כוכבים הדורך בגת. צריכין אנו לומר דיין שבשולי הגרגותני אינו חשוב יין. דאי חשוב יין הוה נאסר משום כח העובד כוכבים כמו היין שבבור. ולא הוה צריכנא לטעמא דנצוק נמצא שאנו צריכין לומר דנצוק בר נצוק לא הוי חבור:

הלכה ה

ההוא עובדא דהוה בבירם דהוי סליק עובדי כוכבים בדיקולי לאיתויי לוליבא. בהדי דקנחית נגע ברישא דלוליבא בחמרא בלא כוונה שרייה רב לזבוני לעובדי כוכבים. א"ל רב כהנא ורב אסי והא מר הוא דאמר תינוק בן יומו עושה יין נסך. אמר להו אימור דאמר אנא בשתיה בהנאה מי אמרינן. ה"ג רש"י ונגע ברישא דלוליבא בחמרא והוה ליה מגע עובד כוכבים ע"י דבר אחר שלא בכוונה. ומסקינן דאסור בשתיה. וקשה לר"ת היכי מדמי מגע של גוף התינוק למגע עובד כוכבים ע"י דבר אחר ומיהו הא לא קשה כולי האי דרש"י חשיב הא מגע עובד כוכבים ע"י דבר אחר כמו מגע עובד כוכבים קטן בגופו. אבל הא קשה היכי סלקא דעתייהו דרב כהנא ורב אסי דרב יאסור בהנאה מגע עובד כוכבים ע"י ד"א שלא בכוונה. מי עדיף ממדדו בקנה דקתני במתני' ימכר אע"פ שכוון העובד כוכבים ליגע אלא שלצורך המדידה נגע וכל שכן היכא שלא כוון כלל ליגע. ואפי' ר' נתן לא אסר בהנאה אלא במדדו ביד דכוון ליגע אבל נגע בו בלוליבא לא עדיף ממדדו ברגל. או דריסת העובד כוכבים ברגל דאמר דלר' נתן שרי בהנאה ועוד קשה מדאמר לקמן (דף ס:) איתיביה רבינא לרב אשי נטל את החבית וזרקו בחמתו לבור זה היה מעשה בבית שאן והתירו. בחמתו אין שלא בחמתו לא. התם דקאזיל מיניה ומיניה פי' שנגע עובד

כוכבים עד שנפל לבור ושלא בחמתו חיישינן שמא נגע ביין ונסכו. אבל בחמתו לא חיישינן שמא נגע ביין. ואע"פ שנוגע ביין ע"י החבית הוי מגע עובד כוכבים שלא בכוונה ע"י ד"א ושרי בשתיה. אי נמי שלא בחמתו הוי מגע עובד כוכבים בכוונה ע"י ד"א ואסור בהנאה. דלא שרו רבנן מדדו בקנה בהנאה אלא משום דכוון למדידה. אבל אם לא כוון למדידה אסור להושיט בו ידו. ועוד קשה דלקמן גרסינן בכל הספרים אמר רב הלכה כרבן שמעון אלמא בכוונת ניסוך על ידי דבר אחר מתיר רב בשתיה והכא קאסר שלא בכוונת מגע. לכך נראה לר"ת גירסת רבינו חננאל וה"ג רב אלפס דלא גרסינן ברישא דלוליבא. אלא נגע בחמרא דה"ל מגע עובדי כוכבים בגופו שלא בכוונה. אבל מגע על ידי דבר אחר שלא בכוונה שרי אפילו בשתיה. והא דאמר לקמן בעובדא דר' יוחנן בן ארזא והא קנגע ביה בנטלא וה"ל מגע עובד כוכבים שלא בכוונה. ה"פ והא קנגע ביה בחמרא כשהוא שואב בנטלא שהמוזג כלי מלא ומושיטו לחבית נוגע ביין שבכלי. מיהו קשה למה הוצרך הספר להזכיר לצורך מה עלה לדקל אם לא שאירע המעשה כך שנגע בלוליבא בחמרא. אמנם בראיות גדולות יש לקיים גירסת הגדולים. ואפשר מי ששאל השאלה בבית המדרש סיפר המעשה כמו שהיה. וכן נכתב בספר. ומחמת שראו כתוב לאיתויי לוליבא דדיקלא חשבו לומר בודאי בלוליבא נגע בחמרא ולכך נכתב והגיהו ונגע בלוליבא בחמרא:

הלכה ו

אמר ר' נחמן אמר שמואל הלוקח עבדים מן השוק אע"פ שמלו וטבלו עושין יין נסך עד שישתקע שם עבודת כוכבים מפיהם. ועד כמה אמר ריב"ל עד שנים עשר חדש. אותיביה רבה הלוקח עבדים מן השוק ומלו ולא טבלו וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו רוקן ומדרסן בשוק טמא ואמרי לה טהור יינן גדולים עושין יין נסך קטנים אין עושין יין נסך (מלו וטבלו אין עושין יין נסך) קתני מיהא מלו ולא טבלו עושין יין נסך. הא מלו וטבלו אין עושין יין נסך תרגמא אבני שפחות. והא וכן קתני. כי קתני וכן ארוקן ומדרסן. הניחא למ"ד רוקן ומדרסן טמא. אלא למ"ד טהור מאי איכא למימר. הכי קאמר וכן עבדים כבני השפחות מה בני השפחות גדולים עושין יין נסך קטנים אין עושין יין נסך אף עבדים גדולים עושין יין נסך קטנים אין עושין יין נסך. לאפוקי מדרב דאמר תינוק בן יומו עושה יין נסך קמ"ל דלא. והשתא פליגי רב ושמואל בתרתי. ושמואל דאמר הלוקח עבדים מן השוק אע"פ שמלו וטבלו עושין יין נסך עד שישתקע שם עבודת כוכבים מפיהם סבר דתינוק בן יומו אינו עושה יין נסך אליבא דמאן דתני רוקן ומדרסן טהור. דא"א לו לתרץ הברייתא אלא לאפוקי מדרב. וכן רב א"א לו לתרץ הברייתא אלא לאפוקי

מדשמואל. ופר"ח ז"ל דהלכה כשמואל משום דקאי ריב"ל כוותיה והלכה כריב"ל בכ"מ אף כנגד רבי יוחנן כמו שפסק ר"ת מההיא דמגילה (דף כז.) ור"ת ז"ל פסק הלכה כרב דקי"ל הלכה כרב באיסורי וכן נהגו כל גדולי אשכנז שאין נזהרין ממגע עבדים אחר שמלו וטבלו לאלתר ומה שהביא רבינו חננאל ראיה דקאי ריב"ל כוותיה דשמואל אינו ראיה. דריב"ל לא אמרה למילתיה אדשמואל דאיהו הוה קשיש מיניה טובא ולא בא לפרש דבריו אלא אמילתא אחריתי אמרה בפרק החולץ (יבמות דף מח:) גבי הלוקח עבדים מן השוק ואינם רוצים למול שמגלגל עמהם י"ב חדש. ותלמודא קבעה הכא לפרש מילתיה דשמואל:

הלכה ז

ועוד היה אר"ת אפילו יהיה הלכה כשמואל בההיא דהלוקח עבדים אפי' הכי הלכה כרב דתינוק בן יומו עושה יין נסך. דשמואל לא פליג עליה דרב אלא להך לישנא דרוקן ומדרסן טהור. ואפשר דלא שמיע ליה לשמואל הך ברייתא או סבירא ליה כמאן דתני טמא. וכן פסק בה"ג דתינוק בן יומו עושה יין נסך. וכן כתב רשב"ם וריב"ן בשם רש"י שכתוב בתשובות הגאונים דבזמן הזה אין איסור הנאה במגע עובד כוכבים ביין של ישראל דעובדי כוכבים עכשיו אין רגילין לנסך יין לעבודת כוכבים וחשיבי לענין ניסוך כאין יודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה. והוו לה כתינוק בן יומו שעושה יין נסך לאסור בשתיה ולא בהנאה. ועל זה סומכין בהרבה מקומות ליקח יין נסך מן העובדי כוכבים בחובותיהן. וגם אם נוגע עובד כוכבים ביינו של ישראל מוכרו לעובד כוכבים ואין נראה לר"י דהא דתינוק בן יומו אין עושה יין נסך לאסור בהנאה לרב לא הוי טעמא משום דאין יודע בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה. דא"כ היה לו להתירו אפילו בשתיה. כדשרי בברייתא בני השפחות. אלא טעמו משום דאין מתכוין למגע. דהא מדמי לה לעיל לנוגע בחמרא שלא בכוונה. וא"כ עובדי כוכבים בזמן הזה יאסרו בהנאה דהא מכווני למגע וקיימא לן לפי האמת דחמור כוונת מגע בלא כוונת ניסוך מהיכא דליכא כוונה כלל. דנגע בלוליבא או בקנה שלא בכוונה מותר בשתיה. ואילו מדדו בקנה או התיז את הצירעה שמתכוין למגע ולא לנסך אסור בשתיה. וה"ה לענין היתר הנאה יש לחלק בין מתכוין למגע בלא ניסוך ובין לא כיון למגע ואין נראה לחלק ולומר דודאי יש לאסור במדדו בקנה אע"פ שלא נתכוין לנסך הואיל ויכול לבא לידי ניסוך. אבל עובדי כוכבים בזמן הזה אין יכול לבוא לידי ניסוך כלל. דאשינויי דחיקי לא נסמוך להתיר מגע עובד כוכבים בהנאה. ומתוך הלכה לא מצינו היתר הנאה במגע עובד כוכבים אלא כמו רב אשי לקמן דשרי למישקל דמי מההוא עובד כוכבים דנסכיה. או ימכרנו אותו העובד

כוכבים לעובד כוכבים אחר כאילו היה היין שלו ומוכרו לצורך עצמו. ואפשר אותם שנהגו היתר הנאה במגע עובד כוכבים סמכו על זה דקי"ל כרבנן דרבי נתן דאמרי מדדו בין ביד בין ברגל ימכר. ועובדי כוכבים בזמן הזה כל נגיעתן הויא כנגיעת מדידה. ועוד דנגיעתן אינה יכולה לבוא לידי ניסוך. מיהו לכאורה משמע דהלכה כרבי נתן דהא לקמן גבי אתרוגא דנפל לחביתא דחמרא דקאמר נקטו לידיה דחייש שמא ישכשך בהוצאת ידו אע"פ שלא היה מכוין אלא להוצאת האתרוג. וי"ל דאתיא אפי' כרבנן דמודד טרוד יותר במדידה ממה שטרוד להוצאת האתרוג ועי"ל דאע"ג דאסרה בהוצאת האתרוג אי לא נקטוה לידיה. מ"מ יש להתיר בעובדי כוכבים בזמן הזה כיון שאינם מכוונין לשכשוך כלל ועוד כוון דאין עובדי כוכבים מנסכים בזמן הזה כלל יש להתיר. מידי דהוה אגילוי שאין אנו מקפידין עליו כיון שאין נחשים מצוין בינינו. ואע"ג דלאו ראיה גמורה היא דניסוך הוי דבר שבמנין וצריך מנין אחר להתירו אע"פ שבטל הטעם. ולא דמי לגילוי שלא נאסר אלא מחמת סכנה ובמקום דליכא סכנה לא גזור. ובכמה דברים אין אנו נזהרין משום שנאמר שומר פתאים ה'. מ"מ יש להביא ראיה להתיר מהא דאמר פ"ב (דף סה.) רב יהודה שדר קרבנא לאבודרינא ביום אידם. וכן רבא לבר שישך משום דקים להו בגווייהו דלא פלחו לעבודת כוכבים ולא אזלו ומודו. ואמאי והא לא מפלגינן לעיל בריש מכילתין בשום עובדי כוכבים והוי דבר שבמנין. אלא ש"מ דמתחילה לא גזרו אלא על אותן דפלחי לעבודת כוכבים. וכן נמי י"ל ביין נסך שלא גזרו אלא על אותן המנסכין. ומיהו טעמים הללו מספיקין למגע עובד כוכבים ביינו של ישראל. אבל סתם יינן שאסרו בהנאה משום בנותיהן אין שום טעם להתירו. ומיהו י"ל שמתחילה לא היו אוסרין סתם יינן אלא בשתיה. מידי דהוה אשמן ופת ושלקות. אלא משום שהיו רגילין לנסך אסרוהו בהנאה כיון שנתנסך לעבודת כוכבים והאידנא שאין מנסכין דין הוא שנעשה יין כשמן ושלקות. ומ"מ ראיה ברורה אין לנו להתירו בהנאה. והנח להן לישראל שהן שוגגין ואל יהו מזידין:

הלכה ח

ההוא עובדא דהוה במחוזא. על עובד כוכבים לחנותא אמר להן אית לכו חמרא לזבוני אמרו ליה לא. הוה יתיב חמרא בדוולא שדא ביה ידיה ושיכשך ביה אמר האי לאו חמרא הוא. שקליה מריה בריתחיה ושדיוה לדנא. שרייה רבא לזבוני לעובדי כוכבים. אף יין המשוכשך משום דשכשוך גרוע הוא דלא נתכוין אלא לידע אם הוא יין והוי כמו מדדו ביד דימכר. איפליג עליה רב הונא בר חיננא ורב הונא בריה דרב נחמן ואסרי: איקלע רב נחמן למחוזא על רבא לגביה א"ל כהאי גוונא מאי. אמר ליה אסור ואפילו

בהנאה. א"ל והא את הוא דאמרת וכי שיכשך עושה יין נסך. א"ל אימור דאמרי אנא לבר מדמי דההוא חמרא. אבל דמי דההוא חמרא מי אמרי. וקיימא לן כרב נחמן דתניא כוותיה דתניא אגרדמים עובד כוכבים שקדח במניקת והעלה יין לפיו או שטעם מן הכוס והחזירו לחבית זה היה מעשה ואסרו. וממאי דהאי אסרוד הנאה הוא. מדלא קתני ימכר כדקתני סיפא. דקתני סיפא חרם עובד כוכבים שהושיט ידו לחבית של יין וסבור של שמן הוא ונמצא של יין זה היה מעשה ואמרו ימכר. והשתא איתותב רבא מהך דאגרדמים דהוי' נמי שכשוך גרוע שלא כיון אלא לטעום יין ואסרו בהנאה. ותרוייהו עדיפי ממדדו ביד דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שלא כיון אלא למדידה להנאתו של בעל יין ולא לאוסרו עליו. אבל בהאי עובדא ניכר מתוך מעשיו שכעס העובדי כוכבים לפי שכחדו ממנו היין ונתכוין לאוסרו כדי שימכרנו לו. וכן באגרדמים דרכן לנסך מה שהן שותין ואין בעל היין מפסיד בכך אם ניסך מה ששתה. ור"י פירש דשרייה רבא לזבוני יין המשוכשך לעבודת כוכבים לפי שנתערב בדנא ונתבטל שם. ולא דמי לסתם יינן שאסר רשב"ג לכל הפחות דמי היין המעורב (לקמן דף עד.) דסתם יינן חמיר טפי ואינו בטל בתערובתו. והחולקין עליו דימו אותו לסתם יינן ואיתותב מההיא דאגרדמים שחזרת הטיפה אוסרת כל החבית. כדתניא בתוספתא אגרדמים עובד כוכבים שטעם מן הכוס והחזיר לחבית או קדח במניקת ונפלה ממנו טיפה כל דהו אסור. שטיפת היין אסורה. ואוסרת בכל שהוא. והשתא לא דמי להההוא דמדדו ביד כלל. דהכא לא איירי אלא בתערובת ומחמת שהאיסור קל רצה לבטלו: ירושלמי עובד כוכבים מהו שיעשה בפיו יין נסך. רבי אדא בשם ר' זעירא אין העובד כוכבים עושה בפיו יין נסך. רבי נחמיה בשם ר' אבהו העובד כוכבים עושה בפיו יין נסך. וכן תניא גרדמים שטעם מן הכוס או מן המניקית והחזיר לחבית אסור. על דעתיה דרבי אדא בשם רבי זירא והוא שהחזירה העובד כוכבים. ועל דעתיה דר' ירמיה בשם ר' אבהו ואפי' החזיר ישראל ולפי התוספתא דקתני במניקית ונפלה ממנו טיפה כל שהוא אסור שטיפת היין אסורה ואוסרת בכל שהוא. משמע שהעובד כוכבים עושה בפיו יין נסך. וכן עמא דבר: רבי יוחנן בן ארזא ורבי יוסי בר נהוראי הוי יתבי וקא שתו חמרא. אתא ההוא גברא א"ל תא ואשקיין. לבתר דרמא לכסא איגלאי מילתא דעובד כוכבים הוה. חד אסר אפילו בהנאה. וחד שרי אפי' בשתיה. אמר רבי יהושע בן לוי מאן דאסר שפיר אסר ומאן דשרי שפיר שרי. מאן דאסר אמר לך מימר אמר האי עובד כוכבים ס"ד דרבנן כי הני שיכרא קא שתו וידע שיין היה ונגע ביה ונסכיה. ואע"ג דאוקימנא באוריק ארוקי ולא נגע ביין מ"מ כיון שהיו סבורין שהוא ישראל לא נזהרו בנגיעתו והוא כיון לנסך ונגע בו. ומאן דשרי אמר לך מימר אמר

האי עובדי כוכבים ס"ד דרבנן כי הני חמרא קא שתו ואמרו לדידי אשקיין אלא ודאי שיכרא שתו. והא קחזי ליה. בליליא. והא קא מורח ליה. בחדתא. והא קנגע בנטלא. לא צריכא דקמוריק אורוקי וכחו שלא בכוונה לא גזרו רבנן: אמר רבי יוסי אמר רבי יוחנן יין שמזגו עובד כוכבים אסור משום לך לך אמרי לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב. בעו מיניה מרב הונא עובד כוכבים מהו שיוליך ענבים לגת. לזורקו בגת בעוטה שהתחיל היין לימשך. ומבעיא ליה אי אסור מידי דהוה איין שמזגו עובדי כוכבים שזורק מים ליין אסור דלמא נגע וכן הכא נמי. או דלמא לא דמי דהתם מדקדק העובדי כוכבים למוזגו כראוי בצמצום וחיישינן אגב טירדא דלמא נגע. א"ל אסור. ואף על גב דשרינן זריקה (לקמן דף ס:) הכא דמי קצת למזיגה הלכך אסור לכתחילה ובדיעבד שרי והוא הדין נמי אם שפך עובד כוכבים מים לתוך יין ולא כיון למזיגא שרי. דדוקא במזיגה אסרו משום לך לך דקרוב ליגע. אבל בשאר זריקות לא אסרו חכמים. ואף אם קלוח של מים יורד מיד העובד כוכבים לתוך היין מותר. דאפילו למאן דאמר נצוק חיבור. ה"מ חיבור יין ביין. אבל חיבור מים ביין לא אמרו. והביא הרמב"ן ז"ל סעד לזה מן הירושלמי רבי ירמיה בשם רבי חייא בר אבא יין שמזוג בחמין אסור בצונן מותר. יבא עלי שלא עשיתי מימי. ר' יוסי אזל לצור חמא שתון חמר וחמין וארמאי מוזג. אמר לון מאן שרי לכון. והיינו טעמא לפי שלא היו רגילין למזוג אלא בחמין לכך היו מתירין במזיגת צונן לפי שאין זה דרך מזיגה וכ"ש אם זרק מים ליין שלא לשם מזיגה. ולפי מנהגינו אין חילוק בין חמין לצונן:

הלכה ט

ריש לקיש איקלע לבצרה חזא ישראל דאכלי פירות דלא מיעשרן ואסיר להו. חזא מיא דסגדי להו עובדי כוכבים ושתו ישראל מיניה ואסיר להו. אתא לקמיה דר' יוחנן א"ל אדמקטורך עלך זיל הדר. בצר לאו היינו בצרה ומים של רבים אינן נאסרין. משמע הכא דחוצה לארץ פטורה מן המעשר. וכן בפ"ק דחולין (דף ו:) גבי ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן והתיר רבי כל בית שאן על ידו. ובכמה מקומות בתלמוד מוכיח דבחו"ל חייבין בתרומות ובמעשרות בפ' עד כמה בבכורות (דף כז.) ובפ"ק די"ט (דף ט.) דקאמר תרומת חו"ל אוכל והולך ואחר כך מפריש. וכן רבה מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו ובפרק בנות כותים (נדה דף לב.) עובדא הוה והטבילוה קודם לאמה לסוכה שמן של תרומה. ואפילו מעשר פירות וירק היו נוהגין בחו"ל. דבפרק כיצד מברכין (ברכות דף לז.) קאמר דצלף חייב במעשר חו"ל וכן במסכת י"ט (דף יב:) אושפזיכני דרב אדא ה"ל איסורייתא דחרדלא דלא מיעשרן. ותירץ ר"ת דהכא ובחולין איירי בדמאי

כדתנן במס' דמאי (פ"א מ"ג) מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי. וניחא נמי בהכי הא דקאמר בחולין ודלמא ר"מ נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר ולא משני בדלא בירך על ההפרשה. אלא שמע מינה דמאי הוה ואמר בפרק במה מדליקין (שבת דף כג.) דספק דבריהם כגון דמאי לא בעי ברכה. ומה שאין אנו מפרישין האידנא תרומות ומעשרות. אומר בשם ר"ת כי הקרקעות עכשיו משועבדים לשרים לטסקא ודינא דמלכותא הוא שאם לא יתנו הטסקא שיהו מופקעת לשרים. ואם כן אינה כשלנו ואנו כמו אריסין בעלמא. ותנן בפ' בתרא דחלה ישראל שהיו אריסין לעובדי כוכבים בסוריא ר"א מחייב פירותיהם במעשר ובשביעית ור"ג פוטר. ולא נהירא כי גם בימי חכמי התלמוד היה להן קרקעות לטסקא. כדאמר (ב"ב דף נד:) מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא אעפ"כ היו מעשרין [וכי תימא שהיו מעשרין] מאותן שאין בהן טסקא. גם האידנא יש קרקעות שאין בהן טסקא. ובירושלמי (פ"ד דחלה) קאמר רבותינו היו מפרישין בחו"ל תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים ובטלום. מאן רובים. תרגמניא. יש מפרשים גדולים חכמי ישראל באו שמה ודרשו להם שאין צריכין להפריש וי"מ הכתות שהעמידו הכותים לדרוש להם ולהחזיק דתן תקנו לתת להם מעשרות שדותיהן. ואם היו ישראל מפרישין מעשרות היו צריכין ליתן להם. ואפשר שעל זה אנו סומכין. וכל מקום שהלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג. ועוד נראה שלא נתחייבו מעולם אלא הסמוכים לארץ כגון עמון ומואב ובבל ומצרים כדמוכח במסכת ידים (פ"ד) ולפי שהיו שיירות מצויות מא"י לכך חייבים במעשר שלא יבואו להקל בפירות א"י. כמו שמצינו לענין חלה שחלקו בין מקום הסמוך לא"י ובין הרחוק כדתנן בפרק בתרא דחלה שלש ארצות לחלה וכו' חלקו כמו כן במעשר. והרחוקים כמו אלו הארצות לא נתחייבו במעשר מעולם:

הלכה י

ההוא אתרוגא דנפל לחביתא דחמרא שדא ההוא עובדי כוכבים ידיה ושקליה. אמר להו רב אשי נקטוה לידיה כי היכי דלא לישכשך ובירצוה עד דשפיא. אבל אי לא נקטוה לידיה היה אוסר היין בהנאה בהוצאת ידו אע"פ שטרוד בהוצאת האתרוג ואתיא כרבי נתן דאמר מדדו ביד אסור בהנאה א"נ אפילו כרבנן ואינו טרוד בהוצאת האתרוג כמו במדידה שהוא טרוד אף בהוצאת היד לכוין המדידה. ומה שלא אסר היין בהנאה בהכנסת היד. לפי שהיה נבהל וטרוד בהוצאת האתרוג. ור"ת פי' דבהכנסה היה סבור שהיה שמן ולא בהוצאה. כדאמרינן לעיל גבי חרס. וההיא דחרס מיירי שלא הרגיש שהיה יין. והראב"ד ז"ל כתב שאם אפילו נודע לו שהוא יין אחר שהכניס ידו ולכשידע

משך ידו והוציא מותר בהנאה. ומגע שלא בכוונה קרינא ביה כיון שבתחילת נגיעתו לא היה יודע שהוא יין ומיד שידע הוציא ידו משם מחשבתו ניכרת שלא נתכוין לנסך:

הלכה יא

אמר רב אשי האי עובד כוכבים דנסכיה לחמריה דישראל שרי למישקל דמי מההוא עובד כוכבים. מ"ט. מיקלא קלייה:

הלכה יב

ההוא חביתא דאשתקל ברזא מיניה. אידרי עובד כוכבים ואנח ידיה עלה. אמר רב פפא כל דבהדי ברזא אסור ואידך שרי. איכא דאמרי אמר רב פפא דעד ברזא אסור ואידך שרי. כתב רשב"ם בשם רש"י דוקא הניח ידו על הברזא ומנע יציאת היין. אבל הכניס אצבעו בנקב החבית הוה ליה כמו מפיה ומשוליה דטמאה כל החבית. דמה שלמעלה מאצבעו הוי משוליה ומה שלמטה הוה מפיה. וכן אם נטל הברזא מן החבית אסור כל החבית. שאי אפשר לו שלא ישכשך ואפילו בהפסד מרובה אסור כל היין בהנאה. פירש רש"י ואידך שרי בשתיה. ודבר תימה הוא דהיתר ואיסור שהם בכלי אחד דבר לח שיתערב יחד שיפרד ההיתר מן האיסור להתירו בשתיה. הלכך נראה לפרש דבהנאה קאמר אבל בשתיה ודאי אסור. והיין דעלויה ברזא אסור בהנאה דכל מאי דעלויה ברזא שסופו לצאת הוי כאילו נגע בכולו. ואם תאמר ואמאי אסרינן ליה בהנאה והלא כיון להצלת היין דטרוד ולא מנסך. מידי דהוה אמדדו ביד. ותירץ הראב"ד ז"ל שהיו שם יהודים עומדים ואי לאו דכיון לנסך אמאי קדים איהו. הרבה מצילין היו ליין חוץ ממנו. ולא נהירא לי דאימר למצוא חן או להשתכר נתכוין. וכיון דאיכא למיתלי טעמא להיתרא אמאי אסרינן ליה מספק. ולסברתו התזת צרעה וכיוצא בו צריך לומר דמיירי שאין שם ישראל. ונראה לי דמעיקרא לאו פירכא היא דאין לנו לדמות הטרדות זה לזה אלא מה שמצינו בתלמוד שזה נקרא טרדא. כי אגרדמים הטועם יין היה ראוי לקרותו טרוד כמו מדדו ביד ואף על פי כן אסור בהנאה. וכן הצלת היין דהכא אין כאן טירדא כולי האי ולא דמי למדידה. פסק רש"י דלית הלכתא כרב פפא משום דקים ליה כיחידאה ולאו ראיה דבכמה מקומות בתלמוד פוסקים האמוראים הלכה כיחיד במקום רבים. ור"ת פסק דלית הלכתא כרב פפא כי רב פפא לא היה אוסר בבת גישתא דלקמן (דף עב:) אלא עד מקום שמגיע ראש הקנה בפי חבית. ולרבא דאסר לקמן כל היין שבחבית משום דכוליה אגישתא ובת גישתא גריר הכא נמי היה אוסר כל היין שבחבית אפילו למטה מן הברזא. שכולו מתנענע לעלות ולצאת. והא נמי ליתא דאי פליג רב פפא אדרבא הלכתא כרב פפא דהוא בתראה. וכן פסק בה"ג דהלכתא כאביי דאמר ידו כידה בפרק החולץ

(יבמות דף לט.) משום דקאמר רב פפא דייקא מתניתא כוותיה דאביי אף על גב דקשיא מתה ואע"ג דאינה מיע"ל קג"ם. ורב אלפס פסק דהלכה כרב פפא וכלישנא בתרא:

הלכה יג

אמר רב פפא עובד כוכבים אדנא וישראל אכובא חמרא אסור. בפירש"י כתוב אסור בהנאה דהיינו יין שמזגו עובד כוכבים וכחו הוא ואסרינן ליה משום לך לך ולעיל פירש בעובדא דרבי יוחנן בן ארזא ודאי חמרא ונסכיה ואע"ג דמוקי לה במוריק אורוקי חיישינן דלמא נגע וניסך ואנן לא רמינן אדעתיה דבישראל הוה מחזקינן ליה אלמא דבהורקה לא אסרינן בהנאה. וכן פירש בסוף הפ' במסקנא דמילתא דכחו של עובד כוכבים דמוריק אורוקי בחבורין והכיר בו שהוא יין אסור בשתיה ומותר בהנאה. וכן משמע לקמן בפרק בתרא דבהורקה לא מיתסר בהנאה דאמר לקמן (דף עב:) גבי עובד כוכבים המערה [האי דנפק לבראי גזרו ביה רבנן ההוא] דגואי לא גזרו ביה רבנן אלמא מן התורה אינו אסור בהנאה כי מוריק אורוקי כיון דלא נגע ביין ואפילו א"ת דיין שמזגו עובד כוכבים אסור בהנאה לא דמי למוריק אורוקי דהתם הוא שופך המים לתוך היין ומה שהוא אסור בהנאה היינו טעמא דלפי שהוא צריך לצמצם מזיגתו כראוי לשתיה חיישינן דילמא נגע ומשום לך לך אסרוהו בהנאה. אבל רבינו תם פירש דלך לך ומוריק אורוקי חד טעמא הוא ולא אסרינן ליה בהנאה וכן ראיתי במקצת פרש"י שכתוב בהן אסור בשתיה דהיינו יין שמזגו עובד כוכבים ואע"ג דקאמר לעיל (דף נט.) צא והכרז על יינם משום יין נסך ולא תני טעמא לפי שאינן בני תורה ומשמע שאסור בהנאה. יש לומר דמשום קנסא שהיו רגילין בכך החמיר עליהם. מיהו תימה הוא לומר דבהורקה לא הוי יין נסך ממש לאסור בהנאה כמו בשכשוך כי עיקר ניסוך בפנים היה דרך הורקה. וכן בניסוך דעבודת כוכבים אמר בגיטין פרק הניזקין (גיטין דף נב:) גבי מנסך מדאגבהיה קנייה מתחייב בנפשו לא הוי (בה) עד שעת ניסוך אלמא עיקר ניסוך הוי בהגבהה והורקה. ושמא איכא למימר דהיינו דוקא בפני עבודת כוכבים אבל שלא בפני עבודת כוכבים אין דרך לשפוך אלא לשכשך. עובד כוכבים אכובא וישראל אדנא ומריק הישראל היין בכובא שביד העובד כוכבים שרי דעובד כוכבים לאו מידי קעביד ואי מצדד צדודי פירוש שמקרב העובדי כוכבים הכובא נגד הקלוח אסור. פירש רש"י בכובא מליאה דלמא נגע. לישנא אחרינא אפי' חסירה כיון דמקרקש בכוונה הוה ליה כחו בכוונה. ורבי יצחק ברבי מאיר ז"ל פירש דאסור לפי דכשמטין הכובא על צידה בשעת שיין מקלח בתוכה הוה ליה כנוגע בקנה דמה לי נוגע בקנה ומה לי נוגע בשולי הכובא ולפי זה אסור אפי' בהנאה כי נוגע בקנה בכוונה אסור אפילו בהנאה:

הלכה יד

אמר רב פפא עובד כוכבים דדרי זיקא וקאזיל ישראל לאחוריה מליא אסור חסירה שרי בי כובא בין מליא בין חסירה שרי לפי שאין דרך ניסוך בכך. ומכאן יש ללמוד דנוד של עור שיש בו יין שקרקש בו העובד כוכבים ואפילו הגיעו דופנותיו זה לזה אין בו חשש דאין דרך ניסוך בכך. ומכאן התיר ר"ת ברזא שהיתה רפויה בחבית ומגופה שהיתה רפויה ע"פ חבית ובא עובד כוכבים והדקה לפנים וגם בחבית שלא היו השולים מהודקים והיין יוצא ובא ישראל ונתן שם נעורת ותפשה כנגד הנקב ומנע קצת היין מלצאת ובא עובד כוכבים אומן והדקו בסכין עד שסתם הנקב. כל זה התיר שהיה מדמה כל אלו המעשים לנוד של עור דאין דרך ניסוך בכך: כובא מליאה אסירא דוקא כשנושא בידו או על כתיפו אבל כשנושא במוט בשנים מותר לפי שרחוק מן הכובא:

הלכה טו

מעצרא זיירא רב פפא שרי רב אשי ואיתימא רב שימי בר אשי אוסר. בכחו כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי בכח כחו. איכא דאמרי בכח כחו כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי בכחו והוה עובדא בכח כחו ואסר רב יעקב מנהר פקוד פסק רבינו חננאל ז"ל דהכי הלכתא דמעשה רב ובגת שלנו פסק רשב"ם בשם רש"י שיש ארבע כחות הדפין והקורה והגלגל והמקל אך לא ידע רש"י אם יש חילוק בין שתי כוחות לשלשה כחות. ונראה. דהאי דאסרינן לכח כחו דהיינו דוקא בשתייה:

הלכה טז

ההוא חבית דפקעיה לאורכה אתא ההוא עובדי כוכבים חבקה שרי רב פפא לזבוני לעובד כוכבים וה"מ דפקע לאורכה אבל לפותים אפילו בשתייה שרי מ"ט מעשה לבינה קא עביד. מכאן היה נראה לרשב"ם שאם החבית מטפטף יין דרך השולים שיכול העובד כוכבים להדק נעורת בסכין דהוי כמו לפותיה דהכא וכמעשה לבינה. מיהו אם היין שותת הרבה יש ליזהר כי אז נוגע עובדי כוכבים ביין ואם אין נוגע בידו ביין אלא בסכין כיון שאין מתכוין רק לסתום הכלי ולא ליגע ביין נראה דהוי מגע עובד כוכבים שלא בכוונה ע"י דבר אחר כמו נגע ברישא דלוליבא לפי' ר"ת:

הלכה יז

ההוא עובד כוכבים דאשכח בי מעצרתא אמר רב אשי אי איכא טופח להטפיח בעיא הדחה ובעי ניגוב ואי לא בהדחה בעלמא סגי :

הלכה יח

א **מתני'** עובד כוכבים שנמצא עומד בצד בור של יין ויש לו עליו מלוה אסור אין לו עליו מלוה מותר :

ב **גמ'** אמר שמואל והוא שיש לו (עליו) מלוה על אותו היין:

ג **מתני'** נפל לבור ועלה או מדדו בקנה והתיז את הצרעה בקנה או שהיה מטפח על פי החבית מרותחת כל אלו היה המעשים ואמרו ימכר ר' שמעון מתיר בשתיה. נטל חבית וזרקה בחמתו לבור זה היה מעשה בבית שאן והתירו והא דנקט מדדו בקנה שמעשה כך היה או בשביל ר"ש המתיר בשתייה וה"ה נמי מדדו ביד דשרי בהנאה והיינו דתניא בגמ' (דף נז.) מדדו בין ביד בין ברגל ימכר ר' נתן אומר ביד אסור ברגל מותר וכן נמי עובד כוכבים שדרך יין ברגליו כיון שטרוד בדריכה שרי בהנאה אבל נגע ברגלו (או) בכוונת מגע אסור בהנאה:

ד **גמ'** נפל לבור ועלה אמר רב פפא ל"ש אלא שעלה מת אבל אם עלה עובד כוכבים חי אסור מ"ט אמר רב פפא משום דמודי דדמי עליה כיום אידו ולכך מנסיך ליה. נטל את החבית וזרקה לבור אמר רב אשי כל שבזב טמא בעובד כוכבים עושה יין נסך כל שבזב טהור בעובד כוכבים אינו עושה יין נסך. האי כללא לא אתא למעוטי אלא בזריקה שטהור בזב ועובד כוכבים אינו עושה יין נסך. שהרי היסיטו של זב טמא ובעובד כוכבים אינו עושה יין נסך. כדאמר לעיל האי עובד כוכבים דדרי זיקא. וכן אם נגע הזב בכלי או באדם בקנה טהור דאין הזב מטמא אלא במה שנגע בגופו דכתיב והנוגע בבשר הזב ובעובד כוכבים עושה יין נסך אם נגע בקנה. וכה"ג איכא בפ"ב דב"ק (דף יז:) כל שבזב טמא בנזקין משלם נזק שלם. כל שבזב טהור בנזקין משלם תצי נזק נ"מ לעגלה המושכת בקרון. והתם אי הסיט בקנה חייב ולא אתיא לאורויי אלא חצי נזק צרורות דומיא דזריקה דהכא:

הלכה יט

א **מתני'** המטהר יינו של עובד כוכבים ונתנו ברשותו בבית שהוא פתוח לרה"ר. בעיר שיש בה עובדי כוכבים וישראל מותר. בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור עד שיהא ישראל יושב ומשמר. ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר אלא אף על פי שיוצא ונכנס מותר. רבי שמעון בן אלעזר אומר כל רשות עובד כוכבים אחת היא. המטהר יינו של עובד כוכבים ונתנו ברשותו והלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר. אבל אם רצה ישראל להוציאו אין מניחו עד שיתן לו מעותיו זה היה מעשה בבית שאן ואסרו חכמים. פרש"י הך דמטהר יינו דרישא בלא מפתח וחותם ובדכתב ליה התקבלתי כדקתני

סיפא. והיא מפרשי ליה לרישא. והקשה ר"ת מהא דפריך עלה בגמרא והאיכא רוכלין המחזירין בעיירות. וכיון שאין שם מפתח וחותם איך ידעו הרוכלין שהיין של ישראל הוא. ואמאי מירתת העובדי כוכבים מליכנס שם ולשכשך. בשלמא אם מיירי במפתח וחותם מירתת עובד כוכבים שמא יראו הרוכלין דטורח ומזויף ויבינו שהיין של ישראל הוא. וכן דיקלא דלא פסיק רישיה וכי מירתת עובד כוכבים דבשעה מועטת שהוא נוגע. ביין יעלה בראש הדקל ויראה. בשלמא לזיוף החותם צריך שהות זמן מרובה מירתת שמא בתוך כך יעלה ויראנו. ועוד דהיכי. בעי למימר תנא קמא או רבי שמעון בן אלעזר דברשות אחר מותר בלא מפתח וחותם דומיא דברשות העובד כוכבים אסור דהיינו בלא מפתח וחותם לפרש"י. וכיון דליכא מפתח וחותם ברשות עובדי כוכבים אחר אמאי שרו אמאי לא חיישינן שמא ינסכנו הנפקד. הלכך נראה לר"ת דמיירי במפתח וחותם ובדלא כתב ליה התקבלתי. ולפי שהיין של עובד כוכבים ויש לו מלוה עליו לא מירתת. הלכך בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור אפילו ע"י מפתח וחותם. כדתניא בברייתא בגמרא גבי יינו של עובד כוכבים ברשותו וישראל דר בחצר אחרת אסור אפילו מפתח וחותם בידו. וסיפא בדכתב ליה התקבלתי ומותר במפתח וחותם ואפילו בעיר שכולה עובדי כוכבים. מתוך שפירש ר"ת מתניתין במפתחות ואפ"ה בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור כיון דלא כתב ליה התקבלתי היה נמנע מלשתות היין שקונין עובדי כוכבים מישראל וחותמין אותה חותם בתוך חותם ומוליכין אותה בספינה למרחקים. כיון שהיין של עובדי כוכבים ועובר מהלך כמה ימים בלא ישראל זה אין להתירו משום שיש בו חותם בתוך חותם. דהא כיון דקי"ל כרבי אלעזר דשרי בחותם אחד אין לנו חילוק בין חותם אחד לחותם בתוך חותם לענין טרח ומזייף. כיון דאסרינן חותם אחד ה"ה חותם בתוך חותם. ושוב נהג בו היתר. דדוקא במטהר יינו של עובד כוכבים הגדל בכרמים שלו שלא טרח בו העובדי כוכבים כל כך ולא הוציא עליו יציאות אינו חושש כל כך אם ירגישו הישראל שיזייף. אבל המוליכין יין למרחקים בטורח גדול וביציאה מרובה וגם קונהו חש לטורחו ולהוצאתו ולא מזייף:

ב **גמ'** בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור. ואי איכא רוכלין המחזירין בעיירות בעיר שאין בה דלתים ובריחים שרי. אמר רב יוסף ואשפה כרה"ר דמיא. וחלון כרה"ר דמי ודיקלא כרה"ר דמי. פסיק רישיה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי. והלכתא כרבינא לקולא: ת"ר אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצירו שלעובד כוכבים ואם מלאהו יין וישראל דר באותו חצר מותר. אף על גב שאין מפתח וחותם בידו בחצר אחרת מותר והוא שמפתח וחותם בידו. וחכמים אומרים לעולם אסור עד שיהא יושב ומשמר או שיבא

ממונה שאין בא לקיצין: יין עובד כוכבים ברשותו וישראל דר באותה חצר מותר ואף על פי שאין מפתח וחותם בידו. בחצר אחרת אסור אע"פ שמפתח וחותם בידו. וקי"ל כת"ק דקאי כר' אלעזר דלא חייש לזיופא. הלכך המטהר יינו של עובד כוכבים ונותנו ברשותו. בבית שהוא פתוח לרה"ר או לאשפה או יש חלון בחצר אחרת הפתוח לרה"ר והבית שהיין בתוכו פתוח לחצר כנגד חלון או דיקלא ולא כתב לו התקבלתי. בעיר שישראל ועובדי כוכבים דרים בה מותר במפתח וחותם. דמירתת עובד כוכבים לזיופי דילמא חזי ליה ישראל. ושרי אע"פ שיש לו עליו מלוה. ואם ישראל דר באותה חצר מותר בלא מפתח וחותם. ואם אין הבית פתוח לרה"ר אפי' בעיר שישראל ועובדי כוכבים דרים בה ומפתח וחותם בידו אסור. כדקתני בברייתא יינו של עובד כוכבים ברשותו וישראל דר בחצר אחרת אע"פ שהמפתח וחותם בידו אסור לפי שאין הבית פתוח לרה"ר. ואם מניחו להוציא היין בלא מעות הרי הוא כיינו של ישראל ברשות העובד כוכבים ומותר במפתח או חותם. ואפי' בעיר שכולה עובדי כוכבים דלא חיישינן לזיופא: רשב"א אומר רשות עובד כוכבים אחת היא. איבעיא להו רשב"א להקל או להחמיר. רב יהודה אמר זעירי להקל. רב נחמן אמר זעירי להחמיר. תניא כוותיה דרב נחמן אמר זעירי ארשב"א רשות עובדי כוכבים אחת הן מפני הרמאין. והלכתא כרב נחמן דתניא כוותיה וכת"ק דרשות עובדי כוכבים אחר מותר אם אינו משועבד לבעל היין. כההוא דפרזיק רופילא:

הלכה כ

א ההוא כרכא דהוה יתיב בה חמרא דישראל ואשתכח עובד כוכבים דהוה קאי ביני דני. אמר רבא אם נתפש עליו כגנב חמרא שרי. ואי לא אסור:

ב מסקנא דמילתא דיין נסך דסלקא לן מהאי פירקין. הלכתא כרב הונא וכמשנה אחרונה דכיון והתחיל לימשך נעשה יין נסך. והמשכה הוי כפירוש רש"י מיד כשנפרד היין מן החרצנים והזגין לצד אחד אפי' בגת. וכן בגיגיות אם פנה החרצנים והזגין לצד אחד ועשה מקום להתקבץ שם היין או אם לקח מן היין בכלי שלו לשתות ונתכוין בלקיחתו לשלות מך החרצנים והזגין כל שישנו בגיגית קרינא ביה התחיל לימשך: והלוקח יין מן העובד כוכבים צריך שלא יעלים עינו מן הגיגית אחר הבצירה. פן ימשך העובד כוכבים ממנה: ור"ת אסר לדרוך עם העובד כוכבים לפי משנה אחרונה אפילו לגת פקוקה ומליאה. כיון דבהמשכה כל דהו נעשה יין אי אפשר ליזהר ממגען של עובד כוכבים אחר המשכה. ומגעו של עובד כוכבים שלא בכוונה [ע"י דבר אחר] כגון ברישא דלוליבא אף על גב דרש"י אסרו בשתיה הדבר מוברר ומוכרע כגירסת רבינו תם בראיות ברורות דמותר בשתייה. וכן דעת הגאונים. ומגע עובד כוכבים בגופו שלא בכוונה כגון תינוק בן יומו

ונפל לבור ועלה. או מגע עובד כוכבים בכוונה שלא בכוונת ניסוך כגון שהוא טרוד במדידה או בהתזת צירעה או כגון ההיא דאתרוגא. בין ע"י ד"א שמדדו בקנה בין שמדדו ביד. או בכוונת מגע גופו אלא שלא ידע שהוא יין כגון ההיא דחרס כולהו שריין בהנאה. ומגע עובד כוכבים בכוונה בין בגופו בין ע"י ד"א בחבורין שיכשך אע"פ שלא ניסך אסור בהנאה. כגון ההיא דאגרדמים וההיא דשדא ידיה בחמרא בדוולא או הוציא הברזא מן החבית או הכניס אצבעו בנקב החבית לחלל החבית. אבל הניח ידו על נקב הברזא ומנע את היין מלצאת. היין שלמעלה מן הנקב אסור בהנאה ושלמטה מן הנקב מותר בהנאה. כחו של עובד כוכבים בחבורין כגון דמוריק אורוקי הכיר בו שהוא יין אסור בשתיה ומותר בהנאה לא הכיר בו שהוא יין מותר אפי' בשתייה. ויין שמזגו עובדי כוכבים אסור בשתיה ומותר בהנאה. ושלא בחבורין כגון זריקה אפילו בכוונה. מותר בשתיה:

ג הדרן עלך רבי ישמעאל

פרק ה

הלכה א

א השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך שכרו אסור. לעשות עמו במלאכה אחרת אע"פ שאמר לו העבר לי חבית של יין נסך ממקום למקום שכרו מותר והשוכר את החמור להביא עליה יין נסך שכרה אסור. שכרה לרכוב עליה אע"פ שהניח עליה לגינו שכרה מותר:

ב **גמ'** איבעיא להו שכרו לסתם יינו מהו. כיון דאיסורא חמיר כיין נסך שכרו נמי אסור. או דלמא הואיל וטומאתו קילא שכרו נמי קילא. ת"ש דההוא גברא דאגר ארבא לסתם יינן ויהבו ליה חטי באגריה. אתא לקמיה דרב חסדא א"ל זיל קלנהו וקברינהו בי קברי:

הלכה ב

דבי רבי ינאי יזפי פירי מעניים בשביעית ופרעי להו בשמינית. אתו וא"ל לרבי יוחנן. ואמר להם יאות הן עבדין. וכנגדו באתנן מותר. דתניא בא עליה ואח"כ נתן לה אתנן מותר דכיון דבשעת ביאה לא היה קנוי לה מה שנתן לה מתנה בעלמא יהיב לה ואין אתנן חל עליו ודבי ר' ינאי נמי כיון דלא יהבי פירי אחריני עד שמינית אין נתפשין בדמי שביעית מכאן דקדק הר"ר אלחנן שאם יש ביד ישראל יין נסך ועבודת כוכבים ומשמשיה האסורין בהנאה ותופסין דמיהן אם עבר ומכרן לעובד כוכבים בהקפה שאחר שימכרם העובד כוכבים ליתן לישראל המעות דמיהן מותרות. דכיון דבשעה שפורע לישראל. אין העבודת כוכבים ביד העובד כוכבים לא הוי דמי עבודת כוכבים כמו פירות

שמינית דמותרין. ולית בהו משום חליפי פירות שביעית. לפי שבשעה שהיו פורעין דבי רבי ינאי לעניים לא היו פירות שביעית בעין. ואע"פ שיש לחלק דשאני פירות שביעית שלא היו בעולם אבל העבודת כוכבים מיהא ישנה בעולם. ודקדק הרמב"ן ז"ל מדלא מוקי הך (לקמן דף סג:) דצאו ואכלו ואני פורע חושש משום שביעית כשפרעו קודם אכילה אלמא דמותר בכל עניינים. ואין זה כל כך ראיה. דצאו ואכלו ואני פורע משמע לאחר אכילה כשיעשה חשבון עם החנוני לידע כמה אכלו. ומיהו נראה דאפילו לא מכרו העובד כוכבים לעולם וישנה עדיין בידו הדמים מותרין כיון דאחר שקנאה העובד כוכבים במשיכה נתן המעות לישראל לא היו הדמים דמי עבודת כוכבים. כיון שלא היו המעות ביד ישראל בשעת משיכה. והוי כמו בא עליה ואח"כ נתן לה דכיון דשלא היה ברשותה בשעת ביאה אין אתנן חל עליו. ואפילו אם מעות מותרין. ה"מ לישראל אחר אבל לדידיה אסורים דקא מטיא ליה הנאה מעבודת כוכבים. כדאמרינן לעיל גבי מכרן וקדש בדמיהן מקודשת: בא עליה ואח"כ נתן לה אתננה מותר. ורמינהו בא עליה ואח"כ נתן לה אסור ואפי' מכאן ועד ג' שנים. אמר רב חסדא לא קשיא הא דאמר לה הבעלי לי בטלה זה. והא דאמר לה הבעלי בטלה סתם. טלה זה הא קמחסרא משיכה. קשה לן הא שכר פעולה לא בעי קנין. דפועל העושה עם בעל הבית קנה שכרו. וביאה דבר שנותנין עליו שכר הוא ואמאי לא נקנה לה הטלה בביאה. מכאן נ"ל לדקדק דהאומר לפועל עשה עמי מלאכה זו ואתן לך חפץ זה בשכרך. יכול ליתן לו דמי החפץ בשכרו ודאי נתחייב לו החפץ או הדמים. אבל בגוף החפץ א"א לו לקנות אלא במשיכה או שיהיה ברשות הפועל בשעת עשיית מלאכה. וכיון שיכול ליתן לה דמי הטלה הוי כמו טלה סתם:

הלכה ג

איבעיא להו שכרו לשבור חבית של יין נסך שכרו מהו. כיון דרוצה בקיומו אסור. או דילמא כל למעוטי תיפלה שפיר דמי. אמר רב נחמן ישבור ותבא עליו ברכה:

הלכה ד

איבעיא להו דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים תפסה דמיה או לא תא שמע דתניא ישראל שהיה נושה בעובד כוכבים מנה. מכר עבודת כוכבים והביא לו יין נסך והביא לו מותר. ואם אמר המתן עד שאמכור עבודת כוכבים ואביא לך יין נסך ואביא לך אסור. והא דאמר לעיל (דף יב.) לא חשו חכמים לדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אלמא דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אסור. היה אומר רבינו תם ז"ל דודאי עובד כוכבים שמכר עבודת כוכבים ופרע המעות לישראל מותרין. והא דדרשינן (לעיל דף נד:) והיית

חרם כמוהו כל שאתה מהוה ממנו הרי הוא כמוהו היינו דוקא בישראל שהחליף עבודת כוכבים אבל אם החליפה עובד כוכבים החליפין מותרין. והא דאמר לעיל דדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אסורין. היינו היכא שמכרה לקנות בדמים צורכי עבודת כוכבים ונשארו המעות באיסורא. מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. סיפא משום דהוה לה כרוצה בקיומו. ותימה דמשום דאמר לו המתן הוי טפי רוצה בקיומו אפילו לא אמר המתן רוצה הוא בקיומו של עבודת כוכבים עד שתמכר ויתנו לו הדמים. וי"ל דהלשון משמע שאין לו ערב מדקאמר ליה המתן. אבל אם היה לו ערב אז מותר דאז אינו חושש בקיומו כי יוכל ליפרע מן הערב. כדאמר בעבודת כוכבים המתחלקת לפי שבריה לא חשיב רוצה בקיומה. הלכך ברישא מיירי דיש לו ערב ולהכי מותר:

הלכה ה

א ת"ר איזהו גר תושב כל שקבל עליו בפני שלשה שאין עובד עבודת כוכבים דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים כל שקבל עליו שבע מצות וכו'. ומייחדין אצלו יין אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים. ואפי' הודיעו שהוא מפליג. כי מגעו מותר בשתיה. ולחלופי בשעה מועטת לא חיישינן. ואין מפקידין אצלו דחיישינן לחלופי ואינו נזהר במגע עובד כוכבים. ומעשה היה בעובד כוכבים שמל ולא טבל טבילה כראוי ועמד בביתו של ישראל ימים [רבים] ונגע ביינו והתירוהו בשתיה. דהא גר תושב אינו אוסר במגעו כל שכן זה שמל וקבל עליו כל המצות. ואע"ג דאמר לעיל (דף נו.) עבדים ובני השפחות שמלו ולא טבלו עושים יין נסך שאני הני שאין לבם לשמים אלא מאימת רבן מתיהדים ואמר נמי (דף נט.) גרים שמלו ולא טבלו צא והכרז על בניהם שהן ממזרים ואע"ג דמסתמא היו נוגעים ביין ועל זה לא הקפיד כמו שהקפיד במזגו עובד כוכבים ושתו ישראל: שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת וכו'. אוקמא רבא כגון דאמר העבר חבית חבית בפרוטה. דתניא השוכר את הפועל ואמר לו העבר לי מאה חביות במאה פרוטות ונמצאת חבית של יין נסך ביניהם שכרו אסור. חבית. חבית בפרוטה ונמצא חבית של יין נסך ביניהן שכרו מותר:

ב **מתני'** יין נסך שנפל על גבי ענבים ידיחם והן מותרות. ואם היו מבוקעות אסורות. ומעשה בביתוס בן זונן שהיה מביא גרוגרות בספינה ונשתברו חביות של יין נסך על גביהן ובא מעשה לפני חכמים והתירו:

ג **גמ'** מעשה לסתור. חסורי מיחסרי והכי קתני ואם נותן טעם לפגם מותר ומעשה בביתוס בן זונן וכו': ההוא ביתא דחטי דנפל עליה חביתא דחמרא יין נסך. שרא רבא למיטחינה ולאפויה ולזבונה לעובד כוכבים שלא בפני ישראל כי היכי דלא ליתיה

ישראל וליזבין מיניה. ואקשינן עליה דרבא ממתני' דתנן יין נסך שנפל על גבי ענבים ידיחם והן מותרות ואם היו מבוקעות אסורות. ותירץ רב פפא שאני חטי דאגב צירייהו כמבוקעות דמו : ו דף סו א

הלכה ו

חמרא עתיקא בענבי ד"ה בנותן טעם. חמרא חדתא בענבי אביי אמר במשהו. ורבא אמר בנותן טעם. אביי אמר במשהו בתר טעמא אזלינן אידי ואידי חד טעמא הוא. הוה ליה מין במינו ומין במינו במשהו. ורבא אמר בנותן טעם בתר שמא אזלינן והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד. והוה ליה מין בשאין מינו ומין בשאין מינו בנותן טעם.) תנן יין נסך שנפל על גבי ענבים ידיחם ואם היו מבוקעות אסורות. קס"ד בחמרא חדתא מאי לאו בנותן טעם. לא במשהו. והא מדקתני סיפא זה הכלל כל שבהנאתו בנותן טעם לשבח אסור וכל שאין בהנאתו בנותן טעם לשבח אלא לפגם כגון חומץ שנפל לתוך הגריסין שנותן טעם לפגם מותר. מכלל דבנותן טעם עסקינן: י"א דכל איסורין שהן במשהו לא אמר בהן דנותן טעם לפגם מותר). דהא אין לך בטול טעם יותר ממשהו באלף אפ"ה אסרו רחמנא וה"ה נמי נותן טעם לפגם. ומביאים סעד לדבריהם מכאן ומפרשין כך מכלל דבנותן טעם עסקינן מדשרי שלא כדרך הנאתו דאי איירי באיסור משהו אפילו שלא כדרך הנאתו נמי אסור. ולא נהירא דנהי דהחמירה בהן תורה לאוסרם במשהו מ"מ יש שם איסור עליהן. אבל כשהוא פגום פקע איסורו כדילפינן מנבילה (לקמן דף סז:). ועוד עיקר טעמא פריכא הוא דהיכן אסרה תורה במשהו במין במינו התם אפילו אחד באלף אין טעמו נפגם ולא נתבטל דמינו אינו פוגמו ואין מבטלו אבל נותן טעם לפגם מעיקרא שרי כי לא היה בו טעם. ובשמעתין פריך מדסיפא בנתינת טעם מכלל דרישא נמי בנתינת טעם וסיפא הוי פירושא דרישא: חלא דחמרא וחלא דשיכרא חמירא דחיטי וחמירי דשערי אביי אמר בנותן טעם. בתר טעמא אזלינן והאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד והוה ליה מין בשאין מינו ומין בשאין מינו בנותן טעם. ורבא אמר במשהו בתר שמא אזלינן והאי חלא מיקרי והאי חלא מיקרי והאי חמירא מיקרי והאי חמירא מיקרי. הוה ליה מין במינו ומין במינו במשהו:

הלכה ז

חלא לגו חמרא דברי הכל בנותן טעם. חמרא לגו חלא אביי אמר במשהו ורבא אמר בנותן טעם. אביי אמר במשהו ריחיה חלא וטעמא חמרא חלא. הוה ליה מין במינו ומין במינו במשהו. ורבא אמר בנותן טעם ריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא הוה ליה מין בשאינו מינו ומין בשאינו מינו בנותן טעם:

הלכה ח

ההוא בת תיהא עובד כוכבים בדישראל שפיר דמי. ישראל בעובד כוכבים אביי אמר אסור. ורבא אמר מותר. אביי אמר אסור. ריחא מילתא הוא. ורבא אמר מותר ריחא לאו מילתא היא: בפסחים (דף עו.) פליגי רב ולוי בבשר נבילה שצלאה בתנור אצל בשר שחוטה רב אסר דריחא מילתא היא. ולוי שרי דריחא לאו מילתא היא. ופסק רשב"ם בשם רש"י דהלכה כלוי דאמר ריחא לאו מילתא היא דקם ליה בשיטתיה דרבא הכא דהלכתא כוותיה לגביה אביי לבר מיע"ל קג"ם. וכן פסק ה"ג ור"ת פסק הלכה כרב דבפרק כיצד צולין תניא רב כהנא כוותיה דרב ועוד דאיכא התם עובדא כוותיה דרב ומר בר רב אשי ס"ל כרב וקי"ל הלכתא כוותיה בכוליה תלמודא בר ממיפך שבועה דאורייתא. ורבא דהכא ס"ל דריחא מילתא היא בריח פטם נבילה. וגוונו טובא איכא בריח מעלות זו למעלה מזו. פת חמה וחבית פתוחה אסור לכ"ע כריש לקיש. למטה ממנו ריח פטום נבילה שנחלקו בו רב ולוי. למטה ממנו בת תיהא. והמותר לכ"ע פת צוננת וחבית מגופה. ולהכי לא מייתי תלמודא ההיא דריח כמון משום דלא דמי לריח פטום. ודוקא בתנורים קטנים שלהם שהיו מכסים פיהם כדמוכח פ"ק דשבת (דף יח:) ולכך נכנס ריח של זה בזה. אבל בתנורים שלנו ופיהם פתוח אין לחוש. והלכתא בכל הני כרבא. דקיימא לן כל היכא דפליגי אביי ורבא הלכתא כרבא בר מיע"ל קג"ם:

הלכה ט

זה הכלל כל שבהנאתו בנותן טעם אסור כל שאין בהנאתו בנותן טעם מותר כגון חומץ שנפל על גבי גריסין. אמר רב יהודה אמר שמואל הכי הלכתא: ואמר רב יהודה אמר שמואל ל"ש אלא שנפל לתוך גריסין רותחין אבל נפל לתוך גריסין צוננין והרתיחן נעשה כשמשביח ולבסוף פגם ואסור. אמר ריש לקיש נותן טעם לפגם שאמרו לא שיאמרו קדירה זו חסירה מלח יתירה מלח חסירה תבלין יתירה תבלין. אלא כל שאין חסירה כלום ואינה נאכלת מפני זה. איכא דאמר אמר ריש לקיש נותן טעם לפגם אין אומרים קדירה זו חסירה מלח יתירה מלח חסירה תבלין יתירה תבלין אלא השתא מיהא פגמה:

הלכה י

א"ר יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס. טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו. ואם ריבה טעם לפגם מותר. ולימא נותן טעם לפגם מותר. הא קמ"ל דאע"ג דאיכא מילי אחריני דפגמה בהדיה. והלכתא כלישנא בתרא דריש לקיש:

הלכה יא

ההוא עכברא דנפל לגו חביתא דשיכרא אסריה רב להההוא שיכרא אמרוה רבנן קמיה דרב ששת לימא קסבר רב נותן טעם לפגם אסור. אמר להן רב ששת בעלמא סבר רב נותן טעם לפגם מותר והאי חידוש הוא דהא מימאיס [מאיס] ובדילי אינשי מיניה ואפ"ה אסריה רחמנא הילכך בטעם לפגם נמי אסור. תימה דהאי שיכרא וחלא דלקמן צונן הן למה נאסרו בנפילת עכבר. וכי אם נפל זבוב ביין צונן אסור והלא העיד הרשע (מגילה יג:) שכך נהגו וזרקו ושותה ויש לומר ששהה בו זמן מרובה והוה ליה כמין כבוש ונפלט טעמו בשכר ובחומץ. ולא פירש התורה כמה יעמוד בחומץ ובשכר דנחשביה כבוש כמבושל (ושמעה) בשם ריצב"א דאם שהה בתוכו יום שלם מעת לעת נקרא כבוש ובולע ופולט כמבושל וראייה מדאמר בחולין (דף קח.) בשר בחלב דחדוש הוא. דאי תרי ליה כולא יומא בחלב שרי אי בשיל ליה אסור. ומה חדוש הוא כל איסורין שבתורה נמי דינו כך דצונן בצונן לא מיתסר ולא בלע. אלא ודאי זהו חדושו דכל איסורין שבתורה אע"ג דצונן לא בלע אם שראו יום שלם נאסרו מטעם כבוש ובבשר בחלב חדוש הוא דאינו נאסר אלא דרך בישול. אמר רבא הלכתא נותן טעם לפגם מותר. ועכברא בשיכרא לא ידענא מ"ט דרב. אי משום דקסבר נותן טעם לפגם אסור ולית הלכתא כוותיה. אי משום דקסבר עכברא בשיכרא אשבוחי משבח: איבעיא להו נפל לגו חלא מאי. א"ל רב הלל לרב אשי הוה עובדא בי רב כהנא ואסר. א"ל ההוא אימרטוטי אימרטוט. תימה היאך אנו אוכלין הדבש והלא רגלי הזבוב מעורבין בו והיינו אימרטוטי אימרטוט. ואפילו יפגום הדבש השרץ מיהא אסור. והיה אר"ת אף ישאר בו רגלי הזבוב או כנפים אינו חשוב כשרץ אלא עפר בעלמא. ותנן (ידים פ"ד מ"ו) עצמות החמור מותרין. רב אחי שיער בחלא בחמשין. רב שמואל בריה דרבי חייא שיער בשיכרא בס'. והלכתא אידי ואידי בששים דחיישינן דלמא אשבוחי משבח בחלא ובשיכרא:

הלכה יב

א **מתני'** עובד כוכבים שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום אם היה בחזקת משתמר מותר. ואם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתום ויסתום ויגוב. רשב"ג אומר כדי שיפתח ויגוף ויגוב. ואפילו בחבית פתוחה מיירי דומיא דברייתא דחמרין ופועלין דמייתי עלה בגמרא דמיירי בחבית פתוחה. וכן בלגין שעל הדולבקי דמיירי בפתוח דומיא דעל השולחן. וכן עובד כוכבים שנמצא בצד הבור דשלהי פרק ר' ישמעאל (דף ס:). וכן מעשים בכל יום דאפילו חביות פתוחות שנמצא העובד כוכבים עומד אצלם לא חיישינן שמא נגע. ותימה אמאי לא חיישינן והלא בקל יכול ליגע. וי"ל כיון שיודע העובד

כוכבים שיפסיד הישראל יינו אם יגע בו מרתת עובדי כוכבים. וכל היכא דסבר דלמא חזי לי ישראל לא נגע. ואין לו פנאי לנסך דכל שעתא ושעתא אמר השתא אתי ישראל וחזי לי. והכי נמי תניא בתוספתא (פ"ח) פרואר שישראל ועובד כוכבים כונסין לתוכו יין אף על פי שחביות פתוחות והעובד כוכבים יושב מותר מפני שחזקתו משתמר. והרמב"ן ז"ל כתב דמסתבר ליה דמיירי בחביות סתומות בפקק של עץ וכיוצא בו. אע"ג דהעובד כוכבים יכול לסלקו וליגע בלא זיוף כלל. כיון ובחזקת משתמר מותר. אבל בפתוחה לגמרי לא דכיון שהם על כתיפו ויוכל ליגע בהן בהדיא חיישינן דלמא נגע ולא מירתת כלל. דמישתמיט למימר להחזיק בחביות נתכוונתי שלא תפול. ואע"ג דמתניתין סתמא קתני ומשמע דאיירי בפתוחות דומיא דאחריני. סתמא דמעביר חבית של יין ממקום למקום היינו סתום בפקק של עץ וכיוצא בו שלא יצא היין בטלטול החבית. והראב"ד ז"ל כתב דהא דשרינן חביות פתוחות כשהוא בחזקת משתמר היינו דוקא בספינה וחנות שאין לו רשות ליגע בחבית עצמו. אבל במעביר חבית לא. לפי שאפשר לפשוט ידו וליגע בתוכה אם היא מליאה והיינו דאמר בפרק רבי ישמעאל (דף ס.) עובד כוכבים דדרי כובא וישראל אזיל בתרא מליא אסור דלמא נגע. הלכך אם מליאה היא אסורה ואפילו לא הניחו כלל. ואם חסירה היא אם העלים עיניו אסור חיישינן שמא הורידה מעל כתיפו ונגע בו ונשמט לומר לנוח מעט הורדתיה. ואין נראה להרמב"ן לחלק בין הני בבות דמתניתין אלא כולם בפתוחות איירי. וגבי מעביר סתומות בפקק של עץ היינו כפתוחות כיון שיכול לפתוח בלא זיוף. ואמר נמי בירושלמי אמר ר' שמואל מעשה בעובד כוכבים אחד שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום אתא עובדא קמיה דרבי אבהו ואסר אמרינן בפתוחות הוה עובדא. אמר ר' זריקה לא סוף דבר מליאות אלא אפי' חסירות דטרף ונגע בידיה וחזר. פירש שטרף הכד בכתיפתו. עד שהחזירן והרכינן שיכול לחזור בו. והודיעו שהוא מפליג. פי' שאמר לו שדעתו להפליג בסתם או שא"ל המקום ויש באותה הפלגה כדי שישתום ויסתום ויגוב. אבל אם אין באותה הפלגה כדי שישתום ויגוב אפילו שהה זמן מרובה מותר דבכל ענין מירתת עובד כוכבים דילמא אתי השתא וחזי ליה: גמ' היכי דמי בחזקת המשתמר. כדתנן הרי שהיו חמריו ופועליו טעונין טהרות אפילו הפליגו כדי מיל טהרותיו טהורות. ואם אמר להם לכו ואני אבא אחריכם כיון שנתעלמו עיניו מהם טהרותיו טמאות. ומוקי רישא בבא להן דרך עקלתון דמירתתי השתא אתי וחזי לן:

ב **מתני'** המניח יין בקרון או בספינה והלך לו בקפנדריא ונכנס למדינה ורחץ מותר. ואם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתום ויסתום ויגוב. רשב"ג אומר כדי שיפתח ויגוף

ויגוב. ודוקא בקפנדריא שהעובד כוכבים סבור שיכול לבא בקצרה ומירתת תמיד דלמא אתי. אבל ראוהו נכנס למדינה וסבר הוא שלא ישוב מהרה אסור: המניח עובדי כוכבים בחנותו אף על גב שהוא יוצא ונכנס מותר. ואם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתום ויסתום ויגוב. רבן שמעון בן גמליאל אומר כדי שיפתח ויגוף ויגוב:

הלכה יג

א היה אוכל עמו על השלחן והניח לפניו לגין על השולחן ולגין על הדולבקי והניחו ויצא מה שעל השלחן אסור ומה שעל הדולבקי מותר. וכגון שלא הודיעו שהוא מפליג. ואם אמר לו הוי מוזג ושותה אף מה שעל הדולבקי אסור: חביות פתוחות אסורות. סתומות מותרות כדי שיפתח ויגוף ויגוב:

ב **גמ'** אמר רב הלכה כרשב"ג והואיל ותנן סתמא כוותיה חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות כדי שיפתח ויגוף ויגוב. וכי מאחר דקי"ל כרשב"ג דלא חייש לסתימה וקי"ל כר"א דלא חייש לזיופא האידנא מ"ט לא מותבינן חמרא בי עובד כוכבים. חיישינן לשייכא פירוש מינקת:

הלכה יד

אמר רבא זונה עובדת כוכבים וישראל מסובין חמרא שרי. דנהי דתקיף להו יצרא דעבירה יצרא דעבודת כוכבים ויין נסך לא תקיף להן. זונה ישראלית ועובדי כוכבים מסובין חמרא אסור. דכיון דזילא באנפייהו בתרייהו גרירא. ההוא ביתא דהוה יתיב חמרא דישראל ועל עובד כוכבים ואחדיה לדשא באפיה. והוה ביה ביזע בדשא. אמר רבא כל דלהדי ביזע שרי דהאי גיסא ודהאי גיסא אסור:

הלכה טו

ההוא ביתא דהוה ביה חמרא דישראל וישראל דר בעלייתא ועובד כוכבים בתתייאתא והיתה ארובה בעליה שרואין בה לבית. שמעו קל תיגרא ונפקו קדים ואתא עובד כוכבים ואחדיה לדשא באפיה. אמר רבא חמרא שרי מימר אמר כי היכי דקדימו אנא ואתאי קדים נמי ישראל ואתא בעליה וחזי לי:

הלכה טז

ההוא אושפיזא דהוה ביה חמרא דישראל ועובד כוכבים. אשתכח עובד כוכבים דהוה קאי ביני דני. אמר רבא אם נתפס עליו כגנב חמרא שרי ואי לא אסור. פירש"י ואי לא שאין נתפס כגנב על הכניסה דאית ליה לאישתמוטי אע"ג דלית ליה לאישתמוטי על הנגיעה חמרא אסור. דאם לא בא לנסך למה בא. ולא דמי למניח עובד כוכבים בחנותו שמותר בנכנס ויוצא דשאני התם שיודע הישראל שהעובד כוכבים שם ומירתת העובד

כוכבים דלמא אתי ישראל וחזי לי. אבל הכא שאין הישראל יודע שהוא שם לא מירתת ודאי לנסך נכנס. ואע"ג דלא קאמר הכא ואחדיה לדשא כמו בעובדא דלעיל אפ"ה מיירי שנעל הדלת כדמוכח מדפריך מננעל הפונדק. וכיון שהדלת סגור ואין ישראל יכול לראות מבחוץ אם נגע ביין לא מירתת. אבל אם הדלת פתוח מירתת ואע"פ שאין הישראל יודע שהוא שם. דהא אפילו נמצא בצד הבור (לעיל דף ס:) לא חיישינן לנגיעה אע"פ שאין הישראל יודע שהוא שם משום דמירתת כיון שלא ננעל הדלת. ועוד בהך עובדא דלעיל דהוה ביזע בדשא דאית ליה לאשתמוטי כיון שיש לו שם יין והדלת נעול ואפ"ה שרינן כל דלהדי ביזעא. דהואיל ויכולין לראותו מירתת עובד כוכבים. הלכך כל היכא דמירתת דלמא חזי ליה כגון שהדלת פתוח או דלהדי ביזעא ואפילו איתא ליה לאישתמוטי שרי. ואי לית ליה לאישתמוטי אפילו ננעל הפונדק שרי. ופרש"י כל שרי דהכא שרי אפילו בשתיה דהא לא נגע. וכל אסור דהכא אפי' בהנאה. והראב"ד ז"ל כתב דכל אסור דהכא היינו בשתיה ואין אסור בהנאה אא"כ הפקידו אצל העובד כוכבים לשומרו בלא חותם. כההוא דתנן (דמאי פ"ג מ"ד) המפקיד אצל העובד כוכבים לשומרו הרי הוא כפירותיו ומסתברא פרש"י דכיון דחיישינן דילמא נגע הוי כההוא דהמפקיד ואסור בהנאה. ההוא ישראל ועובד כוכבים דהוו יתבי ושתי חמרא שמע ישראל קל צלויי בבי כנישתא. קם ונפק אמר רבא חמרא שרי מימר אמר השתא מדכר ליה לחמרא והדר אתא והיין שעל הדולבקי מותר כדתנא במתני'. וקמ"ל רבא דלא הוי כהודיעו שהוא מפליג. א"כ משמע שהתיר אפילו שעל השולחן מדלא מפליג. והכא מיירי שכל אחד שותה מיינו ובמתניתין מיירי שהעובד כוכבים שותה מיינו של ישראל:

הלכה יז

ההוא ישראל ועובדי כוכבים דהוי יתבי בארבא וקשתו חמרא שמע ישראל קל שפורי דבי שימשי. קם סליק אמר רבא חמרא שרי מימר אמר השתא קמדכר לחמריה ואתי ואי משום שבתא הא אמר ליה איסור גיורא כדהוינא בארמייתא אמרין יהודאין לא מנטרי שבתא דאי מנטרי שבתא כמה כיסי משתכחן בשוקא. ואינהו לא ידעי דעבדינן כרבי יצחק דאמר מוליכו פחות פחות מד' אמות:

הלכה יח

ההוא אריא דנהים במעצרתא אשתכח עובד כוכבים דהוה קאי ביני דני. אמר רבא חמרא שרי. מ"ט מימר אמר כי היכי דטשאי אנא פי' נתחבא. ה"נ טשא ישראל וחזי לי:

הלכה יט

הנהו גנבי דהוי בפומבדיתא סליקו ופתחו חביתא אמר רבא חמרא שרי רוב גנבי ישראל נינהו דבפומבדיתא שכיחי גנבי ורמאי טובא כדאמר (חולין דף קכז.) פומבדיתא לוייך שני אושפיזך. נרשא? נשקיך מני ככיך. וכן במקומות שיש ליהודים מגרש בפני עצמו נעול בלילה תלינן בגנבי ישראל: הנהו גנבי דאתו לנהרדעא פתחו חביתא אמר שמואל חמרא שרי כיון דאיכא דפתחי אממונא ה"ל ספק ספיקא. אין דין זה מצוי ביניו דאין רגילות להצניע ממון בחביות: ההוא רביתא דאישתכח ביני דני דהוה נקיטא אופיה בידה אמר רבא חמרא שרי. אימור מגבא דחביתא שקלתיה ואף על גב דליכא השתא אופיא. אימור איתרמויי איתרמי לה. פרש"י דקטנה היתה ולא ידעה בטיב ניסוך ולהכי תלינן לקולא. ומסתבר דהאידנא דאין עובד כוכבים בקיאין בטיב ניסוך בכולהו תלינן לקולא.

הלכה כ

א ההוא מסוביתא דמסרה מפתיחא לעובדת כוכבים אמר רבי יצחק בן אלעזר כי אתא רב דימי אמר עובדא הוה בי מדרשא ואמרי לא מסרה לה אלא שמירת המפתח בלבד ונתפס כנגב על הכניסה. וחמרא שרי ומכאן התיר ר"ת ז"ל לישראל שהניח יין במרתפו והלך לעיר אחרת להיות שם בי"ט ונתן המפתח לשפחה. ואי משום די"ט הוא אמרי עובד כוכבים יהודאי לא מינטרו שבתא. ולא דמי להההיא דמניח יינו בעיר של עובד כוכבים בלא מפתח וחותם. דהכא עובד כוכבים אחריני מירתתי מן השפחה ואיהי מירתתא מעובד כוכבים אחריני שמא יאמרו לישראל שנכנסה:

ב **מתני'** בולשת שנכנסה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות. בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך:

הלכה כא

אומנין ששלח להן עובד כוכבים חבית של יין נסך בשכרן מותרות שיאמרו תן לנו את דמיה. ואם משנכנסה לרשותו אסור. פירש שקבלו בשכרו אבל בהכנסתו לרשותו לא

הלכה כב

המוכר יינו לעובד כוכבים פסק עד שלא מדד דמיו מותרין. דכי משכיה עובד כוכבים אכתי לא הוי יין נסך. והמודד לתוך כליו של ישראל. או לתוך כליו של עובד כוכבים שהדיחו דלית ביה עכבת יין. ואפי' לא הדיחו בדיעבד שרי. כרשב"ג דאמר ימכר לעובד כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו מדד עד שלא פסק דמיו אסורין:

הלכה כג

גמ' ההוא גברא דאמר ליה לחבריה אי מזבנינא להאי ארעא לדידך מזבנינא לך. וקנה ממנו. אזל זבנה לאיניש אחרינא. אמר רב יוסף קמא קנה. אמר ליה אביי והא לא פסיק ולא סמכא דעתיה כההיא דתניא משך חמרין ופועלין והכניסן לתוך ביתו בין פסק עד שלא מדד בין מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור. פירקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהן: מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהן. ההוא גברא דא"ל לחבריה אי מזבנינא לה להאי ארעא לדידך מזבנינא לך במאה זוזי. אזל זבנה לאינש אחריני במאה ועשרים אמר רב כהנא קמא קני מתקיף לה רב יעקב מנהר פקוד ודלמא זוזי אנסוהו. והלכתא כרב יעקב מנהר פקוד. ואפילו אי בעי קמא למיתב מאה ועשרים קנה השני. כיון דבשעת המכר קנה השני לא יתבטל המקח בשביל תוספת דמים של זה. ואם ידע הראשון קודם המכירה שרצו ליתן לו בשדה מאה וכ' ואמר לו תנם לי במאה וכ' ומכרה לשני אפילו בזה קנה השני דהתנאי לא היה אלא אי מזבנינא לאחר בשוויין דהיינו מאה זוזי וכיון שנתנו להם בה מאה וכ' אין כאן תנאי. א"ל כדשיימי בי תלתא אפי' תרי מגו תלתא. וכדאמרי בי תלתא עד דאמרי כולהו. כדשיימי בי ד' עד דשיימין בי ד' וכ"ש אם אמר כדאמרי בי ד'. כדשיימוה בי תלתא ואתו תלתא ושיימוה ואמר ליתי בי תלתא אחריתי ולשיימוה דקים להו טפי אמר רב פפא דינא הוא דמעכב. מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע ממאי דהנהו קים להו טפי. דלמא הני קים להו טפי והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע:

הלכה כד

מתני' נטל את המשפך ומדד לתוך צלוחיתו של עובד כוכבים ונטלו ומדד לתוך צלוחית של ישראל אם יש בו עכבת יין אסור ואם לאו מותר:

הלכה כה

המערה מכלי אל כלי המערה ממנו מותר. את שעירה לתוכו אסור. ומוקי לה בעובד כוכבים המערה וההוא דנפק לבראי גזרי ביה רבנן ואסרוה משום כח עובד כוכבים ודלא נפק לבראי לא גזרו ביה רבנן. ומשום נצוק לא מיתסרא דלא החמירו כולי האי בכח עובד כוכבים לאסור המחובר לו על ידי נצוק:

הלכה כו

גמ' תנן התם הנצוק והקטפרס ומשקה טופח עליהם אין חיבור לא לטומאה ולא לטהרה. והאשבורן חבור לטומאה ולטהרה. אמר רב הונא נצוק לענין טומאה וטהרה לא הוי חבור. לענין יין נסך הוי חבור. אמר ליה רב נחמן מנא לך הא. אילימא מדתנן הנצוק

והקטפרס ומשקה טופח אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה). לטומאה וטהרה הוא דלא הוי חבור הא לענין יין נסך הוי חבור אימא סיפא האשבורן חבור לטומאה ולטהרה. לטומאה ולטהרה הוא דהוי חבור הא לענין יין נסך לא הוי חבור. אלא מהא ליכא למישמע מינה. היה אר"ת דל"ג אמר רב הונא נצוק וכו' אלא ה"ג אמר רב הונא לטומאה ולטהרה לא הוי חבור וכו' ואכולהו קאי רב הונא נצוק וקטפרס ומשקה טופח. ומשום דכולה שמעתין איירי בנצוק הגיהו בספרים נצוק. ופר"ת דמכולה שמעתין יש להוכיח דנצוק לא הוי חבור. כי רב הונא לא אמר מסברא ומגמרא דנצוק הוי חבור. אלא דרך משא ומתן רצה להוכיח מן המשנה מדקתני לטומאה ולטהרה. והוכיח לו רב נחמן דהא דיוקא ליתא וחזר בו רב הונא. ותדע דחזר בו מדאמר לעיל פ' ר' ישמעאל (דף נו:) על מילתיה דרב הונא דהחזיר גרגותני ש"מ נצוק חבור. ומאי בעי הא ודאי רב הונא אית ליה הכי. אלא ש"מ דקים ליה לתלמודא דרב הונא חזר בו. דע"כ הדקדוק אין אמת על כל המשנה לומר דמשקה טופח הוי חבור לענין יין נסך. דהא במתני' בעינן עכבת יין דהיינו טופח להטפיח וכן לעיל בפ' ר' ישמעאל (דף ס:) גבי מעצרתא בעינן טופח להטפיח. ומדליתיה לדיוק גבי משקה טופח. ליתיה נמי לענין נצוק. ועוד מדתני רבי חייא פחסתה צלוחיתו משמע דסבר דנצוק אינו חבור. ואע"ג דדחי ליה תלמודא. דיחוי בעלמא הוא. דלכאורה משמע שהיה שונה דברו אמתני' ומסיים בברייתא שלו. ועוד דבכמה דוכתיה מתמה תלמודא ש"מ נצוק חבור משמע שהיה תמיה איך יהיה נצוק חבור. ולעיל (דף סה.) גבי עובדא דאבוה דרב אחא דהוה שפוך חמרא לעובדי כוכבים ה"מ לאקשויי ש"מ נצוק אין חיבור ולא חש להקשות דלאו מילתא דתמיה הוא אי אמר דנצוק לא הוי חבור. ועוד דהא תרגמא רב ששת בעובדי כוכבים המערה והאי שינויא דסמכא הוא דשרינן כחו של עובד כוכבים דלא נפיק לבראי. ולמ"ד נצוק חבור לא צריכינן להאי שינויא. ועוד ראיה מהנהו אמוראי בתראי דמתמהי אמילתיה דרבא בעובדא דגישתא ובת גישתא ש"מ דנצוק חבור. ועוד דמר זוטרא בריה דרב נחמן דבתראה הוא אמר קנישקנין שרי ורבה בריה דרב הונא גופיה שתי בקנישקנין ואין לחלק דהאי נצוק חבור דהיינו בקלוח שיורד למטה שסופו להתערב אבל לא בנצוק העולה ע"י מציצה דהא נצוק דבת גישתא גם ע"י מציצה עולה והא דאמר רב חסדא להנהו סביותא קטפי קטיפי או נפוצי נפוצו לא משום נצוק מדלא מסיק עלה ש"מ נצוק חבור ועוד מדאפסיק במילתיה דרב חסדא בין כחו של עובד כוכבים דלעיל מיניה ובין הנהו שפוכאי דהוי נמי משום כחו של עובד כוכבים אלמא מילתיה דרב חסדא מיירי נמי בכחו של עובד כוכבים ולא בנצוק. והיו מוכרין יין לעובד כוכבים ומודדין ונותנין לכליו של ישראל ואח"כ נותנין לתוך

נוד של עובד כוכבים. ופעמים העובד כוכבים מסייעו ואמר להם שיהיו מקטפין. כי פעמים יסמוך על העובד כוכבים והוי כח עובד כוכבים והוא לא יהיה סבור שסמך על העובד כוכבים ונאסר היין ולא יזהר אם בא מן היין לתוך כליו. ואין להוכיח מהיא דאגרדמים (לעיל דף נח.) דקתני (בתוספ' פ"ח) מפני שטיפת יין החוזרת אוסרת כל היין ואי נצוק הוה חבור למה לי טיפת היין כיון שקדח במניקת ומצץ ביין עד שנגע בפיו נאסר כל היין משום נצוק. דאיכא למימר דההיא סיומא לא קאי אלא אטעם מן הכוס והחזירו להחבית. וגם אין להוכיח מר' יוחנן דאית ליה נצוק אין חבור מדקאמר המערה יין נסך מחבית לבור ראשון ראשון בטל ולמה לא נאסר התחתון המחובר לעליון ע"י נצוק. דאפילו הוי נצוק חבור בעלמא הכא לא הוי חבור כיון דאפילו שותת כל היום כולו בזה הענין ונתערב כל אותו חבית בבור הוי ראשון ראשון בטל אין סברא להחמיר בנצוק יותר ממעורב. וראיות אילו נכוחות וברורות אלא שהגאונים ורש"י פסקו דנצוק חבור. וכן דעת רב אלפס. ור"מ היה נוהג ע"פ גדולי צרפת דבהפסד מרובה היה מתיר נצוק כגון אם משך מן החבית לכלי שיש בו יין נסך אבל לא בהפסד מועט:

הלכה כז

אמר להו רבא להנהו שפוכאי כי שפכיתו חמרא לעובד כוכבים לא ליסייע בהדייכו דלמא משתליתו ושדיתו להו עילויה וקאתי מכחו ואסור. ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא ובת גישתא ואתא עובד כוכבים ואנח ידיה אגישתא ואסר רבא לכולי חמרא. ש"מ נצוק חבור. שאני התם דכולי חמרא אגישתא ובת גישתא גריר. אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן קנישקנין שרי. וה"מ דקדים ופסק ישראל אבל קדים ופסק עובד כוכבים לא. רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא שרא להו למישתי בקנישקנין איכא דאמרי איהו גופיה שתי בקנישקנין:

הלכה כח

א **מתני'** יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא. יין ביין ומים במים בכל שהוא. יין במים ומים ביין בנותן טעם. זה הכלל מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם ור"ת היה אומר דוקא ביין נסך שנתנסך לפני עבודת כוכבים אוסר במשהו דומיא דמים במים. אבל בסתם יינן ונגע עובד כוכבים בטל בס' אפי' יין ביין כשאר איסורין שבתורה וכן נמצא בתשובת הגאונים בכתב יד רבינו יוסף טוב עלם. ומלשון יין נסך אין לדקדק דהא בריש פירקין קתני השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך ומסיק בגמרא דאפי' בסתם יינות. והא דמספקא ליה משום דלא מסתברא ליה להחמיר בסתם יינן לאסור השכר ופשט ליה ממתניתין דמיירי אפילו בסתם יינן. וכן יין נסך שנפל לבור דקאמר רשב"ג (לקמן

עד.) ימכר לעובד כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו מיירי אפי' בסתם יינן כדאמר לעיל (דף עא:) מידי הוא טעמא אלא לרב האמר הלכה כרשב"ג. וקשה לי לפירושו ההוא דאגרדמים (דף נח.) דקתני (בתוספתא פ"ח) שטיפת של יין אסורה ואוסרת בכל שהוא אלמא אפילו סתם יינן אוסר בכל שהוא. וי"ל דאתיא כר' יהודה דאית ליה בכל איסורים שבתורה מין במינו במשהו. ועוד קשה מההיא דמשפך אם יש בו עכבת יין אסור ולמה לא יבטל היין שבמשפך לאותו עכבת יין. וצ"ל דאיירי כשאין במשפך כדי לבטל העכבה בששים. ואין לפרש דמתני' אתיא כרבי יהודה. דאם כן בגמרא דפריך לרבי יוחנן דאמר ראשון ראשון בטל ממתניתין לישני מתני' אתיא כר' יהודה:

ב **גמ'** כי אתא רב דימי א"ר יוחנן המערה יין נסך מחבית לבור אפי' כל היום כולו ראשון ראשון בטל. פרש"י ומותר בהנאה. ולכאורה נראה דכיון דטעמא משום דראשון ראשון בטל דמותר אף בשתיה. דהיכן מצינו בטול לחצאין וכן משמע דומיא דההוא דסלק את מינו כמי שאינו (מינו) דשרי אפי' בשתיה. ראשון ראשון בטל. וא"ת מאי שנא מהא דאמר בפרק במה אשה (שבת דף סה:) ובפרק בתרא דבכורות (דף נה:) שאין טובלין בנהרות ביומי ניסן דחיישינן שמא רבו נוטפין על הזוחלין ואינן מטהרין בזחילה ולא אמר קמא קמא בטילי הנוטפין בזוחלין. וכן בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף נז:) בצל שעקרו בשביעית ושתלו בשמינית ורבו גידולים על עיקרו מותר. וכן כלאים שהוסיפו מאתים (כלאים פ"ה מ"ו) ולא אמר בכל הני קמא קמא בטל. ותירץ ר"ת דהא דקא"ר יוחנן ראשון ראשון בטל לא שיבטל לעולם אלא הוא בטל עד שיפול מן היין כל כך שלא יהא בהיתר ס' לבטל יין האסור. והשתא הוי דומיא דאינך דבטלין מתחילה עד שיתרבה. וקאי ר' יוחנן אמתניתין דקתני יין נסך אוסר בכל שהוא קאמר דה"מ דנפל היתירא לגו איסורא אבל נפל איסורא לגו היתירא ראשון ראשון בטל עד שיתרבה האיסור שלא יוכל לבטל בס'. וא"ת למה הזכיר שם בטול כיון שאין בטול אלא שאין אסור מחמת מיעוטו. הכי הוה ליה למימר לא שנו אלא שנפל היתר לתוך איסור אבל נפל איסור לתוך היתר אין אסור אלא עד כדי נתינת טעם כמו יין במים. י"ל דנקט האי לישנא דהמערה מחבית ראשון ראשון בטל לאשמועינן דוקא חבית דלא נפיש עמודיה כולי האי. שפי החבית צר ואע"ג דנפיש מצרצור אבל מגיגית דנפיש עמודיה טפי לא אמר קמא קמא בטיל אפילו יש בהיתר ס' לבטל הקלוח. והיינו חומרא דיין נסך יותר משאר איסורין. דבשאר איסורים לעולם מותר עד שיהא באיסור כדי ליתן טעם בהיתר. אבל ביין נסך המערה מגיגית אוסר בכל שהוא. וגם בהיתירא לגו איסורא חמיר יין נסך משאר איסורין דביין נסך קמא קמא בטיל ואפילו נתרבה ההיתר ויש בו ס' לבטל האיסור. ואלו בשאר

איסורין אם נתרבה ההיתר ויש בו ס' ניעור מאיסורו ומבטל האיסור. דאמרינן בירושלמי דתרומות פ"ה אמר רבי אבהו א"ר ביוחנן כל איסורין שריבה עליהם בשוגג מותר ובמזיד אסור. פסק רש"י דאין הלכה כרב דימי שהרי בא רב יצחק והחמיר רבין והחמיר. ואין דבריו מובנים דבעיקר דינא דרב דימי דאשמועינן ראשון ראשון בטל לא פליג עליה רב יצחק. אלא שמחמיר לאסור המערה מחבית. ורבין איכא למימר דלא פליג עליה כלל. דהא דמצריך קיתון של מים לבטל היין. ולא קאמר קמא קמא בטל היינו במערה מגיגית או שנפל לתוך כלי גדול מלא יין בלא עירוי והתירו דרואין את ההיתר כאילו אינו אתא לאשמועינן. כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן המערה יין נסך לבור מצרצור קטן אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל. ודוקא צרצור קטן דלא נפיש עמודיה. אבל חבית דנפיש עמודיה לא. וכיון דפליגי רב דימי ורב יצחק בחבית אליבא דרבי יוחנן מסתברא דבשל סופרים הלך אחר המיקל: כי אתא רבין א"ר יוחנן יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים רואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו. כי אתא רב שמואל ברבי יהודה א"ר יוחנן ל"ש אלא שנפל קיתון של מים תחילה. אבל אם לא נפל קיתון של מים תחילה מצא מין את מינו וניעור. איכא דמתני לה אמתניתין יין ביין בכל שהוא כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר ר' יוחנן ל"ש אלא שלא נפל שם קיתון של מים. אבל אם נפל שם קיתון של מים רואין את ההיתר כאילו אינו והשאר קיתון של מים רבין עליו ומבטלין אותו. מאי איכא בין דמתני לה אמתניתין למאן דמתני לה ארבין. איכא בינייהו תחילה. מאן דמתני לה אמתניתין לא בעי תחילה. ומאן דמתני לה ארבין בעי תחילה והלכתא כלישנא בתרא דבשל סופרים הוא. והא דלא אמר חתיכה עצמה נעשית נבילה ואוסרת כל החתיכות ויצטרף מים לבטל היין דהיתר ויין דאסור. היינו לפי שלא נפל מן היין האסור כדי נתינת טעם בהיתר אלא במשהו נאסר. וכל דבר שנאסר במשהו לא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה. דרב דקאמר התם פרק גיד הנשה (חולין דף ק.) על ההיא משנה וכן חתיכה של נבילה וחתיכה של דג טמא שנתבשלו עם החתיכות אפילו לא נתנו טעם אלא בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבילה ואוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה. ופריך (הספר) [רב ספרא] התם מכדי רב כמאן אמר לשמעתיה כרבי יהודה דאמר מין במינו לא בטל למ"ל בנתינת טעם אפי' לא נתנה טעם נמי. הכא במאי עסקינן כשקדם וסלקו. רבא אמר אפילו תימא כשלא קדם וסלקו (וסבר רבי יהודה) [הוי] מין במינו ודבר אחר סלק את מינו כמי שאינו ושאין מינו רבה עליו ומבטלו. והשתא מאי איצטריך רב למימר אפי' לא נתנה טעם אלא בחתיכה אפילו בלא נתינת טעם נמי אסרה חתיכה נבילה לשאר חתיכות לר' יהודה דאמר מין במינו

במשהו. אלא ודאי אע"ג דמין במינו נאסר במשהו מן התורה לא אמר שתעשה חתיכה נבילה להצריך ס' לבטל את כולה אם לא שנאסרה בנתינת טעם וכ"ש יין נסך לרבי יוחנן דאינו אוסר במשהו אלא מדרבנן לא מצריכין לבטל גם ההיתר. ומאן דבעי הכא תחילה מחמיר הוא ביין נסך אע"ג דבשאר איסורים לא בעיא ולית הלכתא כוותיה: איתמר יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים אמר חזקיה אם הגדילו באיסור אסור. ואם הגדילו בהיתר מותר. ור' יוחנן אמר אפילו הגדילו באיסור נמי מותר. הגדילו באיסור פרש"י שנפל יין נסך בסוף. והגדילו בהיתר שנפל יין של היתר בסוף. ורבי יוחנן אמר אפי' הגדיל באיסור הואיל והמים נפלו תחילה לא אמר מצא מין את מינו וניעור. וקשה מה שפי' הגדיל בהיתר שנפל יין של היתר בסוף דהא משמע דקאי איין נסך שנפל לבור דמיירי בדאיכא יין דהיתירא בבור. ועוד שפירש דר' יוחנן בעי שנפלו מים תחילה אם כן יקשה לרבין ורב שמואל ברבי יהודה למאן דמתני לה אמתניתין דלא בעי תחילה. ונראה לפרש דהגדילו באיסור שנגדלו המים ע"י איסור כגון שנפל באחרונה. ונתגדלו באיסור שמצאו בבור. ולא אמרינן רואין. הגדילו בהיתר כגון שנתגדלו המים על ידי יין של היתר שהיה בבור קודם שנפל ואח"כ נפל יין נסך. כיון שהפסיק בנפילת מים בין שתי היינות ולא יצטרפם עוד יחד. ורבי יוחנן מתיר הכל בין נפלו מים תחילה ובין לא נפלו מים תחילה. ורבי ירמיה היה סבור דפליגי בפלוגתא דר' אליעזר ורבנן. והלכתא כרבי יוחנן דקי"ל דאמר רואין:

הלכה כט

זה הכלל מין במינו במשהו רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל איסורין שבתורה במינו במשהו. שלא במינו בנותן טעם. רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו כל איסורים שבתורה בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך דבמינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם. רש"י כתב בפ' כל הבשר (חולין דף קט.) דקי"ל כר' יהודה דאמר מין במינו לא בטיל דהא קים ליה רבי בשיטתיה דאמר נראין דברי ר' יהודה. ורב ושמואל נמי סברי הכי ותניא כוותייהו. ואע"ג דפליגי עלייהו רבי יוחנן ור"ל ותניא נמי כוותייהו. שמעינן להו לאביי ורבא דאינון אמוראי בתראי דקיימי כרב ושמואל בפלוגתא דחלא לגו חמרא (לעיל דף סו.) ובפרק כל שעה (פסחים דף ל.) נמי פוסק רבא הלכתא כרב דאמר חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו במשהו. ומפרש התם רב לטעמיה דאמר כל איסורים שבתורה במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם. וגזר רב נחמן שלא במינו אטו במינו משום דלא בדילי אינשי מיניה. וקשה לר"ת דאם כן יקשה דרבא אדרבא דבפרק גיד הנשה (חולין דף צז:) קאמר רבא מין במינו דליכא למיקם אטעמא בס'. והאי

דפליגי אביי ורבא לעיל בחמרא חדתא וענבי חמירא דחיטי וחמירא דשערי. מיירי בטבל ויין נסך. תדע מדלא נקט אלא הני. והא דפסיק רבא בחמץ בין במינו ובין שלא במינו במשהו כרב. איכא למימר כרב ולאו לגמרי מטעמיה. דרב סבר כל איסורין שבתורה במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם וגזר חמץ שלא במינו אטו במינו. אבל רבא סבר כל איסורים שבתורה בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם. ובחמץ דלא בדילי מיניה החמירו חכמים לאוסרו במשהו. ורבינו תם פוסק הלכה דכל איסורים שבתורה בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם. והביא ראיה מפיסקא דרבא דפרק גיד הנשה. ועוד כי דברי ר' יוחנן עיקר בכולא תלמודא כנגד רב ושמואל כדאמר בריש י"ט דף ד: רב ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן. ובפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מז:) מוכח דר' יוחנן ושמואל הלכה כרבי יוחנן ועוד ראיה מריב"ל דאמר (חולין דף צח.) כל איסורין שבתורה בששים ויליף מזרוע בשלה דהוה ליה מין במינו. וריב"ל בר סמכא הוא. דבסדר תנאים ואמוראים פסק הלכה כמותו בכל מקום ועוד ראיה מר' אליעזר בן יעקב דסבר מין במינו בטל בשמעתא דחרסן של זב וזבה בזבחים פרק התערובת (זבחים דף עט:) ומשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי. ועוד ראיה מסתמא דתלמודא בשילהי י"ט (דף לח:) דאמר מי שנתערב לו קב חיטין בעשרה קבין חיטין וכו' קאמר שפיר עבוד דאחיכו עליה דמ"ש חיטין בשעורין דלא דמין בשאינו מינו בטל וכו' לרבנן מיבטל בטל ושפיר עבוד דאחיכו עליה. מכלל דהלכתא כרבנן. ובמנחות פרק הקומץ רבה (מנחות דף כג.) קאמר רבא קסבר ר' יהודה כל מין במינו ודבר אחר וכו' מכלל דאיהו לית ליה. ואף רבינו יהודאי גאון פסק כן. דשאלו מקמיה כל איסורים שבתורה במשהו כרב ושמואל או בנותן טעם כרבי יוחנן ור"ל. והשיב מדאיצטריך ליה לרבא למימר הלכתא בחמץ בין במינו בין שלא במינו במשהו כרב. בהא נימא הלכתא כרב. הא בשאר איסורים כרבי יוחנן ור"ל. ולא הבנתי ראיה זו דמשום שלא במינו הוצרך לפסוק כרב לאפוקי ממאן דפליג עליה התם. ואדרבה מן זו הביא רש"י ראיה דהלכה כרב אלא שדחינו אותו. והכי הלכתא דכל איסורים שבתורה בס' חוץ מחמץ בפסח. והא דלא קאמר חוץ מטבל ויין נסך [וחמץ בפסח] בהך ברייתא דתניא כוותיה דר' יוחנן. משום דחמץ בפסח אפי' שלא במינו במשהו. וכן עמא דבר: ורב אלפס ז"ל פסק כרב ושמואל והעידו תלמידיו עליו שאחר כך מחק והגיה עליו הלכה כרבי יוחנן. וכן פסק במסכת חולין:

הלכה ל

א **מתני'** ואלו אסורין ואיסורן בכל שהן. יין נסך ועורות לבובין ועבודת כוכבים ושור הנסקל ועגלה ערופה וצפורי מצורע ושיער נזיר ופטר חמור. ובשר בחלב וחולין שנשחטו

בעזרה הרי אלו אסורין ואיסורן בכל שהוא. כל הני מילי בדבר יבש ומשום חשיבותייהו לא בטילי כדקתני בגמרא דהוי דבר שבמנין:

ב **גמ'** תנא מאי קחשיב. אי דבר שבמנין קחשיב ליתני חתיכת נבילה. ואי איסורי הנאה קחשיב ליתני חמץ בפסח. א"ר חייא בר אבא ואי תימא ר' יצחק נפחא האי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסור הנאה. פרש"י. וחמץ בפסח הואיל ואין דרכו למנות בטל ומשליך אחד מהם לנהר והשאר נותן לכלבו. וחתיכת נבילה אע"ג דדבר שבמנין הוא כיון דלא אסירא בהנאה בטלה ברובא. וחדא שדי לכלבא ואידך שרו באכילה. ולא ידענא למה לא יהא תערובת חמץ מותר אף באכילה. דהא דאמר חמץ במשהו היינו דבר לח המתערב דבמקום דהוה שאר איסורי בנותן טעם הוי חמץ במשהו אבל דבר יבש דבשאר איסורים חד בתרי בטל ה"ה בחמץ בפסח. וכן מוכח שמעתא כמו שאפרש. ולמאי דבעי רש"י להחמיר לאוסרו באכילה ה"ה נמי אסור בהנאה. ומה שפירש ומשליך אחד לא ידענא למה דתנן במסכת ערלה (פ"ב מ"א) הערלה וכלאי הכרם עולין באחד ומאתים וא"צ להרים. והא דצריך להרים בתרומה היינו משום גזל השבט. ולפרש"י פליג האי תנא אתנא דפרק גיד הנשה (חולין דף צו:) דתנן גיד הנשה שנתבשל עם הגידין וכן חתיכה של נבילה ושל דג טמא שנתבשלה עם החתיכות בזמן שמכירה בנותן טעם ואם לאו כולן אסורין ומפרש בגמ' משום דהויא חתיכה הראויה להתכבד לפני האורחים ואפי' באלף לא בטיל. וי"ל דלא פליג אלא דלא חשיב האי תנא אלא מידי דאית ביה תרתי והא דקאמר למעוטי ה"ק למעוטי דלא חשיב להו. וכה"ג קאמר בריש פ"ק דב"ק (דף ה. ע"ש) דקאמר מניינא דמתני' למעוטי דר' חייא ור' חייא למעוטי דרבי אושעיא ולאו משום דפליג. ובסגנון זה פירש הראב"ד ז"ל והביא ראיה דלא פליגי אהדדי מהאי דתמורה פרק כל האסורין (תמורה דף כח.) דפריך התם מ"ש לענין תערובת קדשים דתניא איסורי אכילה ואיסורי הנאה בהדי הדדי דהתם קתני רובע ונרבע דלאו איסורין נינהו ואיסורן בכל שהוא. אלמא כל איסורין שבמנין עושין תערובתן כיוצא בהן. ותערובת דחולין פסיק ותני איסורי אכילה לחוד ואיסורי הנאה לחוד. פי' דמתני' דהכא מתניי' בחולין ולא קתני אלא איסורי הנאה. ותירץ כי קאי בעבודת כוכבים משום דבעי לפרושי איסור יין נסך פריש נמי כל איסור הנאה דדמיין לה. כי קאי הכא משום דבעי פי' אתנן ומחיר מוקצה ונעבד פריש נמי כל האסורין למזבח דדמי להן. אלמא כי קתני הכא איסורי הנאה ה"ה איסור אכילה שדינן כן לעשות תערובתן כיוצא בהן בדבר שבמנין. וגרס נמי בירושלמי למה לא תנינן נבלה עמהן. א"ר אסי לא אתינן מתני' אלא שאסור בהנאה. התיבון הרי חמץ בפסח חמץ יש בו כרת ואלו אין בהן כרת. הרי אלו למעוטי מאי וכו'

כתב רב אלפס ז"ל וליתיה להאי [כללא] דקי"ל חמץ בפסח אסור ואוסר בכל שהוא. ותימה דלא הזכיר נמי חתיכת נבילה ולמאי (דפריך) דהאי למעוטי לאו דס"ל חתיכת נבילה וחמץ בפסח אין אסור בכל שהוא. אלא למעוטי דלא תני להו ניחא. והראב"ד ז"ל תמה על רב אלפס דמנין לו דחמץ בפסח אוסר את התערובת בהנאה במשהו וזה לא נזכר בשום מקום אי משום הנך דאילו עוברין (דף מב.) כותח הבבלי וחביריו השנויין שם לאו משום משהו מיתסרי אלא משום נותן טעם הרבה שיש בהן. וכבר פירש בגמרא אחד מהן זיתום המצרי תלתא חיטי והוא מעיד גם על השאר שיש בהן חמץ הרבה. ועוד דהנהו שאני שאין גופי המאכל נעשה זולתי החמץ שיש בהן. וכיון שהחמץ שיש בהן הוא מכשיר המאכל הרי הן חשובין כאילו הכל חמץ. וכיון שכן מנין לנו לדחות סוגיא שבכאן שיאמרו אין כל דבר אוסר את תערובתו בהנאה אא"כ הוא דבר שבמנין והיאך נדחה אותה בלא ראיה. ול"נ דהכלל אמר גם לענין חמץ בפסח ובתערובת חמץ דפסח שנתערב עם מינו מותר אפי' באכילה. דלענין תערובת דיבש ביבש אין חילוק בין חמץ בפסח לשאר איסורין דלא החמירו חכמים לאוסרו במשהו אלא היכא דשאר איסורים בנ"ט וחמץ דמשום דלא בדילי אינשי מיניה אסור במשהו בלא נ"ט כשאר איסור. אבל יבש ביבש אם אין דבר שבמנין כי היכי דבשאר איסור חד בתרי בטל ה"ה חמץ בפסח. וכן מוכחא כל הסוגיא דפריך אי איסור הנאה קחשיב ליתני נמי חמץ בפסח ומשני האי תנא תרתי אית ליה. ואע"ג דחמץ בפסח אסור בהנאה כיון שאין דבר שבמנין בטל ברוב. אלמא אין חילוק בין חמץ בפסח לשאר איסור יבש ביבש ולח בלח היכא דשייך ביה נתינת טעם. כי היכי דבשאר איסור הנאה שנתנו טעם בהיתר נאסר אף בהנאה דטעם כעיקר דאורייתא בין לאכילה בין להנאה וה"ה חמץ בפסח אפילו במשהו אסור בהנאה:

ג **מתני'** יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה. רבי שמעון בן גמליאל אומר ימכר כולו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו:

ד **גמ'** אמר רב הלכה כר' שמעון בן גמליאל חבית בחבית אבל לא יין ביין. ושמואל אמר אפילו יין ביין. אמר רב נחמן הלכה למעשה יין נסך יין ביין אסור וחבית בחבית מותר. סתם יינו יין ביין נמי מותר:

הלכה לא

א **מתני'** גת של אבן שזיפתה עובד כוכבים מנגבה והיא טהורה. ושל עץ רבי אומר ינגב וחכמים אומרים יקלוף את הזפת ואחר כך ינגב. אבל אם ירצה לעשות עירוי שלשה ימים א"צ לקלוף את הזפת. שעל ידי עירוי פולט את הבלוע בגת.. כדאמר לעיל (דף לג.) בקנקנים זפותים אף ע"ג דמכניסן לקיום. ושל חרס אע"פ שקלף את הזפת הרי זו אסורה

ואינה ניתרת בניגוב אלא בעירוי. דניגוב אינו מפליט בכלי חרס. וכיון דצריך עירוי אין צריך קליפה דעירוי מפליט אף בלא קליפה כל זמן שלא דרך בה. דלא גרע מקנקנים שמכניסין לקיום. אבל אם דרך בה אין עירוי מועיל בעוד הזפת עליו. משום דעל ידי דריכה בלע טפי אלא יקלוף ואח"כ יעשה עירוי. ולהכי אמר רבה נעוה ארתחיה. והרוצה להכשירו בלא קליפה אין לו תקנה כי אם ע"י הגעלה:

ב **גמ'** גת של אבן שזפתה עובד כוכבים וכו' אמר רבא דוקא שזפתה אבל דרך בה עובד כוכבים אחר שזפתה לא סגי לה בניגוב משום דאית לה פילי ונכנס בהן היין ונבלע בגת הילכך בעי קליפה ואחר כך ניגוב: ת"ר הגת והמחץ והמשפך של עובד כוכבים רבי מתיר בניגוב. וחכמים אוסרין. ומודה רבי בקנקנים של עובד כוכבים שהוא אסור. ומה הפרש בין זה לזה. זה מכניסו לקיום וזה אין מכניסו לקיום. של עץ ושל אבן ינגב ואם היו מזופפים אסורין. והא אנן תנן גת של אבן שזפתה עובד כוכבים מנגבה והיא טהורה. מתני' דלא דרך בה ברייתא דדרך בה. ומשום דדרך בה בעי ניגוב של עץ ושל אבן. אע"פ שאין זפותין לפי שע"י דריכה נבלע בהן יין קצת אבל שאר כלים של עץ ושל אבן שנשתמש בהן העובד כוכבים סגי בהדחה בעלמא:

הלכה לב

גיגיות גדולות שדורכין בהן יין דינן כגת ובעו ניגוב. כי בימיהם לא היו רגילין לעשות בגת גלגל וקורה. אלא רק דורכה ברגל כדתניא (לעיל דף נה.) לוקחין גת בעוטה וכן (לעיל דף נו:) מהו לדרוך עם העובד כוכבים בגת. הלכך גיגיות שדורכין בהן היין דינן כגת ובעו ניגוב אם אינו יודע שעבר עליהם י"ב חדש משעה שדרך בהם העובד כוכבים. רבא שדר גולפי להרפני חתים לה אבירצייהו. פי' מסדרן בקרון או בספינה כפויין על פיהן וחותמו בשולים שלא יוכל העובד כוכבים להופכן ולעשות בהן יין. קסבר כל דבר שמכניסו לקיום אפי' לפי שעה גזרו ביה רבנן. והרמב"ם ז"ל כתב דדוקא בכלי חרס אותה דבר שמכניסו לקיום צריך עירוי. אבל כלי עץ וכלי אבן וכלי מתכות אפי' מכניסו לקיום סגי להו בשכשוך. ור"ת ור"י ז"ל לא ס"ל הכי כי הצריכו הגעלה או עירוי לחביות של עץ אפילו גרודים. וכן מסתבר דכיון שהיין משתהא בתוכו זמן מרובה נבלע בתוכו. וכן אמרינן (לעיל דף לג.) גבי נודות של עור דאין לחלק במכניסו לקיום: במה מנגבן. רב אמר במים ואפר. רבה בר בר חנה אמר באפר ובמים. ול"פ הא ברטיבתא הא ביבישתא: איתמר בי רב משמיה דרב אמרי תרתי תלתא. שמואל אמר תלתא ארבע. בסורא מתני הכי בנהרדעא מתני הכי. בי רב אמרי משמיה דרב תלת ארבע. ושמואל אמר ארבע

וחמשה. מר חשיב מיא בתראי ומר לא חשיב מיא בתראי. ולקולא עבדינן וסגי במים ואפר (ואפר) ומים:

הלכה לג

בעו מיניה מר' אבהו הני גורגאי דארמאי מאי. אמר להו תניתוה הרי שהיו גיתו ובית בדיו טמאים ובקש לעשותן בטהרה כיצד הוא עושה. הדפין והעדשים והלולבין של עובד כוכבים מדיחן העקלים של נצרים ושל בצבוץ מנגבן. ושל שיפא ושל גמי מיישנן י"ב חדש. פרש"י עדשים היינו עיקר הגת. ומדמייתי אמוראי מהך ברייתא ראיה ש"מ דסמכא הוא. ופליגא אתנאי דלעיל דהוו מצרכי בגת ניגוב. ואין זו ראיה משום דמייתי מינה ראיה לגורגאי דארמאי דלא אשכחן ביה פלוגתא לא יהיה בשביל זה הלכה כמותם במאי דאשכחן פלוגתא. ולדבריו היה לו לומר משום דבשל סופרים הולך אחר המיקל. והאי דנעוה ארתחיה יעמיד בשל חרס אבל של עץ ושל אבן סגי להו בהדחה. ורשב"ם גרס מנגבם והכי איתא בתוספתא. ור"ת גרס מדיחם ועדשה אין זה עיקר הגת עצמה תדע מדחשיב ליה בתר דפין. אלא עיגול של טיט כמין ריחיים עגול וכבד ודומה לעדשה ומכבידין על הדפים שעל הענבים והוא הנקרא בפרק המוכר את (הספינה) (דף סז:) ים ומפרש בגמרא מאי ים טלפחא. ומוציא שפע המשקין כמים לים מכסים. אבל גת עצמה בעיא ניגוב. והא דלא פירש הכא טהרת גת. לפי שכבידה היא ואינה רגילה לטלטל ונשמרת מטומאה יותר מכל כלי הגת. ועוי"ל דאפי' נפרש שהיא גת עצמה לא תקשה. משום דלעיל מיירי בשל עובד כוכבים והכא מיירי בשל ישראל. כדקתני גיתו ובית בדיו. ואע"ג דמייתי לגורגאי דארמאי מעקלים של ישראל. יש הרבה כלים שלא חלקו חכמים בין של ישראל לשל עובד כוכבים כמו קנקנים (לעיל דף לג.) וכיוצא בהן. אמר רב יהודה הני רווקי דארמאי דמזיא מדיחן. דעמרא מנגבן. דכיתנא מיישנן. ואי אית בהו קיטרי שרי להו. הנהו דיקולי וחלתא דארמאי ציירי בחבלי מדיחן. דצבתא מנגבן. דכיתנא מיישנן. ואי אית בהו קיטרי שרי להו. היה אר"ת המפות והסדינים שלנו שנשרו ביין נסך אין צריך לישנן. ודוקא בהני כלים שמנו כאן חכמים רווקי וחלתא. ולא אמרו כל כלי פשתן בסתמא. אלא לפי שהיו בקיאין בכלים הבולעים. והשמיענו מה הן. אמנם תימה על המפות שלפעמים שנופל עליהן איסור רותח ומתירין אותן ע"י כבוס של כלי שני. ונהי דר"ת כתב לקולא אם נאסרו ע"י צונן דיין נסך אין להקל באיסור רותח. וי"ל לפי שרגילין לכבסן בכמה כבוסין באפר וכבוס בחמין ובצונן ומביא עליהן קים להו שמפליטים כל מה שבלעו. כאילו הרתיחם בכלי ראשון:

הלכה לד

מתני' הלוקח כלי תשמיש מן העובד כוכבים את שדרכו להטביל יטביל להגעיל יגעיל ללבן באור ילבן השפוד והאסכלה מלבנן באור והסכין שפה והיא טהורה בתוספתא קתני סכינין בהדי שפודים ואסכלאות וכן בפרק קמא דחולין (דף ח.) גבי סכין של עובד כוכבים דפריך תיפוק ליה משום שמנונית דאיסורא ומשני בשליבנה באור ותימה דבפרק כל שעה (פסחים דף ל.) משמע דסגי להו בהגעלה דגרס התם אמר ליה רבינא לרב אשי הני סכיני דפיסחא היכי עבדינן להו א"ל מעלינן לקתייהו בטינא ופרזלייהו בנורא ומסיק והלכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון ויש מפרשים אידי ואידי ברותחין אחר הליבון לפי שאין יכול ללבן הברזל היטב אצל הקתא והכי קתני בתוספתא פעמים שאדם חס על סכינו ללבנו ור"ת פי' דחמץ שאני משום דהיתירא קבלע וכי קפליט ליתיה לאיסוריה בעיניה והכי משני רב אשי לקמן בשמעתין (עו.) ואע"פ דרב אשי גופיה הוא דקאמר התם קתייהו בטינא ופרזלייהו בנורא שמא מחמיר על עצמו היה ולא רצה לסמוך אשינויא דידיה וכן משמע הלשון לדידי כעין חדתא עבדי ליה ואנן סמכינן אמאי דפסיק תלמודא והילכתא אידי ואידי ברותחין ומסתברא הא דמסיק והלכתא אידי ואידי ברותחין כל זה מדברי רב אשי כלומר אע"פ שאני עושה ליבון אין הלכה כך כי אני מחמיר על עצמי אלא כך הלכה דברותחין סגי ובירושלמי גרס סכין תוחבו ג' פעמים בקרקע ודיו רבי בון בשם רבי יהודה הדא דתימא בסכין קטנה אבל בסכין גדולה צריכה ליבון והליבון שאמרו והוא שיהיו ניצוצות ניתזין הימנו. מתוך הירושלמי רצה ר"ת לחלק דסכין עובד כוכבים דחולין וסכינא דבתוספתא מיירי בסכינים גדולים שפעמים צולין בו בשר להכי בעי ליבון דיקא נמי דבתוספתא קחשיב לה בהדי שפודין ואסכלאות ובפסחים מיירי בסכינים קטנים ולא נהירא דההיא דירושלמי לחתוך בצונן איירי כיון דקאי אתוחבה ג"פ בקרקע ולענין צונן לא שייך לחלק בין תשמישו על ידי האור לתשמישו על ידי רותחין לכך נראה דסכינין גדולים דרך לעשות בהן גומות ובגמרא אמר דשיפה לא מהני בסכין שיש בה גומות ואפילו לחתוך בה צונן הלכך בעי ליבון דהגעלה לא מהני כי אינו יכול לנקר הגומות ואינו פולט במקום הגומות אפילו סכין קטן אם יש בו גומות בעי ליבון וסכינין ישנים הנקחים מן עובדי כוכבים היה אומר ה"ר יצחק בר"מ דבעי ליבון שדרך עובדי כוכבים לתקן בהן הפתילה בפי הנר של חלב בשעה שדולק והופכין בהן בשר על גבי גחלים ואמר ר"ת כיון דאין תשמישו לכך לא חיישי דלמא מיתרמי ועביד הכי ואפילו איתרמי דעביד כל מה דאין הישראל משתמש בו על ידי האור סגי ליה בהגעלה ברותחין דכל מה שסופו לפלוט ברותחין פולט בהגעלה

ראשונה ולא נהירא כיון דתשמישו על ידי האור אין יוצא מידי דופיו בהגעלה בלא ליבון ופולט תמיד בכל הגעלותיו מידי דהוי אכלי חרס דלא סגי ליה בהגעלה ולא אמרינן דכל מה דעתיד לפלוט דפולט בהגעלה ראשונה אלא אינו יוצא מידי דופיו ופולט תמיד מעט מעט ואין לחלק ולומר ממה שבלע ע"י האור לא יפלוט לעולם כי אם באור דהא אמר השפוד והאסכלה של קדשים מגעילן ברותחין אלמא בליעה על ידי האור נפלטת ע"י רותחין ויראה שיספיק אם ילבן חודו של סכין לפי שרגילין העובדי כוכבים להשתמש בו באור אע"ג דחם מקצתו חם כולו ונתפשט האיסור בכולו מ"מ כיון שאין הישראל משתמש בסכין ע"י האור סגי בהכי:

הלכה לה

גמ' תניא וכולן צריכין טבילה במ' סאה. מה"מ. אמר רבא אמר קרא תעבירו באש וטהר הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אפילו כלים חדשים. דהא ישנים כי לבנן באור כחדשים דמו ואפ"ה בעו טבילה. מתקיף לה רב ששת א"ה אפילו זוזא דסרבלא נמי. אמר רבא כלי סעודה אמורים בפרשה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ל"ש אלא בלקוחין וכמעשה שהיה. אבל בשאולין לא. פרשב"ם דישראל ששאל כלי מישראל חבירו שקנה מהעובד כוכבים ולא הטבילה צריך טבילה כיון שבא לידי חיוב טבילה ביד ישראל ראשון. ר' יצחק בר יוסף זבן מאני דמרדה חדתי מעובד כוכבים. סבר לאטבולי א"ל ההוא מרבנן ור' יעקב שמיה לדידי מיפרשי לי מיניה דרבי יוחנן כלי מתכות אמורים בפרשה. א"ר אשי והני כלי זכוכית הואיל וכי נשברו יש להן תקנה ככלי מתכות דמו. קוניא פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר כתחילתן וח"א כסופן והלכתא כסופן. יש שהיו רוצין לומר שכלים שיש להם חשוקים של ברזל. כגון דלי שמעמידין אותו שצריך טבילה לפי שהכל הולך אחר המעמיד. ולא נהירא דמנ"ל דהלכה כרבנן דר' נחמיה בפרק במה אשה (שבת דף ס.) דאמר הכל הולך אחר המעמיד. דילמא כר' נחמיה קי"ל דלא אזיל בתר מעמיד. דסתם משנה דבמה אשה מוקי התם כר' נחמיה. ועוד אפילו יהיה הלכה כרבנן דאזלי בתר מעמיד לא בעי טבילה כיון דאין משתמש במקום הברזל לא הויא דומיא דכלי סעודה דמדין ומהאי טעמא נמי כלי חרס המחופה באבר מבחוץ א"צ טבילה: משכנתא בעיא היא ולא אפשיטא ועבדינן לחומרא ומטבילן ליה בלא ברכה. או יקנה כלי אחר ויטבול שניהם ביחד ויברך. והנותן כסף לאומן עובד כוכבים לתקן לו כלי יש שרוצים לומר למ"ד אומן קונה בשבח כלי טעון טבילה ופליגי ביה אמוראי בפ' הגוזל קמא (בבא קמא דף צט.) ובעל ההלכות פסק כרב אשי דאמר אומן קונה בשבח כלי. ורב אלפס פסק כרבא דדחי התם דכו"ע אין אומן קונה בשבח

כלי וא"צ טבילה כיון דלא נקרא שם העובד כוכבים עליו. ולא דמי לכלי מדין. וישראל שמכר כלי לעובד כוכבים וחזר ולקחו ממנו צריך טבילה כיון שנקרא שם העובד כוכבים עליו. אבל ישראל שמשכן כלי לעובד כוכבים וחזר ופדאו ממנו אין צריך טבילה. אע"ג דמספקא ליה לתלמודא אי משכנתא כזביני. לענין הא ודאי פשיטא לן דלאו כזביני :

הלכה לו

ת"ר הלוקח כלי תשמיש מן העובד כוכבים דברים שלא נשתמש בהן כל עיקר מטבילן והן טהורין דברים שנשתמש בהן ע"י צונן כגון כוסות וצלוחיות וקתוניות מדיחן ומטבילן והן טהורין. ודברים שנשתמש בהן ע"י חמין כגון יורות וקומקמוסים ומחמי חמין מגעילן ומטבילן והן טהורין. דברים שנשתמש בהן ע"י האור כגון השפודין והאסכלאות מלבנן ומטבילן והן טהורין. פי' רשב"ם דוקא מגעילן או מלבנן תחילה. אבל הטביל תחלה הוי כטובל ושרץ בידו. ולא נהירא דהך טבילה לא משום טומאה דאפילו חדשים צריכים טבילה. אלא גזירת הכתוב הוא אם ירצה יטבילנה וישתמש בה צונן. וכשירצה להשתמש בו חמין יגעילנה. ויש הכשר לחצאין כדאמר במתניתין הסכין שפה והיא טהורה. ואע"פ שצריך עדיין להגעיל לחתוך בה צונן ולא יצא מטומאה ולגמרי. ועוד ראיה מדאמר בזבחים פרק דם חטאת (זבחים דף צג.) נדה מזין עליה והיא טהורה. וכי היכי דהזאה מועילה בימי נידות ה"נ מהניא טבילה מקמי הגעלה. והאי דנקט הגעלה תחילה משום דהוא עיקר הכשר פליטת האיסור. ועוד משום דגבי צונן איצטריך למתני מדיחן מקמי טבילה משום חציצה: וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ועד שלא יגעיל ועד שלא ילבין תני חדא אסור ותניא חדא מותר. לא קשיא הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר והא כמ"ד נותן טעם לפגם אסור. לכאורה משמע שעל כל מה שנזכר בברייתא טבילה והגעלה וליבון קתני שאם נשתמש בלאו הכי אסור. ובברייתא בתרייתא נמי לא פליג עליה אלא בהגעלה וליבון דאית ליה נותן טעם לפגם מותר. אבל בטבילה אין להתיר מטעם זה. ולא מיסתבר כלל לומר שאם נשתמש בכלי קודם טבילה שיהא אסור כל מה שבתוכו. הלכך נראה לומר האי דנקט בברייתא עד שלא הטבילה משום שריותא דתנא חדא מותר נקטיה. ולא משום רבותא דאיסורא. והכי איתמר בירושלמי וכולן שנשתמש בהן עד שלא הטביל והגעיל ושף וליבן הרי אילו טהורין. אי נמי למאן דתני אסור איצטריך למתני עד שלא יטביל. דכיון דטבילה מתיקון הכלי כמו הגעלה וליבון איכא למימר דגזרינן למ"ד נ"ט לפגם אסור אטו הגעלה וליבון. אבל לדידן דקי"ל נ"ט לפגם מותר שרי. ולמ"ד נותן טעם לפגם מותר גיעולי עובד כוכבים דאסר רחמנא היכי משכחת לה. אמר רב חייא בריה דרב הונא לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא.

פרש"י שבשל בה העובד כוכבים בו ביום. אבל אם בשל בה אתמול (בלילה) כבר הורע טעמו בלינת הלילה. מתוך לשונו משמע שלינת הלילה פוגמת הטעם ולא בעי מעת לעת. וגם ר"ת נשאל על זה אם צריך מעת לעת. או אם נאמר שאם בשל בה איסור סמוך לחשיכה כיון שחשיכה נפגם הטעם שהרי אינה בת יומו ונאמר שתחילת הלילה היא שפוגמה יותר משעה אחרת. והשיב שכל רבותינו פירשו שלינת הלילה היא פוגמת. ונראים דבריהם כי לא היה דרך לבשל בימים קדמונים בלילה. כדמשמע בזמן שקבעו לק"ש בשעת שכיבה בכהנים ובעניים ובכל אדם בשמעתא קמייתא דברכות. ומתוך שאין מבשלין בלילה נפגם הטעם הנבלע בקדירה. ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר תבשיל שעוברה צורתו (והוי) כמו תעובר צורתו ויצאו לבית השריפה (זבחים דף עז.) והדברים ק"ו ומה האוכל שהוא בעין נפגם בלינת הלילה. כ"ש איסור המובלע בדופני הקדירה. ועוד מדקאמר קדירה בת יומא ולא קאמר לא אסרה תורה אלא קדירה בתוך מעת לעת א"כ משמע דלא בעיא מעת לעת. ודוקא כשעמדה כל הלילה בלא בישול יש להתיר ולא בענין אחר. דכיון שאין ידוע לנו מי גורם הפגם יש להסתפק אם תחילת הלילה או סופה או כולה גורם. אבל אם עמדה כל הלילה מותר ולא בעי מעת לעת. ועל דא אנא סמיך והמחמיר תבא עליו ברכה ויש לחוש מפני החסרון. ולפי דבריו שהביא זכר לדבר מעיבור צורה דקדשים א"כ תפשוט דעמוד השחר גורם. והכי אמר בקדשים בפ"ב דזבחים (דף יט:) גבי קדוש ידים במי כיור דעמוד השחר חשיבה לינה. וכן בפרק המזבח מקדש (זבחים דף פז.) משמע שאם חשב להוריד מן המזבח סמוך לעמוד השחר ולהעלות אחר עמוד השחר חשיב חוץ לזמנו. דעמוד השחר עושה לינה. ומשום דלאו ראיה גמורה אלא זכר לדבר אין לפשוט משם. ומיהו קצת נראה משם שסוף הלילה לבדו אין מועיל אלא כולו. שאם סוף הלילה לבדו גורם למה הצריך הכתוב בכלי חרס שבירה ומריקה ושטיפה בכלי נחשת אחר בשול חטאת למ"ד נ"ט לפגם מותר. כי מיד שנעשה נותר נפגם טעמו ומותר מן התורה לבשל בו. בשלמא אי אמרת כל הלילה גורם ניחא. דאצטריך קרא לכלים שבשלו בהן בלילה דכדי שלא יבאו קדשים לידי נותר היו מבשלין גם בלילה ואותו טעם לא נפגם בבקר ונעשה נותר. וחלה עליו תורת שבירה בכלי חרס ומריקה ושטיפה בכלי נחשת. הלכך אפי' הניח הכל עד אחר שנפגם טעמו והותר מן התורה אפי' הכי כיון שחל עליו חיוב שבירה מריקה ושטיפה שעה אחת שוב לא פקע. ומשום הכי היו שוברין כל הכלים במקדש אפילו אותם שבשלו בהן אתמול. כי לכתחילה לא היו מבשלין בהן גזירה אטו בת יומא. כי ברוב הבישול שהיה בעזרה אתי למיחלף. וכיון שכן הוא היו שוברין אותן במקום קדוש כמו הטעונין שבירה מדאורייתא

וכן מריקה ושטיפה. כי היכי דלא אתי למיטעי אף באותן שהן בני יומן לשוברן שלא במקום קדוש ולהכשירן בלא מריקה ושטיפה. מיהו י"ל דאע"פ שכשנפגם הותר מן התורה אם נעשה נותר מכל מקום גזירת הכתוב הוא שבירה בכלי חרס מריקה ושטיפה בכלי נחשת. מידי דהוה אמריקה ושטיפה שהיא גזירת הכתוב אפילו כשהיא בת יומא. שהרי אחר ההגעלה שכבר נפלט כל האיסור טעון מריקה ושטיפה לרבי בצונן ולרבנן שטיפה יתירתא (זבחים דף צז.) וה"נ אע"פ שאין בכלי אלא בליעת טעם פגום גזירת הכתוב הוא. ואם תאמר א"כ מנלן דכלי חרס אין יוצא מידי דופיו במה שטעון שבירה. כיון שהשבירה אינה מחמת איסור אלא גזירת הכתוב. וי"ל מכל מקום מדכתב מריקה ושטיפה בכלי נחשת ושבירה בכלי חרס זהו משום שזה יוצא מידי דופיו וזה אין יוצא מידי דופיו הלילה. וה"ה ביום שעבר כדפרישית. וכל דחוקים הללו צריכין אנו לומר לפי רבותינו שאינן מצריכין מעת לעת. אבל אם באנו להצריך מעת לעת אתי שפיר טפי מה שהצריך שבירה ומריקה ושטיפה אחר בישול החטאת. כי כל שעה שיבשלו אפילו שחרית בתחילת היום בעמוד השחר דלמחר יהיו בלועים הכלים מאיסור נותר. וכיון שחל עליהם חיוב מריקה ושטיפה תו לא פקע. ואתי נמי שפיר האי דשמעינן מהכא דכלי חרס אין יוצא מידי דופיו במריקה ושטיפה בכלי נחושת. דמריקה ושטיפה ודאי לנקות הכלי מן האיסור בא. אע"פ שבאיסור אחר אין צריך נקיון גדול כזה ואידך קדירה בת יומא אי אפשר שלא נפגמה פורתא. אי הכי מכאן ואילך לישתרי גזירה שאין בת יומא אטו בת יומא. ואם בשל בדיעבד בכלי שאין בת יומא הקדירה אסורה והתבשיל מותר כי הקדירה היה בו איסור קודם שנפגם. אבל התבשיל לא היה בו איסור מעולם. ועוד בתבשיל ליכא למיגזר דילמא אכיל בנתבשלה בבת יומא דהא לא שכיח לבשל בבת יומא הואיל ואסור לכתחילה אפילו כשאין בת יומא ואין חשוב נ"ט לפגם עד שתשהא הקדירה לילה לפר"ת או מעת לעת לפר"י. ושלא נתבשל בה כלום. אבל אם נתבשל בה צריך מעת לעת מבשול אחרון. ואין להגעיל כלי בן יומו אם לא שיהיה במים ס' כנגד כל הכלי. דמה שנפלט ממנו חוזר ונבלע בתוכו. ושומן בחמין הוי טעם לשבח. דלא שרינן לעיל בפ"ב (דף לח:) חמין של עובד כוכבים אלא משום דסתם כלים של עובד כוכבים אינן בני יומן. ולא גזרינן גבי הגעלה כלי שאין בן יומו אטו בן יומו כדגזרינן הכא כיון דאין צריך נמי הגעלה לא גזרינן אלא בשביל התבשיל. ואע"ג שטעם הפגום הנבלע ממנו חוזר ונבלע בתוכו והוה ליה כקודם הגעלה. אין לחוש דהוה ליה נותן טעם בר נ"ט. מהכלי למים ומן המים חוזרין ונבלעים בהכלי וכולו היתר כיון שנפגם הטעם. ויש שרוצים להתיר להגעיל אפילו כלי בן יומו אף על פי שאין ששים במים ובלבד

שישים הכלי למים בשעה שהן רותחין. ומביאין ראיה מפרק כל הבשר (חולין דף קח.) כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב רותח בשר אסור וחלב מותר. משום דמיבלע בלע מיפלט לא פליט בשר את החלב שבלע עד דנח מרתיחתו. א"כ הכא נמי מיבלע בליעי המים את פליטת הכלי מיפלט לא פלטי לתוך הכלי מה שבלע ממנו. ולאו כלום הוא דלא שייך לומר כך בשמנונית המתערב עם המים. דודאי בכל מקום שהמים נבלעים השמנונית נבלע עמהם דדבר לח המתערב אינו נפרד זה מזה. ועוד אחר שינוחו המים מלבלוע כל פליטת הכלי שגמר הכלי כל פליטתן הדר בלעי. וגם אין סברא לומר דכי היכי דאמר מיבלע בלע מיפלט לא פליט מה שבלע הכי נמי מיפלט פליט מיבלע לא בלע מה שפלט. כי הכל מתערב עם המים ונבלע וגם אחר שנח בלע. אבל בערב הפסח קודם ארבע שעות היתר הוא מותר להגעיל אפילו בן יומו והוי נ"ט בר נ"ט הכלי במים וחוזר ונבלע בכלי וכולן היתר. והוי כמו דגים שעלו בקערה שמותר לאוכלן בכותח (חולין דף קיא:) ואפי' לדברי המפרשים עלו אין נתבשלו לא. הכא שרי דהתם הבשר הנבלע בדגים חשוב טעם כי נבלע אוכל באוכל שהדגים ראוין לאכילה והבשר נ"ט בהן לשבח הלכך אסור לאוכלו בכותח אם נתבשלו בקדירה אבל הכא טעם החמץ הנפלט מן הכלי למים וחוזר ונבלע בדופני הכלי אין חשיב טעם שיחזור ויפלט בפסח בתוך התבשיל. ונהגו העולם לשפוך מים צוננין על הכלי תימה מה תועלת יש בזה אי משום להדיח מי הפליטה מן הכלי שלא יחזור ויבלע בו. בזה אין תקנה כי מיד כשהוציאוהו מן המים הרותחין עם עלייתו הוא בולע. כי אי אפשר לצמצם כל כך למהר ולשפוך עליו. ועוד כי אפילו בתוך המים הוא חוזר ובולע את פליטתו כדפרישית לעיל ולהכי בעינן שיהיו המים ס' ואז אין לחוש אם חוזר ובולע וסמך לדברי מצינו בזבחים פרק דם חטאת (זבחים דף צו:) דקאמר התם גבי מריקה ושטיפה דקדשים לא נצרכה אלא לשטיפה יתירתא ולשון יתירתא משמע שטיפה אחת יתירתא בקדשים. דבתרומה לא בעיא אלא שטיפה אחת ובקדשים אחת יתירתא. ושטיפה דהתם צונן הוא: עד כמה מלבנן. א"ר מני עד שתשיר קליפתן. וכיצד מגעילן. אמר רב הונא יורה קטנה בתוך יורה גדולה [ויורה גדולה] מהדר לה לישא אפומא וממלא לה מיא ומרתח לה. קסבר כבולעו כך פולטו מה בולעו בנצוצות אף פולטו בנצוצות. וסכין שפה והיא טהורה. אמר רב הונא נועצה י' פעמים בקרקע. לאו דוקא עשר דהא בירושלמי קאמר שלשה פעמים. רש"י פירש דשיפה ונעיצה בעיא. ולא נהירא דלמה לא פירש המשנה כל דין הכשרות. ועוד דעובדא דשבור מלכא תקשה דאיהו לא עבד אלא נעיצה. אלא ודאי או הא בעי או הא בעי אמר רבא ובמקום קשה. אמר רב כהנא ובסכין שאין בה גומות. תניא נמי הכי

סכין יפה שאין בה גומות נועצה עשר פעמים בקרקע. אמר רב הונא בריה דרב יהושע לאכול בה צונן: